Türk Klasikleri Serisi 2

FUZULÎ

LEYLÂ İLE MECNUN

Çeviren :
VASFI MAHİR KOCATÜRK

İSTANBUL
AHMET HALİT KİTABEVİ
1943

Dizgi IŞIK; baskı Nümune Matbaası

FUZULÎ VE LEYLÂ İLE MECNUN HİKÂYESİ

Divan edebiyatımızı insanî bir tetkik süzgecinden geçirirsek elde kalan büyük eserlerden biri de Fuzuli'nin «Leylâ ve Mecnun» u olacaktır.

Garbin Tristan ve İzolda'sı, Romeo ve Jülyet'i, Pol ve Virjini'si cinsinden saf ve hazin bir aşk hikâyesi olan bu efsane Şarkın bu türlü hikâyeleri içinde en meşhur olanıdır. Arap, İran ve Türk halkları arasında geniş bir şekilde yayılmış, bu milletlerin müteaddit büyük şairleri tarafından pek çok yazılmıştır. Müslüman edebiyatlarında Mesnevî adını alan ve Avrupa eserlerine nisbetle Epope Romanesk denebilen manzum hikâye tarzının en büyük mümessili İran şairi Nizamî, Leylâ ve Mecnun efsanesinin de en mükemmel şeklini tesbit etmiştir. Hikâye, bir sanat eseri kıyafetile, Türk edebiyatına on beşinci asırdan itibaren girmeğe başlamış, on altıncı asırda Fuzulî tarafından ilk defa yazıldığı zannile meydana getirilmiştir. Sayısız «Leylâ ve Mecnun» lar arasında Fuzulinin eserine büyük bir kıymet verdiren nokta, onun şahsî bünyesinin efsanedeki ruha tam manasile intibakı olmuştur. Vücudiyle bütün dünya süslerinden soyunan ve ruhile bütün fani alâkalardan sıyrılarak cemiyetin daimî ayıplamalarına hedef olan dertli Mecnun, Fuzulinin içinde yaşıyan ilâhî aşktır; güzelliğinin parlaklığile birlikte vefakârlığı ve temizliğile de gözleri kamaştıran iffet ve nezahet heykeli Leylâ, onun bu ulvî aşkına lâyık mükemmel bir timsaldir. Bundan dolayı, Leylâ ile Mecnun hikâyesi, kendisinin de mukaddimede söylediği gibi, Leylâ vasıtasile onun ilâhî aşkının tasviri ve Mecnun dilile Tanrıya yalvarışlarının ifadesi olmuştur. Büyük Nizamî'nin eserindeki zarafet ve mükemmeliyete diyecek yoktur. Zaten Fuzulî de onu üstat olarak ka-

bul ediyor. Şu kadar var ki Nizamî'nin Leylâ ve Mecnun'u onun bu cinsten diğer hikâyeleri gibi mükemmel bir eser, Fuzulî'nin Leylâ ile Mecnun'u ise ayni zamanda kendi ruhunun destanıdır. Dert ve ıstırap şairi yanık Fuzulî, Leylâ ile Mecnun hikâyesi dışında ve onu yazmadan önce de şahsî duygusu olarak ayni ruhu terennüm etmekteydi. Yine mukaddimede anlattığı gibi, Kanunî ordusile Bağdada gelerek Fuzulî'yi ziyaret eden Osmanlı şairlerinin kendisine bir Leylâ ve Mecnun yazmayı tavsiye etmeleri, onun hususî bünyesile Leylâ ve Mecnun efsanesi arasındaki birliği derhal farkeden çok ince bir görüştür. Bu birlik Fuzulî'nin eserine emsali arasında en büyük samimiyeti ve canlılığı vererek onu hakikî Leylâ ve Mecnun adına lâyık biricik eser haline getirmiştir.

Leylâ ile Mecnundaki insanî tahlil ve edebî değer büyüktür. Gerçi, bu cins Avrupa eserlerinde göze çarpan müsbet hayat görüşlerine mukabil, Fuzulî'nin kitabında engin bir tasavvuf havası esmektedir; hayatın manası gibi eserin kuruluşu da bu hava içinde şahsiyetini kaybediyor. Fakat hikâyeyi baştanbaşa dolduran canlı hayat sahnelerile kendini bir türlü saklıyamıyan müthiş sanatkârlık kaygıları, çok geçmeden, bu havanın cemiyete hâkim sun'î bir kültürden ileri geldiğini meydana vuruyor ve asrî zevki selim, devrin muvakkat rengi içinde, insan ruhunun ebedî ürperişlerini seçmekte gecikmiyor.

Fuzulî'nin şiirde mühim bir hususiyetini teşkil eden duygu, hayal ve üslûp muvazenesi Leylâ ile Mecnun'da da kendini gösteriyor. Burada vak'a ve hayat ta muvazeneye girmekte. Şair, hikâyenin gidişinde bütün bu unsurlar arasındaki ölçüyü asla elden bırakmıyor ve tabiîliği baştan sona kadar muhafaza ediyor. Kendisine mahsus tatlı dili en basit görünen sözlerde bile yüksek bir şiir ifadesi taşımakta.

Hikâyenin kendi tarzında mükemmel bir teknikle ilerlediğini işaret etmeliyiz. Sahneler, vak'anın birliğini hiç bozmamak şartile, geniş hayatı aksettirecek ve şaire muhtelif tasvir ve tahliller sahasında kudret gösterme fırsatını vere-

cek şekilde sıralanmıştır. Zaman zaman tabiatı bütün mevsimleri ve saatlerile seyrediyoruz. Vâdilere menekşe gibi serpilen siyah çadırlar, çölün yıldızlı seması, develeri, ceylânları, güvercinleri, bu tasvirlerden - vazifeleri dolayısile - mutedil hisseler alıyorlar. Herkes tarafından ayıplanan dertli, fakat yüksek ruhlu ve kudretli şair Mecnuna elbette bir acıyan da çıkar. Bu Nevfel adlı büyük bir kahramandır. Leylâyı Mecnuna almak için kabileler arasında harp çıkarmaktan bile çekinmiyor. Bu vesile ile bir iki kuvvetli harp sahnesi de gözümüzün önünden geçiyor.

Eserde içtimaî ahval, örf ve âdet te yer almıştır. Şair bize, seyrettirdiği dekor içinde, kızların ve erkeklerin hareketlerini, muhitin telâkkilerini, düğün ve ziyâfet sahnelerini gösteriyor. Muhtelif tipler göze batacak derecede canlıdır. Leylânın telâşlı annesi, Mecnunun kederden ölen babası, Leylâ ile evlenmek istiyen saf İbni Selâm, çölün yoksul avcıları, hilekâr dilencileri hep yaşıyan şahsiyetlerdir. Leylânın mezarı üzerinde feryat eden Mecnun, sevgilisinin zülfüne dokunacak yılanlara ve beynini yiyecek böceklere hitap ederken Şekspiri hatırlatan bir derinlik gösteriyor.

Fuzulî'nin Leylâ ile Mecnun'unu öğünülecek bir millî varlık, edebiyatımızın insanlık karşısında en değerli eserlerinden biri olarak sevgile kucaklamalıyız.

V. M. K.

MUKADDİME

Ey güzelliğinin meydana çıkışı aşka sebep olan, aşk ile kâinat binasını tamir eden, Leylânın zülfünün ucunu düğüm düğüm ederek dertli Mecnunun boynuna zincir yapan!

Hakikat dileği ile mecaz yolunu tuttum, efsane bahanesile sır söylemek arzusundayım, Leylâ vasıtasile seni anlatmağa başlayıp Mecnunun dili ile yalvarışlarımı ifade etmek istiyorum.

Lûtfet, ümidimin gecesini gündüze çıkar! Yardımınla talihimi mes'ut eyle! Kelimelerimi Leylâ gibi gönül aydınlatıcı ve mısralarımı Mecnun gibi iç yakıcı yap!

Sakî! Sohbetin süsünü getir, şarap ver, mürüvvet eyle! Bir kadehle dimağımı tazele, lûtfet, bir iltifat göster! Gam merhalesinde yalnız kaldım; ne dostum, ne arkadaşım, ne de dert ortağım var. Benim cinsimden olanlar hep gitmiş, söz ülkesinden nizam kalkmış. Bu mecliste bir seninle ben kalmışız, gel bu meclisi şenlendirelim. Sen şarap ver ben içeyim, ben şiir okuyayım sen dinle! Öyle bir devirdeyim ki edebiyat hakir oldu, şiirlerin fiatı düştü ve nazmın kıymeti o kadar alçaldı ki vezinli söz küfür sayılıyor. Öyle bir diyardayım ki kan yutarak ve cümlenin manasına can vererek bin ipliğe nadide lâaller dizsem, bin bahçeye nazlı güller eksem hiç kimse bunların yüzüne bakmıyor; güle diken lâale taş diyorlar. Yalnız Bağdat toprağı nazım külfetinden azadedir demiyorum; bu zamanda hiçbir memleket yoktur ki orada şiir rağbeti olsun. Ne Hindistan, ne İran, ne Horasan, ne Anadolu, ne Şam, ne de Şirvan. Bunlardan birinde bir söz san'atkârı olsaydı o hazine elbette meydana çıkardı. Şiir hazinesi gizli kalmaz, güneş olur da ışık saçmaz zan-

netmeyin. Taş cevher ocağını nasıl gizliyebilir? Lâal onu âleme fâşeder. Demek ki bu hazinenin meydana gelmemesi zamanın icabı imiş. Dünyanın gidişi ile benim gidişim biribirine zıt: Meğer ben devrin insanlarından başka imişim. Zaman istiyor ki şiir hakir, şerefsiz ve itibarsız olsun; bense ona revaç vermeğe, hasta ise ilâcını yapmağa çalışıyorum. O, hikmetin kemalini inkâr ediyor, fakat bu işte zarar meydana getiriyor; ben harap olanı tamir etmek istiyorum, inşallah galip gelirim.

Sakî! Medet et, zira dertliyim, ayağım gam zincirile bağlı. Gam derdine çare şarap kadehidir ve gamın önünü almak lâzımdır. Senden bana ne inayet gelse zayi olacağını zannetme. Ben bir sedefim, sen nisan bulutu: Damla ver, inci al! Sen güneşsin, ben kara toprak: Ateş ver, saf cevherler al!.. Acı! Garip ve hastayım; âşinasız, dostsuz ve muhtacım. O birçok uygun arkadaşlar, yani geçmiş zaman şairleri, birer birer dünyaya geldiler ve hürmet görerek gittiler. Dünya onları şan ve şerefle yükseltti, her devir birini tebcil etti. Her birini bir hükûmdar koruyarak sözünün zevkine erdi. Zaman Türk, Arap ve Acem diyarlarında her şaire bir kâm vermişti. Ebu Nevas'ı, Halife Harun Reşidin ihsanı şadetmiş. Nizamî, Şirvanşah nezdinde hürmet görerek gönül safası bulmuştu. Söz üstadı Nevayî, Horasan Şehinşahının gözünden kaçmamıştı. Söz cevherinin kıymetini görenler ve hazine vererek cevher alanlar kalmayınca san'atkârlık ta san'atkârlara rahat da kalmadı. Onlar da başlarını hırkalarının altına çekerek hallerini söylemez oldular. Şiir âdetinin ortadan kalkmaması ve nazım fenninin kapılarının kapanmaması için, kanunun korunması ve vezinli söz faaliyetinin tanzimi bana düştü. Çaresiz namus yolunu tutarak ve rahattan artık ümidi keserek ahdi söze temel yaptım ve şiir söylemeyi meslek edindim. Halk nazarında iddiama uygun görülmediğimden onların zannınca gevşek düşünceliyim. Benim tarafımdan meydana gelen her söz, her meclisten bin türlü muahaze görür. Kıskançlar kin bağlıyarak takdir yerine

inkâr ve lânet yağdırırlar. Ümit ediyorum ki bu bulanıklık kalkarak bu şekil değişir. O eski şairler bu gülşene girdikleri ve bu bahçe içinde gül derdikleri zaman gül taze idi ve yeşillik henüz yetişmişti. Gül döken meltem harekete geldikçe onlar gülü topladılar, zavallı bense hâlâ ot diken toplamağa çalışıyorum. Onlar bu meclise zinet verdikleri zaman şarap saftı ve meclis de âyine yeni başlamıştı; saf şarap onlara kısmet oldu, bana tortunun derdine yanmak düştü. Ben bu tortuya gönül bağladım. Acaba bir neşe verir mi ? Ah, işte onu bilmiyorum.

Sâkî ! Kerem et, kadeh dolaştır! Durma, kadehi boyuna gezdir! Dünyaya pek itibar etme, gezdir kadehi, bir yerde karar kılma! Eline gümüş sürahiyi alarak ruh veren şarabı altun kadehe dök! Bana riayet hususunda bütün lûtufları göster, yalnızlığıma bak ve insaf et! Bu yerde işim pek çok ve senden başka yardımcım yok. Benimle arkadaşlık etmekten utanma, benden nefret etmeyi âdet edinme! Eğer benim nasıl bir insan ve nasıl bir hayat çeşmesi saklıyan bir karanlık olduğumu bilmiyorsan hünerimin bolluğunu şaraptan, bağrımın yanıklığını kebaptan sor! Ben fakirin elinden tutarsan Tanrı her zaman yardımcın olur. Ben söz Musası olan bir şairim, büyücülere karşı tam mânasile mucize göstermekteyim. Ben Babilli soyundan bir sihirbazım, bu işte Harut'a üstatlık ederim. Söz idraki için anlayışımı sarfederek bu sahaya reis oldum. Bazen kaside tarzında çalışırım, şahinim yükseklerde uçar; bazen gazel yazmağa koyulurum, o sahada uğraşmam bu şekle ruh verir; bazen mesneviye heves ederek o deryadan saf inciler isterim. Her gönülde sırrıma âşina olanlar bulunduğuna göre bütün şekillerde aşk ile kalem oynatırım. Bin tarzda pergel kullanan bir sanatkârım, canları çekerek isterim ki daima dükkânım çarşıda rağbet görsün ve müşteri onda her istediğini bulsun.

Sâkî ! Elimi tut, zira hasta bir haldeyim, gam yolu üstünde ayak altında kaldım. Ben düşkünün gamını giderecek

sensin, senden başka daha kimim var? Müşkül işe düştüm, medet et! Hayatımı idame için şarap ver, beni belâdan kurtar! Bu müşkülleri halletmeğe bak, kulundan iltifatı esirgeme!

Bir gün, Süheyl tesirli [1] şarap saf mizacımı değiştirmiş, hazanım bahar rengine bürünerek safran gibi yüzüm akîka dönmüştü. Yanımda saz, meze sâkî ve şarap, hepsi birleşmişti; boyuna dolu dolu ve ardı sıra kadeh kadeh şarap içiyordum. Şarap, zevkimi arttırdıkça arttırıyor, neş'em gittikçe fazlalaşıyordu. O meclis bir âfiyet baharı idi, ben de inliyen kararsız bülbülü olmuştum. Şarabın neş'esi öyle bir dereceye vardı ki bulunanlarda artık sabır kalmadı. Mudara kapıları kapanarak gönüldeki sırlar meydana vuruldu. Anadolu ülkesinin birçok zarif insanları arkadaşım, muhatabım, gönül kuşumun aynası olmuşlardı. Anadolu dedin mi kaziye malûmdur: Hepsi incelikleri anlıyan, her meselede hakikati bulan insanlar; hem ilim hususunda nüktedan olan hem de söz sahasında inci saçanlar.... Kimi esrardan hakikatler çıkararak Şeyhîden ve Ahmedîden bnhse başlıyor, kimi konuşurken sözleri Celilî ve Nizamînin evsafını tetkik oluyordu. Bunlar kendime göre bende de güzel söz bulunduğunu anlamışlardı. Samimiyetim ve samimiyetsizliğim belli olacak derecede mestolduğumu da görünce hepsi birden ben hastayı imtihan okuna hedef yaptılar. Teveccüh göstererek :

— Ey söz üstadı, dediler, cihana gizli bir hazine faşet! Leylâ-Mecnun Acemlerde çoktur, fakat Türklerde bu efsane yoktur. Gel bu destanı yaz, bu eski bahçeyi taze bir hale getir.

Anladım ki bu imtihandır, zira bu iş can için bir belâdır. Sevdası geniş fakat sahası dar, meali ah, feryat ve figan : Bir belâ ve felâket meclisidir ki evveli gam sonu ölüm. Ne şarabında neş'e rengi, ne nağmesinde ferah ahengi. İdraki muhayyileyi incitir, kederi fikri bereler. Eğer bu işe teşebbüs kolay olsaydı teşvik edenler çok bulunurdu, işin yapılması da rahat olsa bir çok yüksek şahsiyetler ona rağbet gösterirdi. Allah için, Nizamî bu hususta sözü bitirdikten sonra

[1] Yüze kırmızı renk verici.

ne güzel söylemiş: "Söz sebepleri neş'e ve nazdır, şiir bunların her ikisinden de mevzu alır. Fakat şairin hüner gösterebilmesi için söz meydanı geniş olmalı. Kumun sıcaklığı ve dağın sertliği üzerinde ne dereceye kadar fazla söz söylenebilir?„ Ustanın şikâyet ettiği bir işin çırağa yükletilmesi zulümdür. Gerçi ben bunun bir zulüm ve teklifinin gam üstüne gam olduğunu bilirim. Fakat zorlanmak ta nasıl olur? Bir iştir ki ansızın başa geldi. Özür dilemektense işe başlamak ve bu işte tevekküle dönmek gene daha iyidir.

Ey lâtif ruh ve üstün akıl, yüksek irade ve canlı nutuk! Yolum dert diyarına düştü, bu seferde bana kim yar olacak? Kimde takat, dert, gam, mihnet ve kanaat varsa bu yolculukta arkadaşım odur; zevki sevenlere itibar etmem. Yola çıkmak için binek lâzımdır, bize hokka ile kalem yeter. Yolda yiyecek bir lokma istenirse o da hoş mazmun ve güzel cümledir. Azmedelim, bahaneleri bırakın; gafil davranmayın, menzil keselim! Ey talih sen de vefasız olma, bir kerecik bizimle yoldaşlık et!

MECNUNUN DÜNYAYA GELİŞİ

Arap kavminden, mevki ve şeref sahipleri arasında misli bulunmıyan, yüksek ruhlu bir zat vardı; bütün faziletleri şahsında toplamış, kabilelere reis olmuştu. Araplar emrine tâbi olarak boyun eğmişlerdi. Makâmı bazı Bağdat, bazı Basra olurdu; bir yerde karar kılmayıp zamanı gezmekte geçerdi. Boyuna çeşme başlarına kara konaklar kurar, oralarda safa sürerek, gözler üzerinde gözbebeği gibi görünen ve halkın nazarında Kadir Gecesi gibi aziz olan misk renkli çadırların vaziyetlerini seyrederdi. Hangi menzile yolu uğrasa siyah çadırlarla sahrayı menekşelik haline getirirdi. Evi gül bahçelerinin lâle mevsimine benzerdi. Her cinsten malı gayet çok, fakat dünyada vârisi yoktu; hâdisat kendisini telef etse yerine geçecek bir halefi bulunmuyordu. Oğulsuz insan heba olmuş sayılır, onu yaşatacak bir haleftir. İnsanın bakası, insanlığın tanzimi ve dünyanın idaresi nesille olur. Evlât can cevherine bedeldir, evlât bırakan ad bırakır. Ne mesuttur o insan ki dünyada liyakatli bir oğlunu halef bırakmak zevkini duyar; bu oğul onun tezgâhının incisi, mevki ve şerefinin sermayesi olur. Fakat eğer sefih, serkeş, hareketleri çirkin ve tabiatı uygunsuz olursa ne yazıktır; anası babası boyuna kötü sözlere hedef olarak ondan bizar kalırlar. Hasılı, o kabilelerin en faziletlisi olan güzel huylu ihtiyar, neslinin bakasını temin için evlât istiyerek çok ay yüzlü âfetler aldı ve çok nadide zeminlere tohum saldı. Her mezara birçok adaklar adadı ve Allaha pek çok yalvardı. Nihayet ahı ve figanı tesir ederek Allahın inayeti kendisine yardımcı

oldu; bir gece rahmet kapısı açılıp duası kabul edildi. Arzusunun mumu yandı, emelinin sandığı inci ile doldu. Takdir kalemi yavaş yavaş isteğinin nakşini rahime çizdi, maksat bağının fıdanı meyva verdi, ihsan bahçesinin gülü açıldı. Vade erişince yanağının güneşi ile dünyayı süsleyen bir ay doğdu· Ana baba bundan şadoldular ve Allaha şükederek fakirlere hazineler dağıttılar. Hasılı, ademden, güneş gibi yükselmeğe kabiliyetli, İsa gibi küçüklüğünde kâmil, kusursuz bir erkek çocuk meydana geldi. Yeryüzüne düşer düşmez halini bilip fiğana başladı. Son gününü önceden düşünerek gözyaşı döktü ve feryad etti. Sanki demek istiyordu ki: Varlık gam tuzağıdır, kederden âzade olanların yeri ademdir; bu tuzağa kim esir olursa sürekli gamlara dayanması gerektir. Haliyle söz söylüyor ve:

Ey cefacı dünya, diyordu, senin gamının çok olduğunu ve gam çekmeğe bir arkadaş bulunmadığını anladım; sana gam arkadaşı olmağa geldim; ben zayıfı gel tercübe et. Her nerede gam olursa, ihmal etme, topla, benim dertli gönlüme doldur. Hem bana gam yemek yüksekliğini ver, hem de âlemi gamdan kurtar. Beni daima gama esir et, nasibimi az yapma, kerem et. Zamanımı zevkle geçirme, zevki sevenlere itibar etmem... Ey Aşk, âlemin garibi, gam vadisinin âvaresi oldum; gama çare bulmanın imkânı kalmadı; dünyaya geldim, geri dönmek mümkün değil. Senden dileğim şudur: Medet et, sana karşı temkinim hiçbir zaman bozulmasın. Şarabı kan ve sakisi amansız bir cellât olan bu mecliste bana bir mey sun ki mest ve hayran kalarak kendimi daima unutayım; ne cihana geldiğimi, ne de zamanenin nasıl olduğunu bileyim, âlem gözüme hiç görünmesin ve bu bağda düğüm ve kıvrım bulamıyayım...

Dadısı onu kandan temizliyerek bu kara yerden kaldırdı, taze gözyaşı ile yıkayarak süt yerine bağrından kan verdi. Bütün kavimler ve kabileler sevindi, küçüğün adını Kays koydular. Dadısı canla başla ona bakıyor, mükemmel bir şekilde büyütülmesi için ne lâzımsa yapıyordu. Lâkin o boyu-

na feryat ederek bu halden memnun olmuyor, azalarını eliyle yaralıyarak mütemadiyen ağlayıp bağırıyordu. Süt içse kan içti sanıyor, emzik ona ok gibi görünüyordu. Aldatma ile durdurulmuyor, aldatmak ona para etmiyordu.

Bir gün dadısı, derdine çare bulmak için onu gezdiriyordu. Bir evden güzel bir kadın bu çocuğu görerek alâkadar oldu, acıyıp bir parça kucağına aldı. Çocuk onu görünce bahtiyar oldu. Güzelliğine bakarak sustu, ağlayıp feryat etmeyi unuttu. Onun elinde bulundukça hep güldü, kucağından ayrılınca ağlamağa başladı. Dadı işin nc olduğunu anlıyarak o güzeli çocuğun yanına aldı; çocuk ta ona alışarak ne anne ne dadı aradı. Kendinde sevgi olduğu için sevgiliyi görünce kaynaştı. Güzelliğe meyleden Aşktı, gafil çocuk güzelliği ne bilir ? Halden anlıyanlara vaziyet malûmdu: Bnuun aşk macerasının timsali olduğunu anladılar. Bu çocuğu ağlatan ve feryadını cihana duyuran elbette aşktır. Bu sabah elbette tesirni gösterecek, güneş çıkarark dünyayı tutacaktır.

Mürebbi ve dadı terbiyesi o aya tam bir tesir yapınca günden güne gelişerek hilâl gibi iken bedir haline geldi. Vefa zamanının günleri geldikçe her devirde ona bir kadeh sundu, nihayet onu tamamen mestederek yavaş yavaş ayağını aşk tuzağına bağladı. Vaktaki zaman hızla geçerek o bircik on yaşına bastı, âdet icabınca babasının onu sünnet ettirmesi lâzım geldi. Memleketin ahalisini, bütün şeref ve itibar sahiplerini topladı. O kadar altın ve gümüş sarfetti ki fakir düşmesi korkusu ile düşünülmeğe başlandı. Halk orada bu kadar fazla mal görünce bu halin tersine dönmesinden korkuldu. O temiz kalpli ve saf tabiatlı adam öyle bir meclis kurdu ki kadehin gözü bunun Cemşid'den başkasına nasip olduğunu görmemişti. Sünnet işi bittikten sonra sıra kendisine ilim öğretilmesine geldi; bunun için lâzım gelen vesaiti hazırlatıp, onunla mektebe ziynet verdiler.

BELÂ BİNASININ KURULUŞU ve İPTİLÂ ELEMİNİN BAŞLAMASI

Mektepte Kayse arkadaş olanlar arasında birçok melek gibi kızlar da vardı. Bir saf kız, bir saf oğlan bir arada oturunca sanki Cennete huriler ve gılmanlar toplandı... Kızlar oğlanlara yar olsalar aşka pazarda revaç bulunur; fakat kız nerkis gibi baygın gözüyle büyüler, yaparak oğlana naz ve işve satınca oğlan nasıl sabırlı olsun ve şayet sabrı da olmuş olsa bunu ne yapsın?... O kızlar içinde bir peri yavrusu Kays ile muhabbete başladı. Öyle emsalsiz bir put ki en olgun akıl onu görse baştan gider: Dalgalı zülüfleri düğüm düğüm, canın boynuna takılan belâlı bir zincir. Kıvrık kaşları âşıkların felâketi; bir çift fakat güzellikte tek. Her kirpiği kan dökücü bir ok; bu okun ucundaki iğne ise keskin gamzesi. Saf alnı bir belâ denizi; bu denizin oklu dalgalarının oynaşması alın kırışığı. Kara gözü sürme çekmeyi kendine âr sayar, siyah benine sürme bile tutkun. Yanağı için allığın rengi bir zül; allık ona hiçbir zaman renk vermemiş. Eğer göz, bebeğinden mahrum kalsa onun beni göze bebek olabilirdi. Lâal dudakları ile inci dişleri her an gül yaprakları arasında şebnem dizisi gösterirdi. Konuşma kapılarını açsa ölülere ruh müjdesi verirdi. Şimşir ağacı gibi olan güzel vücuduna meyva çenesinin elması ve göğsünün turuncu. Endamı Tanrının nuru, kendisi nur denizinin balığı. Şahin bakışlı, ahu gözlü, şirin hareketli tatlı sözlü. Yolu ve gidişi daima gamze, baştan ayağa tamamile gamze. Mümtaz bir şe-

kil, hoş bir yüz, güzel dilber, tam bir put. Âlem kılının ucu etrafında dönüp dolaşıyor, âlemin sevgilisi, adı : Leylâ...

Kays onu görünce mahvoldu ve bin şevk ile derdine düştü. O emsalsiz de Kaysi gördüğü zaman bin zevk bularak kendini kaybetti. Baktı ki daha misli dünyaya gelmemiş bir zamane âfeti: Servi boylu ve gül yüzlü bir dilber; hoş bir fidan, gül yanak, yasemin kokulu. Şirin dudağı letafet kaynağı, güzel boyu olduğu gibi âfet. Hoşluğunu tasvirde çok söz söylenebilir, fakat yüzünün güzelliğine söz yok. Şehlâ gözü büyülü bir nergis, güzelliğinin gülü şafak renkli bir lâle. Ağzının evsafını tasvir mümkün değil: Gizli sırlara erişilemez. Zülfü üzerinde söz söylenirse bir esrar dairesi meydana gelir; dudağının lâali naz çeşmesinin suyu. Ay yüzü bir nur pınarı, ayağının altındaki toprak hurilerin gözünün sürmesi. Şekli ve biçimi okadar fazla güzel ki Lüylâyı istediği zaman bir aynaya bakarak kendisini görmüş olsaydı, kendi yanağına âşık olur ve Leylânın güzelliğine heves etmezdi.

Bu iki yasemin göğüslü ve dik boylu birbirlerine tutuldular. Arzu içkisi ile sarhoş olarak her ikisi de ayni kadehten zevk şarabını içtiler. Belâ girdabına garkoldular ve aralarında fark kalmadı. Biribirine muhalif olan tavırları birbirinin aynı oldu, sanki bir can iki tene birden girmişti. Kim Kayse bir sır sorsa ona Leylâdan ses gelirdi ve kim Leylâya bir hitapta bulunsa ona cevabı Kays verirdi. Birbirlerine karşı tam bir vefakârlık gösteriyorlar, ve aralarındaki sevgi gittikçe artıyordu. Leylâda okumak arzusu canlansa kitabı Kaysın yüzü olurdu: Kays bir yazı meşketmek istese ona örnek Leylânın kaşı idi. Bu güzeller yazı üzerinde bin nazla bahislere girişir, münakaşalar yaparlardı. Ama ne münakaşa : Tam mânasile konuşup anlaşma; bahis ise sevişmenin son haddi.

Uzun zaman neşeli vakit geçirdiler. Fakat bir yerde aşk bulundu mu saklı kalamaz ve aşka düşen kendini tutamaz. Aşk ateşinin alâmeti ayıplanma alevlerinin baş göstermesidir. Güzellik aşk âfeti olarak gitgide ilerledikçe bunların aşk yolundaki iradeleri de kuvvet buldu. Sevgi heyecanından duydukları neşe öyle bir dereceye vardı ki aklın söylediklerini

artık duymaz, görmez ve işitmez oldular. Dillerinde sevgilerini gösterecek söz söylemeğe takat kalmadı. Birbirlerine hallerini anlatmak için kaşları ile gözleri dile gelmişti. Birisi gözile hitap eder, öteki kaşile cevap verirdi. Fakat bu göz ve kaşla konuşma ayni zamanda insanların zanlarını da gideremedi. O iki vefalı ve yaralı birbirlerile sırdaş olarak zaman geçirdikçe sır güzelinin yüzünden perde kalktı ve aşk ayıplanmalarla beraber gitmeğe başladı. Bu vaziyet âşıklara gizli kalmadı, bütün ahvalden haberdar oldular. Neşelerinin aynasına toz kondu ve artık ihtiyatlı davranmağa başladılar. Konuşmalarına bahaneden başka sebep kalmadı. Sırları meydana çıkmasın diye hâdiselerin icabına göre hareket etmeğe katlandılar. Kays her an başka bir bahane ile gönlünü şâdederdi, zavallı. dersini unutmuş gibi yaparak Leylâya gider:

— Derse çalışmak beni perişan etti, senin benden fazla bildiğini biliyorum; gel şu bilmediğim yeri bana öğret, ben okuyayım da sen bir dinle! derdi.

Kâgıtlar üzerine yazı yazdığı zaman kasden yalnış yazardı ki Leylâ hata zannettsin ve gül gibi açılıp gülümsesin, söze başlıyarak : «Bu yalnış, yazı usulüne uygun değil, bundan vaz geç!» desin. Bu suretle sevgilisile konuşmuş olsun ve başkaları maksadı anlamasın. Çocuklar hep birlikte bağırarak derslerini okumaya başlayınca o sevgilisine halini anlatır ve kendi içindekini düşünürdü. Bu arada söylediklerini kimse anlamaz ve sözlerindeki mânanın farkına varılmazdı. Mektepten çıkıldığı zaman sevgilisile buluşmak için hile kurardı. Kasden kitabını kaybederek çok fazla üzülür ve Leylânın yolunu tutarak «Acaba sen gördün mü?» diye sorardı. Böylelikle bir an olsun sevgilisini görüp bahtiyar olmak isterdi. Yazı öğrenmek için bütün ömrünü harcıyarak iki harf meşk etmişti; yanyana mükerrer olarak lâm ve ye'yi yazar, bunu ezberlerdi. «Muradım bu iki harftedir, ruhumun karanlıkları bunlarla aydınlanır» derdi. [1]

[1] Arapçada (Leylâ) kelimesi yan yana mükerrer olarak (lâm) ve (ye) harflerinin yazılmasile meydana gelir.

LEYLÂYI ANNESİNİN TEKDİR ETMESİ

Talihsiz Kays bir hayli zaman düşünceli hareket ederek vakit geçirdi. Fakat tedbirli aşkın zevki yoktur, tedbir aşk sahasına girmez. Aşk ile riya birbirile uyuşamaz; âşığın daima rüsvay olması tabiîdir. Bu efsane de çok geçmeden dilden dile düştü ve macera bütün cihana yayıldı: Kays, Leylânın esiri olmuş ve Leylâ da gönlünü ona kaptırmış...

Başlangıçlar derece derece ilerleyince Leylânın annesi ansızın işten haberdar oldu. Ateşlere tutuştu, yaslar içine battı ve o gonca ağızlıya dil uzattı. Ateş kesilip alev saçarak ve yanıp yakılarak o gül yanaklıya dedi ki:

— Ey hoppa! Bu dedikodular nedir? Ayıp arıyanların sana kötü söz söylemeleri ne oluyor? Kendine niçin zarar veriyorsun, iyi adını kötü yapıyorsun? Kötü ağızlı seni neden ayıplasın? Bu senin namusuna lâyık iş midir? Nazik bedeninle bir gül yaprağısın, fakat ne diyeyim, halin işte böyledir. Lâle gibi sende de güzellik çoktur, fakat ne yapmalı ki yüzün açıktır. Ağırbaşlılığı deliliğe çevirme, sen kızsın, kadrini bil, ucuz olma! Her yüze onun aksi imişsin gibi bakma, her gördüğüne su gibi akma! Şarap gerçi dimağa safa verir, fakat aktığı için ayağa düşer... Ayna gibi katı yüzlü ve nergis gibi baygın gözlü olma! Sen gözlerden gizli kalmalısın, sonra sana can demenin mânası kalmaz. Sen bir mumsun, gel havaya uyma; zira hava mumu söndürür. Kendini bebek gibi süsleme, pencere gibi sokakları gözetme! Kadeh gibi ellerde dolaşmayı kendine haram et, nağme gibi perdede yer tut! Gölge gibi her yere yüz sürme, hiç kimse ile oturup kalma! Sen safsın, başkaları hilekârdır; dikkat et, sana bir leke gelmesin! Senin aşka düştüğünü, yabancılarla âşinalık ettiğini söylüyorlar. Sen nerde, aşk heyecanı nerde; sen daha ne, sevgili zevki ne? Oğlan âşık olsa şaşılmaz, fakat âşıklık işi kıza lâyık değildir. Ey gözümün nuru, âr yaman olur; sakın namusumuzu kaybetme! Biz âlem içinde iyi adlıyız; büyük küçük herkes bizi tanır. Bir yüz karası ile artık nasıl lâf ede-

riz? Biz söylemiyelim, sen insaf et! Farzet ki ben sana kıyamam, fakat benden daha büyük bir mürebbin var. Eğer baban duyarsa ve sana ağır cezalar vermeğe kalkarsa ne yaparsın? Gel, bundan sonra mektebi terket ve artık mektep olarak anamı babanı bil! Çocuklarla düşüp kalkmayı bırak, sana sırdaş olarak yanında bebeğin yeter. Bebek gibi artık evde kal ve her yana gitmeğe meyletme! Anka gibi münzevi olmayı âdet edin. Öyle hareket et ki daima adın dillerde dolaştığı halde seni görmek imkânsız olsun. Kızı daima gizli tutan insan ne mes'uttur! Zaten kızların daima saklı olması gerektir...

Leylâ bu tekdiri işitince, zalim feleğin oyunu başına uygunsuz bir iş getirdiğini, kavuşma günlerinden sonra ayrılığın geldiğini ve ciğerlerin kebap olacağı zamanın başladığını anladı. Fakat ne desin, ne çare bulsun, ne tedbir alacağını nereden bilsin... Naçar kalarak inkâr yolunu tuttu ve hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi göründü. Tekdire uğrayan yüzünün gül bahçesini gözyaşile sulayarak ağlıya ağlıya cevap verdi:

— Ey benim dünyada en yakınım anne, en büyük incimin saklandığı kucak! Öyle sözler söylüyorsun ki ben onları bilmiyorum ve mânalarını anlamıyorum. Aşktan, âşıktan, sevgiliden bahsediyorsun; ben saf kalbli doğru bir çocuğum. Bu sözün medlûlü nedir, bilmiyorum; halim nasıl değişmesin, söyle! Bana aşkın adını kimse anmadı, işte şimdi senden duydum. Allah aşkına, anneciğim, aşkın mânası nedir, bana bu gizli sırrı öğret! Muradımın yolunda bana mürşit ol, bu hususta bana hocalık et! Ben mektebe kendi reyimle gitmiyorum ve senin arzuna muhalif bir iş görmüyorum. Hem sen mektebe git diyorsun, hem de sakın gitme diyorsum. Bu sözlerin hangisine inanayım ve sana nasıl itimat edeyim? Zaten bana boyuna kalabalık içinde kötü insanlarla oturup bir yere bağlanmanın derdini çekmek zor geliyor; her gözden çekine çekine sıkıntı içinde vakit geçirmek, bazan ders bazan devir okutan muallimin daimî cevrine katlanmak istemiyorum. Vallahi benim de istediğim bu idi, çocuk mektepten memnun olur mu? Artık bu sözü bir daha söyleme, lûtfet, beni üzme!..

Annesi bu cevabı işitince şikâyetten ve tekdirden vaz geçti. Güzel kızının âşıklıktan haberi olmadığına, falan filâna âşıkmış efsanesinin beyhude olduğuna kanaat getirmişti. Vakada artık tereddüde düşünce bu vaziyetten teselli buldu. Leylâ da çaresiz evde oturdu, sedefine büyük inciler dizdi. Sanki yıldız bir burçta sabit kaldı, cevher hazine içine kapatıldı; lâal taş ocağına esir oldu, gül suyu dar şişeye hapsedildi. Kederden dünyası simsiyah olmuştu, ümitli gönlüne yeis çöktü. Ah ederdi, fakat ne çıkar: Bu rüzgâr gönlünün goncasını açamazdı. Göz yaşı dökerdi, fakat ne fayda : Bununla maksadının fidanı yaşermezdi. Zülfü gibi kıvranmağa, şaşırıp ıstırap çekmeğe başladı. Gam ağzı gibi canını daralttı, gözü gibi vücudu da hasta oldu. Ne derdini saklasa karar bulabiliyor, ne kederini anlatsa kimse dert ortağı oluyordu. O parlak şule kederden zayıflayıp incelerek hayal fanusuna döndü. Gönlünde hayaller kurarak bu keder içinde her an bin ah çekip zaruretle sabretti.

MECNUNUN VAZİYETİ

Dert ve mihnet bahçelerinin servisi, sevdaya düşmüş hasta Kays, her sabah sevinçle mektebe gider, mektepte gamdan kurtulurdu. Sevgilisinin güzelliğini bir yazı gibi meşketmeğe başlayınca dünyanın gamını başından atardı. Sabahleyin gene, sevgilisine kavuşma zevkini duymak arzusu ile, her günkü yolunu tutarak neş'eli neş'eli mektebe geldi. Bir de baktı ki cennete huri gelmiyor; gün doğmuş, fakat hâlâ meydanda nur yok. O gün akşama kadar güneşsiz geçti ve mektep gözüne zindan kesildi. Dönek Feleğin bir oyuna başladığını anladı : Herhalde illerin kötü sözlerinin cefasile o gülün yoluna bir diken düşmüştü. Ümitsizliğe kapılarak ah ve feryat etti. Dedi ki :

— Ey Felek ! Bu zulüm nedir? Sana ne yaptım ki böyle canıma kasdettin ve gönlümün sevdiğinin yolunu kestin. İstediğime ulaşma yolunda bana engel oldun, günahım nedir, bildir bana ! Önce bana lûtuf ve kerem gösterdin, sevgilime

kavuşturarak memnun ve mes'ut ettin; şimdi dönerek böyle cefa ediyor ve eski gidişinin tersine devrediyorsun. Bir seher vakti yanık gönülle ah çekerek dokuz kubbeni ateşe vereceğimden ve sana ayrılık ateşini göstereceğimden hiç korkmadın mı?... Ey üstat muallim, istediğin tedbiri al, o periyi büyü ile zaptet! Yalnız bana bu gamın kâfi geldiğini, sana yetişenin bana da yetiştiğini sanma!.. Ey hokka, gönlünün aynası toz tutarak için daralsa yeridir; o mis kokulu kâkülden uzaklaşınca ayrılık kara bağrını su haline getirmiş. Ey kalem, gözyaşı döküp duruyorsun, şaşkın ve kararsız oldun; bugün devran o güzelin elini öpmeyi sana kısmet etmemiş gibi görünüyorsun. Ey kâğıt, onun zülfünü hatırla ve göğsüne gamın kara nakışlarını çiz!

Bu hicran esiri birçok günler mektebe gelerek ağlayıp sızladı. Her gün akşama kadar feryadı ile mekteptekilere azap çektiriyor, geceleri de ağlayıp inliyerek sevgilisine hitap ediyordu:

— Ey göz nuru, gönül neş'esi! Sensiz gözümün ışığı yok oldu. Önceden o aşinalığın neydi, sonra niçin ayrıldın? Evvelâ neden sevgi göstererek beni bağladın ve sarhoş ettin de şimdi başağrısı içinde bıraktın, mihnet ve intizara saldın? İnliyen gönlüme ayrılık ateşi koydun, gözümü hasret yaşile doldurdun. İçimin ateşi yana yana şafak ahengi gibi göklere çıktı; gözyaşlarımın seli gitgide sonsuz bir deniz oldu. Ben böyle bir günde arkadaş istemiyorum: Hayalini de yanımdan al! Ey ay yüzlüm, olur ki hayalin ansızın ateşe yanar veya suya batar. Hasret şarabı ile başım dumanlı, ayrılık hayreti içinde kendimi şaşırdım; gamını benimle birlikte bırakma, birden onu halka ifşa ediveririm. İstediğini yapıp yapmamak sarhoşun elinde değildir, şaşırmış insana güvenilemez. Senin gamının yolunda canım berbat oldu, fakat fani âlemin karışıklıklarından kurtuldum. Senin derdinin zevki bana ebedî içkiyi ve ölmez neş'eyi tanıttı. Ecel gelmiş olsa benim nemi alacak? Zaten canım yok, alırsa gam alır. Mihnet ve belâ gecesinin ışığıyım, gönül havasının rüzgârına tutulmuşum. İç ateşile gözyaşım dökülse, gam kılıcı ile başım kesilse, canım-

dan aşk arzusunu çıkarıp aşk belâsını terketmem. Gam içinde ağladığım ve hicran elemile kararsız olduğum bu günleri eğer takdir kalemi gün diye ömür kitabına yazarsa bu hesap beni aldatmış olur; zira vaziyet başka türlüdür. Günü meydana getiren güneştir demişler, Allah için hesap bu söze göre yapılır. Güneşimin görünmediği güne, ben gün demem, benim hesabım budur. Fakat bu gönül derdinden anlıyan kimse yok, ah, bu gönül derdi ile ben ne yapayım! Derdim söze geldikçe artıyor; sanki bir ateştir, yel estikçe alevleri çoğalıyor...

Nihayet bu sevda esiri öyle bir şekilde halka rüsvay oldu ki adı Kays iken kendisine Mecnun [1] denildi ve gam bütün ahvalini değiştirdi.

MECNUN'UN DOLAŞIRKEN LEYLÂ İLE KARŞILAŞMASI

Âlemi aydınlatan baharın cihana Nevruz feyzi verdiği bir gündü. Gül yüzünden örtüyü atmış, bülbül inliyen şarkılarına başlamıştı. Lâle şebnemin saf şarabile kızıl kadeh doldurmuştu. Taze yeşillikle güller firuza parıldatıyor ve lâal donatıyordu.

Birçok vefalı arkadaşlar perişan Mecnunun ağlayıp inlediğini görerek her yandan dediler ki:

— Ey belâ çeken! Gül mevsimidir, böyle kederli olma! Bu mevsimde insan belâ ve gam sıkıntısından uzak ve mes'ut olmalıdır. Mademki bulut değilsin, ağlama; mademki sel değilsin, figan etme! Gül gibi göğsünü yırtma, çimen gibi yerlere serilme! Gel kırlara çıkıp şarap içelim, böyle vaktini gamla geçirme! Lûtfet, kerem et, biraz gezin; kendini gama bir parça az kaptır! Ey servi boylu ve gonca ağızlı, eve gel, geçmişi unut! Böyle güzel vücudun gam çekmesi yazıktır, dünya hep böyle kalmaz. Olur ki emelinin gülü açılır, itikadının esasını sağlam tut! Bu ilkbahar mevsimi gelip geçiyor, ihtimal ki sevgili mevsimi de gelir...

[1] (Mecnun) un kelime olarak manası (deli) dir.

Dertli Mecnun ayağa kalktı, dolaşmak için kırlara çıktı. Ağlıya ağlıya dolaşıyor, her yanı hayran hayran geziyordu. Kâh yeşilliklere derdini döküyor, kâh lâlelere yalvarıyordu. Sevgilisini gördü ise söylesin diye menekşeye gönlünün gamını anlatıyordu. Lâleyi âşık sanarak ayağını öpüyor, yarasını gözüne sürüyordu. Nergisin gözüne baktıkça sevgilinin gözünü hatırlayıp ah ediyordu. Bülbüllere halini anlatıyor, kumrulara mihnet ve melâlini söylüyordu. Yeni bir çiçek gördükçe ah çekip menzil menzil gezerken ansızın yolu sevgilisinin dolaştığı bir yere düştü. Leylâ birçok peri yüzlülerle birlikte zavallı Mecnundan önce oraya gelmiş, gül ve lâle üzerine gölge salmıştı. Bir yeşilliğe yeşil çadır kurmuş, sanki ay çimenlik içinde hâleye bürünmüştü. O yeşil çadır bir gonca gibi idi, içinde o ay yüzlü, gül yaprağına benziyordu. Mecnun ile Leylâ karşılaşınca dert seli gam denizine vardı.

Bu iki servi boylu ve yasemin göğüslü birbirlerile beraber oldular. Mermer çeliğe çarpınca karar ateşlendi. O iki tel bir saza takıldı ve ağlayıp sızlama hummalı bir şekil aldı. O buna bakarak sevindi, bu onu görerek tutuldu. Mecnunun aklı başında durmıyarak hayranlık denizi coşmıya başladı. O aya bir kere bile bakamayıp gölge gibi yerin üstüne serildi. Leylânın da ihtiyarı elinden giderek sevgilisini bir lâhza dahi göremedi, hayranlığı o dereceye geldi ki olduğu yere düşüp kendini kaybetti.

Yüzüne gülsuyu serperek Leylâyı ayılttılar, her yandan kendisine :

— Ey ay, dediler, bir yabancı ile aşinalık ettiğini ve o dilbere tutkun olduğunu anan baban duyacak olursa bu gidiş iyi netice vermez, bu hareket sana yakışmaz. İyi gözle bile baksan fena görülür, hem bize hem de sana ziyan olur...

Oradan çadırı ve yaygıyı kaldırarak anası babası duymasın diye o ay yüzlüyü zorla kendi yerine götürdüler. Hiç kimseye bu maceraya ait bir söz söylemediler.

Mecnunu da kan ağlıyan gözü yüzüne su serperek uyandırdı. Cansız ve donuk bir cisim olduğunu, sevgiliden eser olmadığını, divane kalıp perinin gittiğini, güzelinin kendisini

bırakarak kaybolduğunu görünce üstünü başını yırtarak feryat etti; hali başka bir hale çevrildi. Lâle renkli elbisesini terketti, kanlı gözyaşı vücuduna elbise oldu. Matem için başına kalem gibi siyah sarık sarmış idiyse de ahının dumanı başına vurarak siyah sarığını yaktı. Nefret ederek gömleğinden soyundu, gam şehidi kefene bürünmeyi ar saydı. Bu belâ düşkünü, âşıkın ayağına bağdır diye nalınını da çıkardı. Yanındakilere özür dileyerek dedi ki:

— Ey benim uzun zaman arkadaşım ve sırdaşım olanlar! Aşkın hücumu sel haline geldi ve ben perişan halliyi garketti. Bu ateşe sizin de yanmamanız için ben hasta ile beraber bulunmayın. Ben sevda ateşine yandım. Cana düşen bu ateş sonunda elbette tutuşup alevlenecektir. Benim müşkül belâmı kolay sanmayın, siz de benim ateşime yanmayın! Benden size bir kor düşmesin, bir hayrım olmadı, zararım da dokunmasın. Sevda dünyamı kararttı, aşk irademin dizginini eline aldı. Ben bir kuşum, yuvadan uçtum; artık ben nerde, eve dönme arzusu nerde! Bana ev hikâyesini fazla anlatmayın, benim oraya gitmem artık yoktur. Babam sizden halimi, mihnet ve kederimi sorarsa, elbisemi yok ettiğimi ve bahtımı kara günlere çevirdiğimi söyleyin... Ey bedbaht ve perişan halli ihtiyar, Allah aşkına, ondan medet umma! Bu maceralar nedir, bu belâ bana senin yüzünden geldi deme! Ben cihanın gamını, yerin ve gökün karışıklığını bilmezdim. Âdem evinde âsude idim, ne gam ne gussa çekiyordum. Bilmezlikle halim hoştu, hayalimde ne aşk ne güzellik vardı. Benim vücuda gelmeme sen vasıta oldun, feyiz ve kerem görmeme sen engel oldun. Benimle şadolacağını ümit etmiştin, ne yazık ki ümidin boşa çıktı. Ben yok oldum, artık sen var ol ve başka bir halef ümit et! Beni mazur gör, ey aziz babam, ben kendi arzumla senden uzaklaşmadım. Sana yetişmek devletine nail olmağa azmettim ve sadakatle çok uğraştım; fakat hasret gözyaşları yolumu kesti ve mihnet dikenleri eteğimi tuttu.

MECNUNUN DELİLİĞİ VE AŞKA DÜŞME SEVDASI

O aşk şivesi üstadı vasiyetini bitirdikten sonra arkadaşlarile münasebeti keserek vahşet sahalarının yolunu tuttu. Güneş gibi sahraya düşerek yalnız ve rasgele yürümeğe başladı. Her karşılaştığı taşa gözyaşı döküp dağ ve çöl taşlarını lâale çevirdi. Gözyaşlarını bol bol döktüğü her yanda her merhaleden bir ırmak akıttı. Şahidi bir belâ bulutu idi: Yağmur gözyaşı ve şimşek ahı. Canından ve teninden kopan yağmurla şimşek bir derecede idi ki her ikisinden de deryalara bir ateş kıvılcımı ve sahralara bir su damlası gitse deryalar baştan aşağı sahra, sahralar olduğu gibi derya kesilirdi. Bu dünya mabedini feryad ile doldurarak vahşî hayvanları ve kuşları feryada getirdi. Ah ile cihana ateş vererek figanı göklere çıkardı.

MECNUNUN BABASININ VAZİYETTEN HABERDAR OLMASI VE ONU ÇÖLDE BULUŞU

Mecnunun hayrete düşen ve mahzun olan arkadaşları naçar kalarak kendisine veda ettikten sonra, meyus, perişan, hakir bir halde geri dönmüş ve babasını haberdar etmiştiler. İhtiyar vaziyeti anlayınca Mecnun gibi ah ve feryad etmeğe başladı. Sel gibi sahralara yüz tuttu ve gözünü çeşme gibi vâdilere açtı. Her yeri arayıp dolaştığı halde oğlundan bir eser görülmedi. Nihayet o perişan halliyi bir köşede kendinden geçmiş bir vaziyette buldu: Toz toprak içinde, gamlı bir halde yere düşmüş, ahvali harap, göğsü yaralı. Kızıl gül gibi yüzü safrana, şimşir gibi güzel vücudu saza dönmüş. Yılanla arkadaşlık edip karınca ile konuşuyor; sığındığı yer toprak ve döşeği diken. Dikenler üzerinde yatan delik delik vücudu ona gam evi için sayısız pencereler açmış.

İhtiyar bu hali görünce bir müddet resim gibi dilsiz durdu. Bir an hayrete düştü ve şaşkın gözlerle bakakaldı. Sonra yakasını yırtarak feryada başladı:

— Ey zulüm bahçesinin bülbülü! Gönlünün halini bana söyle, gizli sırlarını ayan et! Senin elinden iradeni kim aldı, dünyanı böyle kim kara etti? Allah aşkına, neden böyle kararsızsın, dünyanın perişanı olmuşsun? Ne arıyorsun ne istiyorsun? Bu ağlayıp inlemelerine sebep ne? Senin saadetinin incisi eğer deryalarda ise söyle, bu maceraya atılayım; emelinin mumu karanlıklar içinde ise anlat, nem varsa benden iste!..

Mecnun:

— Ey bana nasihat veren güzel sözlü, akıllı âlim, dedi, kimsin? Bu lâflar, bu faydasız, essasız arzular nedir?.. Benim derdimin devası sen değilsin; git! Yabancısın, sen bana âşina değilsin! Ben böyle söze kulak vermem; ya Leylâdan bahset, yahut sus!..

Babası:

— Ey belâ çeken, ben senin babanım, dedi.

Mecnun cevap verdi:

— Baba yahut anne nedir? Bana Leylâ gerek, üst tarafı efsane.

Babası Mecnunun kendisine itaat etmediğini görünce zavallının halinin başka olduğunu anladı ve aldatarak teselli etti:

— Kalk gidelim, seni Leylâ çağırıyor. Leylâ bize misafir geldi. Senin isteğinin lâaline inci saçıyor.

Mecnun Leylânın adını işitince felek muradını veriyor sandı:

— Emret!

Diyerek ayağa kalktı. Babasının ayaklarına yüz sürdü.

İhtiyarla gönlü kırık genç, içleri yaralı ve hasta bir halde, eve geldiler. Başında Leylâya kavuşmak havası esen Mecnun ne baba kederi bildi, ne anne sevgisi.

ANNESİNİN NASİHATI VE MECNUNU KABUL ETMEYİŞİ

Mecnuna kâh babası kâh annesi öğüt veriyordu. Annesi dedi ki:

— Ey canımın neş'esi ve gözümün nuru, biricik sevgili oğlum! Sana Araplara reislik şanı verilmiş, edep ve kahramanlık mirası düşmüş; daima hükümdarların hareketlerine uy, kahramanlık faaliyetlerine giriş! İstediğin kıvrık kaş ise kemana karşı aşkını gevşetme; gönlünü kara kirpikten uzaklaştır, can alan oka âşık ol! Gözün boya bosa takılırsa kan saçan kılıca saril, eğer zülüf ile ben görmek istersen noktanın vaziyetine ve dalın şekline bak! Gönlün göze ve kaşa meftun olursa ayn'ın gözüne ve nun'un kaşına bak! Sen bir servisin, gel ağır yük altına girme; neye tutuldunsa kurtulmağa bak! Sen lâalsin, basit bir taş olma ve güneş görünce hemen rengini atma! Kendini su kabarcığı gibi başında esen havaya uydurma! Zira o havaya itimat edilmez, başın onunla yele gider. Mum gibi başını ateşe verme, aşk gamile yanmakla mertlik satma! Bak muma, nasıl belâya girer: Onun başına uğrayan mahvolur. Gönül ve göz zevkine alışma, içkiye ve güzele kendini kaptırma! İçki ve güzelle canını besliyen iman sahibi olur zannetme! Daima sarhoş olanda akıl var mıdır: Putperestin imanı olur mu? Şiire heves etme, zira kötü şeydir; eğer ona iyi derlerse yalandır. Bir an evvel kemal sahibi olmağa bak, kudretini ziyan edip gafil gezme! Ey ümit bahçemizin fidanı, bizi ârın ayakları altında ezdirme! Sen eğer sevgili istiyorsan bu az değildir; başında biz varken gam çekme! Tebeamız içinde bin kabile ve bu kabileler içinde binlerce güzel var. Onları sana bir bir gösterelim, bize farzolan yerine gelsin. Sana dik boylu ve yasemin göğüslü bir servi almayı kararlaştıralım. Ayını yılını tayin edelim, sarfedebildiğin kadar mal mülk verelim. Yeter ki sen vahşet yolunu tutma! Nesli kesmek ihanettir. Bizim bu nasihatımızı kabul et, her an bizi mahzun ettiğin yetişir!...

Mecnun bu sözleri işitince ayni eda ile cevap verdi:

— Ey benim ruhum, canımın ve gönlümün saadeti annem babam! Yaptığım işin yanlış olduğunu biliyorum, bana ne söyleseniz lâyıktır. Ahımın rengi dumana bulandı, işlediğim günahın ayıbı ile yüzüm kara. Kendim de bu işin farkındayım; fakat, ah, ne diyeyim, ne söyliyeyim! Elimde değil,

kuvvetimi toplayıp dizginimi elime alamıyorum. Akıl zayıf düştü, aşk galip geldi; gönül bakıyor, sevgili cezbediyor. Sevgilinin gamı canımı ve tenimi kapladı, dünyada ondan başka kimseyi gözüm görmüyor. Artık bende nasıl şahsiyet olsun, benden beni istiyen ne bulacak ? Mademki Takdir böyleymiş, tedbire lüzum yok; takdiri kimse değiştirebilir mi? Eğer bana neş'e mukadder olsaydı bu derdi ve ateşi ister miydim? İyi olmak hastanın elinden gelse kendini derde düşürmez. Dilenci padişah olabilecek olsa yine dilencilik yapacağını zannetmeyin. Yaradılışta kısmet olan bir şeyin bozulmadığı malûmdur. Beni ıslah etmeyi düşünmeyin : Gül diken ve diken gül olmaz. Suyun hususiyeti ve toprağın cevheri idrak kabul eder demeyin ! Su aşağılığından ayrılır mı? Ateş yakamıyabilir mi? Kudretin kalemi rahimde yüz güzelliği vererek beni yarattığı gün dimağımı aşk ile doldurmuş ve ayağımı sevda ile bağlamış. Bedenimdeki deri ve damar baştan aşağı sevgili muhabbetile doldu. Gönlümü belâ ülkesi yaptı, canımı cefaya vakfetti. Ben bu hükme uymazlık edemem, hâkimiyet bu işi yapana aittir. Ezelî derde çare bulunur mu ? Ebedî sevgi ölür mü ? Ben ayrılık evinin mumuyum, içimin yanmasından hoş bir zevk alıyorum. Benden bu ateşi uzaklaştırmak istiyen bana zulmetmeğe niyetlenmiş sayılır. Mumun hayatı ateş olunca onun ateşle hali hoş olur. Onu ateşten kurtarmak istiyen hayatını mahvetmek istiyor demektir. Düşmanlığın adını dostluk koyarak beni kurtarma tedbirleri aramayın ! Ben sevgili şevkinin denizine garkolmuş, sevgili gamina karışmışım. Benim meydanda durmama sebep yalnız o, yaralı gönlümün huzuru odur. Bu derde onunla ilâç yapın, daha başka kimseden dem vurmayın; Leylâ gibi birçok peri yüzlüler bana böyle belâlar verebilir diyorsunuz; Allah aşkına, sakın bu sözü söylemeyin : Âlemde ondan başka kim var ki ! Bülbül gül için feryat ederken lâle derdine deva olur mu? Ben Husrev değilim ki kâh Şirin kâh Şeker sevgilim olsun. Ben yolumda tek yüzlüyüm, tabiatımda döneklik yoktur.

MECNUNUN BABASININ LEYLÂYI İSTEMESİ

İhtiyar baba gam içinde âciz kalarak Mecnunu eve bağlamayı düşündü. Leylâ olmadıkça onu teselli etmenin mümkün olamıyacağını anladı ve Leylâyı oğluna istemeyi lüzumlu gördü. Eşrafı ve büyükleri topladı, emeline nail olacağını umarak bu ümitle o arzu kâbesine yüz sürmeğe gitti. Leylânın babası vaziyeti anlayınca muhitinin ileri gelenlerini aldı, onları karşılayarak evine götürdü. Boyuna hatırlarını sorup bin kere "Teşrifler hayır olsun„ dedi. Onlar mum gibi yerlerine oturdukları zaman o servi gibi ayakta durdu. Misafirler gönüllerinin istediğini bulsunlar diye ortaya nadide sofralar kurdu. Sofra kebapla dolup oğlak ve kuzu ile sema gibi olmuştu. Fakat akıllı insan dahi nereden bilsin ki bu sofralar gökleri temsil ediyor ve yemeğe muayyen maksatla gelenlere "İstediğiniz göklerden bir burç almak gibidir, bu mümkün olur mu?„ demek istiyordu. Yemekler getirildiği zaman ihtiyar münasebet düşürerek derdini anlattı:

— Ey değerile kabilelerin kıblesi olan! Sen herkesin dileğini yaparsın. Aslım ve neslim sence malûm, nice bin eve hükmüm geçiyor; cömertlikte kabileler arasında meşhurum, herkes benim lûtuf ve ihsanımı bilir. Dostluğum müessir olduğu gibi düşmanlığımın da tesiri geniştir. Zaman insanlarının en ileri geleniyim, ne söylesem onun yüz misli değerim vardır. Emelimin fidanı meyve verdi, Tanrı bana bir cevher ihsan etti. Artık istiyorum ki bu nadide incim bir lâal ile teraziye konsun ve inci lâalin seviyesine gelince gönül ferahlığı ile onları birleştireyim. Çok maden ocaklarına kazma gibi baş vurdum, çok lâalin aslını tahkik ettim; gerçi her ocakta lâaller çok, fakat lâyık olan bir lâal yok. Senin benim incime lâyık bir lâalin olduğunu duydum. Lûtfeyle, kerem ve inayet et! Bu lâal ile inciyi şereflendir! Servi güle gölgeyi sevdirsin ve onun üzerine kendi gölgesini yaysın. Sözümü dinle, anlamamazlıktan gelme! Bu bir hayır işidir, engel arama! Bana bu saadeti lûtfedersen benden dilediğini iste! Önüne okadar

hazineler dökeyim ki yeryüzünü kaplasın; sana hazinelere sığmıyacak kadar cevher vereyim...

O yasemin göğüslü servinin babası, o gizli hazinenin bekçisi nezaketle cevap verdi :

— Ey benim gibi evlât tuzağına esir olan yüksek düşünceli! Evimize hoş geldin, safalar getirdin, bizi toprak üzerinden kaldırarak göklere yükselttin. Fakat teklifin zorca bir teklif, bilmem ki buna nasıl cevap vereyim. Seninle akraba olmanın bana şeref vereceğini biliyorum, fakat halefin tuhaf bir halef. Âlem kendisini divane diye ayıplıyor, benim kızım divaneye ne lâyık? Leylâ nazlıdır demiyeyim, fakrt âciz bir cariyedir; cariye insan cinsinden sayılmaz mı ve ona merhamet edilmez mi ? Devle peri beraber olur mu? Sus, sus, olmıyacak sözü açma! Divane için zahmet sarfetme; ona hazine değil, virane lâzım. Eğer tedbir ile vaziyetini değiştirir, sevdasına çare bulursa söz veriyorum: Leylâ onun olsun! Sen artık git, buna çare bulmıya çalış!..

O şeref, namus ve âr sahibi ihtiyar meyus ve hakir bir halde dönüp eve geldi. Mecnuna dedi ki:

— Ey cefa çeken! Sakın kendini daha fazla şaşırma! Bu muamma akılla halledilecek. Leylâyı sana veriyorlar, fakat şu şartla: Akıllı olacaksın, iyi düşünenlerin nasihatini tutacaksın; deliliğinden eser kalmıyacak, daima aklın gösterdiği yola gideceksin.

Mecnun cevap verdi :

— Ey olgun ve akıllı babacığım¡ Hiç deli akıllı olur mu? Eğer benim elimden gelse ve tedbirimin bir kıymeti olsa, önceden uslu akıllı olur, irademi sağlamlaştırır ve derdime ilâçla çare bulunacak bir hale düşmezdim. Bu ilâca minnet etmiyorum, gamımı bin kere meydana vurdum. Gidişimde dönekliğim yok, cevabım evvelki cevaptır. Sen akıllı bir adamsın, lâzım gelen tedbiri al! Belki tesiri olur da bir daha Leylânın adını anmam; ben dünyanın en akıllı adamı olurum, sen de kurtulursun...

MECNUNUN KÂBEYE YÜZ SÜRMESİ

Şaşıran ve hali perişan olan ihtiyar her türlü ilâca başvurdu ve nerde bir doktor duydu ise gidip onun gülistanının bülbülü oldu; ihtiyacını söyliyerek hastasına ilâç istedi. Fakat binlerce doktordan hiçbiri hastasına muvafık bir şerbet içirmedi. Nerde başvurulacak bir yer öğrendiyse gidip oranın toprağı oldu. Çok el kaldırıp dualar etti, çok adaklar adayıp sadakalar verdi. Fakat binlerce üstadın reyinden dertlisini şâd edecek bir irşad alamadı. Çok büyüler yapılıp muskalar yazıldı, çok hilelere ümit bağlandı: hiç birile çare bulunamadı.

Bir gün kendisine dediler ki :

— Dünyada alacağın bir tedbir kaldı : Esirini Kâbeye götür, olur ki Allah sana yardım eder. Haremi tavaf ederse şaşkınlığı gider. Mubarek taşa başını koyarsa kara taş bile olsa yumuşar.

İhtiyar baba bu hayırlı işe teşebbüs ederek Mecnuna bir mahfe hazırlattı. Oğlunu alıp Allahın haremine doğru yola koyuldu. Kâbeye gelince Mecnuna dedi ki:

— Ey belâ arıyan! Yüzünü Kâbeye dönerek ibadet et! Temkin, edep ve riayet göster! Hürmetin icaplarını yap, ihlâsı dürüst okuyup dua et! Belki de duan kabul edilir ve Tanrı şefkati derdine çare bulmuş olur. İşte dualar burada kabul olunur, ihsanlar bu yerde bahşedilir. Tevbe et: Tevbe ibadetlerin en güzelidir; kurtulmağa çalış, zira kurtuluş yerindesin!...

Mecnun bu yerden zevk aldı ve duyduğu şevkin neş'esile bilendi. İçini çekip yanık yanık feryad ederek Kâbe binasına sırrını söyledi :

— Ey büyük değerli yüksek kubbe! Yükseklerin, büyüklerin mihrabı! Şerefli ve saadetli insanların kıblesi! Yeryüzünün anber gibi beni! Ey sevgilinin çadırı rengindeki örtüsü vefalı dimağ derisi olan! Ey seyyidlik goncasının fidanı ve saadet cevherlerinin sandığı! Ey benim gibi cihanı dolaşmamakla beraber daima benimle derddaş olan, göğsüne Hâcer gibi taş basarak gözünden zemzem gibi yaş akıttın, her za-

man elbisesini kara ederek aşkını gönlünde gizli tutan! Allah aşkına, sen bu yerde kime âşıksın? Söyle, zira ben senin uygun bir yakınınım. Sende aşk feyzi belirerek seni kabilelerin kıblesi yapmış... Tanrım! Bu harem yerinin, bu safalı mabedin hakkı için, bende aşk binasını daima Kâbenin temeli gibi ayakta tut! Gönlüme her zaman, her an ve her nefes aşk derdinden gam sal! Aşk içinde daima şevkimi arttır ve bu şevke karşı her zaman zevkimi çoğalt! Âlem içinde her nerede gam varsa benim gönlümü o gama düşür! Akıl endişesinden uzaklaştırarak aşk ile daima âşina et! Leylâya karşı olan zevk ve şevkimi fazlalaştır ve bana daima onda görün! İnsan oğulları içinde zalim çoktur, gönlümü vahşet illerine alıştır! Bana öyle bir diyarda karar kıldır ki oraya insanların zerresi bile gelmesin!

Bu günahlardan sıyrılmağa gelen Kâbe ziyaretçisi bu şekilde dua ederek duasının kabulünü istiyordu. Babası, sözlerini bir bir dinliyerek onun duasının kabul edildiğini, gam ve melâmetinin fazlalaştığını ve artık oğluna selâmet imkânı kalmadığını anladı. Çok ağlayıp sızladı ve naçar kalarak oğlundan ümidi kesti.

İhtiyar şaşkın bir halde orada kaldı. Mecnun çöllerin yolunu tutarak tek başına sefere çıktı; sevgilinin köyüne doğru yola koyuldu.

MECNUNUN DAĞLA KONUŞMASI

Gündüz gözünün yaşı, gece ahının şulesinin ışığı kendisine yol gösteriyordu. Böylece kâh dert ile "Yar! Yar!„ diyerek, kâh oturup kâh durarak ilerledi. Yolda ansızın bir dağla karşılaştı : O kadar yüksek ki tasavvura sığmaz; fani çerk tepesinde bir atmaca, kemerinde lâal ocakları saklı. Sıfatı nimet verici, elbisesi haşmetli, cepleri ve koltuk altları cevahirle dolu. Deniz ona yalvararak ondan rızık umuyor, sahra ona dostluk göstererek maişetinin teminini diliyordu. O, çeşmeler akıtıp ana ve baba gibi onların imdadına koşuyordu.

Tanrı onu hürmetle yadederek Kur'anda "Dünyanın Direği,, demişti.

Mecnun onu seyrederek yanık bir nağmeye başladı. Böyle nağmeyle ses çıkarınca ondan da sesinin yankısını duydu. Kendisi gibi ayni sesi çıkardığını sanarak "İşte bana tam bir arkadaş. Yüz şükür olsun ki kendime bir yoldaş, cihanı dolaştıktan sonra bir yar buldum.,, dedi ve aşkının ateşini de ona anlattı :

— Ey temiz etekli münzevî ! Bağrımın yanıklığından haberdar oldun; ne iyi yaptın, ne iyi yaptın, ne güzel ! Sen müptelâ bir âşık, dertlilerin âşinası imişsin. Bana en uygun arkadaş sensin : Âşık daima dağla beraberdir. Sana ne oldu ki böyle zulümle göğsüne taş vurarak, dertle gözünden yaş akıtarak mestoluyorsun; ayağın gam tuzağına tutulmuş ? Kucağın kanla dolmakta. Bu lâlelik hangi gülün yüzünden? Bağrının su olduğunu görüyorum, bu hangi servi boylunun aşkındandır? Gel seninle ağız ağıza vererek bu maceraya biraz ağlıyalım !

Gözü yaşlı Mecnun onunla bir an ağlıyarak hasta gönlünün derdini döktü. Sonra sevgilisinin köyünün toprağına, Leylânın evinin bulunduğu diyara doğru yoluna devam etti :

MECNUNUN CEYLÂNLA KONUŞMASI

Giderken baktı ki bir avcı tuzak kurmuş ve tuzağına gazaller düşmüş. Bu tuzağa esir olan bir ceylânın kanlı gözyaşları kara gözlerine dolmuş: Boynu burulmuş, ayağı bağlı; şehla gözü nemli ve canı yaralı. Mecnun bu ceylânın haline acıdı ve ona bakarak gül rengi gözyaşları döktü. Bu zulüm gönlüne çok sert geldi ve yumuşak yumuşak dedi ki :

— Avcı, bu mis kokulu ceylâna merhamet et! İnsan bu hale acımaz mı? Bu zavallı zayıfın canına kıyma! Avcı, cefa yamandır, ondan sakın! Bilmiyor musun ki kan edene kan olur. Avcı, bunun kanını bana bağışla, canını cefa ateşine yakma!..

Avcı cevap verdi:

— Benim yiyeceğim budur, başımı kesseler ayağını açmam. Bu avı öldürmeyi ihmal edersem sonra çoluğumun çocuğumun hali ne olur?

Mecnun bir ağacı yapraklarından temizler gibi üstündeki bütün kıymetli şeyleri çıkararak ona verdi. O güzel ceylânın bağlarını açtırıp dertli canını şâdetti. Yüzünü yüzüne dayıyarak figana başladı ve gözünü onun gözüne sürerek ağladı:

— Ey çöllerde rüzgâr gibi koşan, nazlı ve nazik vücutlu! Sen yeryüzünde her toprağın süsüsün, gül gibi güzel ve narinsin. Ey ıssız yer ırmağının yeşilliği, yabani ülkeler baharının güzel yasemini! Ben âcizi yalnız bırakma, bana çöl kılavuzu ol! Günlerce benimle arkadaş olarak birlikte gez, insan diye benden tiksinme! Gözümden gözyaşım gibi uzaklaşma. Bu yol üstünden ayağını kesme! Gözümün pınarı başında menzil tut, son menzilimizin ne olduğunu unutma! Gözbebeğim senin yerin, gözyaşımla kirpiğim suyunla otun olsun. Ey bana sevgilimin gözünü hatırlatan, onun gamını çekmemi kolaylaştır! Leylânın gözü hayalime geldikçe ben hastayı sen teselli et!..

Mecnun insanlığını unutunca ceylân onunla düşüp kalkmıya başladı. Bu sebeple daha birçok ceylânlar da çölde onunla beraber oldular.

MECNUNUN GÜVERCİNLE DERTLEŞMESİ

Mecnun perişan ve bitkin bir halde bir menzile geldiği zaman tuzakta bir güvercin gördü: Kafesinin her penceresi bir gam incisi, her an kendisine bin gam geliyor. Mecnun ona bakınca içi yandı, gözyaşı gibi kanı da coştu. Avcısına yalvararak kurtarılmasını istedi. Avcı dedi ki:

— Ben yoksulum, yoksulluğa bu güvercin gibi esirim. Bu uçan kuşun azat olmasına ve benim bağlı kalmama razı olamam. Eğer varsa onun bedelini öde, ondan sonra kendi-

sini tuzaktan kurtar. Önce sıkıntımı gidererek beni şâdet de sonra onu gamdan azad eyle !..

Mecnunun kolunda güvercin gözü gibi şeffaf halis bir inci vardı. Onu vererek bu esiri aldı ve o düşkünün yardımcısı oldu. Kanlı gözlerini ayağına sürerek ayaklarını gül rengine boyadı. Artık her an ona derdini döküyor, şevkinden bin türlü nağme söylüyordu:

— Ey hızlı kanadile yükseklerde uçan, vefalı insanların sırrına âşina olan! Bu Nil renkli elbisen, bu kederin ve daimî melâmetin sende gam olduğunu gösteriyor. Seni böyle mateme esir eden kimdir? Ey cihanı dolaşan, eğer âşıksan kaçma ben de seninle derddaşım. Gel biraz benimle arkadaşlık et ve sırrımın hazinesini koru! Başımdaki saçı yuva, gözyaşımı su ve yem yap! Ey güvercin, sen haberci imişsin, benden sevgiliye mektup da taşı! Yanağından ayrı düşmemin ıstırabını gör, benden ona haber götürerek cevabını getir! Allah aşkına, onun memleketine gittiğin zaman uçup etrafında dolaşırken beni an ve bir tavaf sevabını bana ver! Kapısının toprağına konarak yem iste; mecalin oldukça, utanma, yemi bahane ederek benim namıma o toprağı öp!..

Güvercine gönlünün gamını söyliye söyliye onu kendisine ısındırdı. Güvercin geceleri başını yuva yaparak gündüzleri onu korumağa başladı. Kendisinde hayır alâmetleri görerek vahşî hayvanlar ve kuşlar ona itaat ettiler. Yırtıcı hayvanlar bile boyun eğdiler ve gitgide etrafında büyük bir kalabalık toplandı. O gözü yaşlı dert ülkesinin hükümdarı, askeri de zararlı ve zararsız hayvanlar olmuştu. İnsanlardan öyle bizar olmuştu ki kendi gölgesini bile düşman sanırdı. Ahının şulesinin dumanını göklere savurarak gölgesiyle dahi yoldaş olmak istemiyordu.

LEYLÂNIN VAZİYETİ

Vefa çimeninin baharı, aşk gamı yarasının lâleliği, vefa yolunda sağlam, gam cevherlerinin sedefi olan Leylâ hazine gibi zındana kapanmış, nasihat zinciriyle ayağını bağlamıştı. Ne bir ferahlığı, ne bir sevinci, ne de kimse ile teması vardı. Anasından babasından bizar olmuş, bütün âşinalara yabancı kalmıştı. Mumun etrafına toplanan pervaneler gibi güzel kızlar etrafını alır, mahzun gönlünü şâdetmek ve ince ruhunu eğlendirmek için tatlı sözlerle binlerce masallar söyliyerek zaman zaman yanına sokulup uğraşırlardı. O bütün neşe ve sevinci terkeder, bir uzvunu yaralıyarak o bahane ile ağlar ve onların tahayyül ettiklerine imkân vermezdi. Kızlar kaşlarına rastıkla renk verdikçe onun ruhunun aynası paslanırdı. Kızlar yüzlerine nilden [*] ben yapsalar o bunun üstünü hemen kapardı. Kızlar güzel kumaşların süslerini tahayyül ederken, o, içine hayaller nakşederek sabrederdi. Kızların eli kına ile gül rengi alır, onun eli gözyaşı ile kanlanırdı. Ne iğneye ne ipliğe meyleder, sel gibi gözyaşlarını kirpiğine dökerdi. Kızlar süs arzu ederek ipliğe inci dizdikleri zaman o da onları kıskanıp vücudunun teline gözyaşı incisi çekerdi. Çılgınlığı Mecnunu geçmişti, birisi ona Leylâ dese Mecnun diye cevap verirdi. Geceleri kalabalık yanından gidip te mumla başbaşa kaldığı zaman muma gönlünün derdini anlatır, içinin yanıklığını gösterirdi :

— Gel, ey gözü dümanlı, bağrı yaralı, başı kara ve ayağı bağlı! Gel seninle birlikte ah edelim, dertli gönlünün sırrını söyle! Seni böyle ağlatan, sarartan ve perişan eden hangi derttir? Baştan ayağa bu yanmak ve boyuna gönül dumanına boyanmak nedir? Ey belâ çeken, aslın hangi cinstendir ki böyle hayat suyun ateş oldu? Coşkun gönlünü ve ağlıyan gözünü anlat, sırrının ipucundan bir haber ver! Her lâhza ıstıraba düşerek hem ateşe hem suya garkoluyorsun. Ey seher zamanı kalkan,

[*] Nil - çivit otu, çivit.

ne büyü yapıyorsun ki ateşin sudan hızlı akıyor? Ben yanıktan da haberin olsun, bende de bir gönül gamı var. Vefada ben de sana benzerim, belki de senden çok daha fazla üstünüm. Gece olunca sen yanmağa başlarsın, bense gece ve gündüz bağlıyım. Sen aşk tesirile ziyan oluyorsun, bana nisbetle ruhun rahattır. Boyuna yaş dökerek meclisler içinde sırrını ifşa etmek senin için hoştur. Derdini içinde saklamadığından gönlündeki her zaman dilindedir. Ben belâ ars..sına saplıyım, ney gibi içim arzu ile dolu. Olur olmazla düşüp kalkamam, başım kesilse sırrımı söyliyemem. Sana gönlümün gamını söyleyeyim diyordum, fakat ne fayda, sende de takat yok. Bu derdi dinlemeğe için dayanmaz, ahım seni yakar. Bu derdi hangi dosta söyledimse bu işte bana yoldaş olmadı. Bu derde ve yaraya katlanıp sabredemedi, dağa taşa düştü. Senin yanında da bundan dem vurmıyayım da sen de uzaklara kaçma!...

Fakat mumun dili olmadığını ve yanında dertleşecek bir can bulunmadığını görünce sırrını pervaneye anlatır, bütün yalvarışlarını söylerdi:

— Ey aşk yuvasının aşk suyu ve aşk yemi uğrunda perişan olan kuşu! Aşk yolunda sadık sensin, âşıksın, amma tam âşık... Sevgiliyi bir kere görmek için can verir, bir zevke iki cihanı feda edersin. Vefa istemekte halin hoştur; sanki senin kavuşman mahvoluşundadır. Gerçi bütün cihan seni tanır, aşk sahasında her zaman en başta gelen sensin fakat benim gibi dertli olman zordur, sende sevgilinin yüzünü görmek hasreti bendeki kadar olamaz. Sen her zaman sermest olarak onu seyretmektesin, benimse ayağım belâ ve dert tuzağına tutulmuş. Sevgili her zaman senin yanında, benim yoldaşım daima ayrılık. Sen bir aleve canını vererek müşkül gamını kolaylaştırırsın; ben boyuna yaşıyarak gam çekmek ister ve gam içinde bana her an bin can verilmesini dilerim. Sende bendeki kadar gizli gam yoktur, eğer var dersen eserini göster! Nerde yaş döken gözünün nemi? Hani ateşle yükselen soğuk ahın? Nerde zulüm ve belâya düşmek, aşka gidip cefaya tutulmak?...

Pervanede de kusur görür, onunla da derdine derman bulamaz, çaresiz sabır ve tahammül ederek kırık gönlünün yapılmasını kayıptan beklerdi.

Gece yarıları, uyku çeşmesinin göz çimenlerini suya kandırdığı, göz nuru karanlıklara dalarak tabiatın rahat bulduğu, dost ve düşman uykuya dalıp dertlilerin uyanık kaldığı zamanlarda evden ay gibi sahraya çıkar, gönlünün istediği gibi ah ve feryat ederdi. Ve sesini yükselterek içinin derdini aya açardı:

— Ey kâh boyum gibi bükülen, kâh göz gibi dolan! Bazı gamım gibi bana görünen, bazı sevgilim ve dostum gibi kaybolan! Bir güneşin âşıkı olduğuna halindeki bu değişiklik şahittir. Ayrılık derdiyle ağlıyor, âlemin perişanı oluyorsun. Ey aşk mihnetine âşina olan, Allah aşkına bak benim de ne mihnetim var! Ahımın alevine bir göz çevir, eğer merhametin varsa ona çare bul! Her diyarın fezasında dolaş, bütün çölleri ve dağları gez; bak, o benim sığınağım, şahım, ayım, ümit yerim nerede? Gönlümün halini ona bildir, Allah aşkına, beni nasıl gördünse söyle, de ki:

— Akşama kadar perişanlıktan kurtulmuyor, seher kuşu ötmeğe başlayınca garip bir feryat tutturuyor: Eyvah! Ömrün mayası tükendi, hayatımın gölgesi güneşle birleşti; nerdeyse fırsat kapısı kapanacak, maksadın ifadesi müşkül olacak. Ben iştiyak burcunun yıldızı, ayrılık evinin mumuyum. Gündüz mahpusum, gece kurtuluyorum; gündüz ölüyüm, gece hayattayım. Günüm gece gibi oldu, belâlı âşık gün görmezmiş...

Sonra dönüp derdini rüzgâra anlatırdı:

— Ey sabah rüzgârı, kimsenin bu vaziyetten haberi yoktur, fakat sen yoksuldan sultana sena götür! Gör ki kiminle beraberdir, gamını kim paylaşıyor; bizden usandıktan sonra sevgilisi kim oldu. Gönlü kiminle avunuyor, Leylâ hiç hatırına geliyor mu? Ona de ki:

— Ey güzel hükümdar, kulundan böyle nefret etmekte haklısın: Eskiden beni gördüğün zaman taze ve canlı bir ba-

har görmüştün; bugün dert tuzağına esir oldum, hazan gibi zayıf ve sarıyım. Sen ben zayıfa meyletme, eğer iraden bozuldu ise ne yapalım! Ben bir hazan yaprağıyım, hakir oldum; sen arzuları olan taze bir baharsın... Fakat her ne kadar hakir ve tozlu isem de gene şefkatini ummaktayım. Geniş ihsandan ayrılma, eski dostluğu hatırla!...

O yasemin göğüslü âfet gece sabaha kadar yıldız gibi uyanık durarak böyle yana yakıla mateminı söyler, gün aydınlanınca nağme gibi perdeye çekilir, bir perde içinde ağlardı. O bağrı yanık gece gündüz vakitlerini daima bu şekilde geçirirdi. O gül endamlı boyuna akşamın mihnetini, sabahın endişesini çekerdi.

LEYLÂNIN BAHARDA GÜL BAHÇELERİNDE GEZMESİ

Âlemi süsliyen baharın zevki sevenlerin neş'esini artırdığı bir gündü. Devrin aynası pasından silinerek yeri gök rengine boyamıştı. Kimya tesiri gösteren gecenin feyzi ve seher yelinin tesirile menekşenin bükük boynu düzelip şebnem güle halis inciler saçmıştı. Hava gül bahçesine anber dökmüş, sahraya misk tozu yayılmıştı. Bulutlar çiy taşları yağdırarak goncaların başını yarmışlardı; çiçekler bu yaraya merhem vurmak için bir yandan pamuk meydana getiriyorlardı. Çimenler güle misk vergisi verdi ve gül çimene haracını ödedi. Çimen ve gül güzel renklerle firuze ve lâal ziynetlerini bir araya topladılar. Gonca remiz ve işaretin manasını idrak etti ve gül adile binlerce muamma açtı. Dört unsur mazmununun feyzaldığı insanlara aşikâr oldu. Susen yaprağı havaya yükselerek hangi yeşilliğe gölge salsa, akan ırmak eğer o yeşilliğe uğrar da bu çeliğe su verirse, çelik o anda can buluyor, kılıç gibi dil sahibi oluyordu. Mevsim yeşillik süsü ile yeri göğe benzetmişti. Âlemin gözünün ışığı olan güneş, her an gökten yere düştüğünde şüpheden çıkıp

tahkik eder, yeri gökten ayıramazdı. Bütün gül bahçeleri işret yeri olmuş, her yerde meclisler kurulmuştu. Her köşede kim varsa bir zevk alıyor ve her yerde kim bulunuyorsa bir kadeh içiyordu.

Leylânın annesi bitkin kızında hiçbir neş'e olmadığını, ne güle ne serviye ne de yeşilliğe meyletmediğini, binlerce gonca açıldığı halde onun açılmadığını gördü. Çiçek gibi paralar sarfederek birçok güzel kızları topladı; onlarla Leylâyı kırlara çıkardı, güle baharı göstermiş oldu; ta ki kızı gam ve kederden kurtulsun, bir dem gülüp oynıyarak şadolsun. O bir sürü temiz genç kızlar Leylâ ile yoldaş olup gezinmeğe başladılar. Yüzden sıkılma örtüsünü ve utanma perdesini kaldırdılar. Herkes oyun ve eğlence olarak ne biliyorsa çekinmeden meydana çıkardı. Kâh şarkılar tutturarak bülbüllerle birlikte şakıdılar, kâh oyunda gösterdikleri neş'e ile şimşadı utandırdılar. Fakat Leylâ bunlara heves etmiyor, oyuna ve eğlenceye meyil göstermiyordu. Bahar kederini ve gül zevki sevgilisinin yanağı yüzünden uğradığı derdi fazlalaştırmıştı. Herşeyden el çekerek bir köşede tekbaşına bir an olsun matem tutmak istiyordu. Yanındaki peri yüzlü kızlar ayrılmıyarak belâsına belâ katıyorlardı. Kalabalık içini sıkınca hile ile onları uzaklaştırmak istedi :

— Ey serviler, durmayın, sonra eve gidince pişman olursunuz; gelin, taraf taraf dolaşalım, çölün muhtelif yerlerini gezelim; nazenin etekleri bele takarak güzel çiçekler toplıyalım. En çok kim toplıyabilirse bu güzeller içinde en nadir odur...

Peri yüzlü kızların herbiri bir yana gitti, kıvılcımlar dağılıp ateş tutuştu. Leylâ yalnız kalarak ağlayıp inledi, bulut gibi gözünden inci yağdırdı. Sonra bulutla konuşmağa başladı :

— Ey ahıma daima aşina olan! Gerçi başın göklere uzanıyor, fakat ben dertliden daha beter olduğunu sanma; şimşek, gök gürültüsü ve yağmur göstererek benim ayrılık

günümle yarışa çıkma! Sen gel de, seher vakti feryat edip göklere ah şulesi çektiğim ve gözyaşı selleri döktüğüm zaman ben zavallı kararsızı gör. Ey bulut! Suyun eksildikçe denizlere yüzsuyu dökme, suyu bu kanlı gözümden al ve ondan denizlere de ver! Ey bulut, bana bir an vefa göster: Sana bir işim düştü, bunu yap! O gül yüzlü sevgiliye giderek benim namıma de ki:

— Ey güzel ve nazlı sevgilim, dertli gönlümün arzusu! Gel, gamında halimi, solgun yüzümün rengini ve kızıl gözyaşlarımı gör! Canım beden yükünü taşıyamaz, gözüm varlığın rengini farkedemez oldu. Ey canımın canı, gözümün ışığı, bana merhamet et, zira acınacak zaman geldi. Ben bilmezdim: Meğer aşk bir belâ, bir dertli macera imiş. «Belâ yolunda kahramanım, aşkta sana dert ortağıyım» derdin; ben hastayı bu hale koydun, derde beni düşürdün. Ne kadar dert varsa Leylâ aldı, sana ne kaldığı artık meydanda. Ey «kahraman benim!» diye lâf eden, bu insaf mıdır, nerede insaf? Farzet ki senin yolunda ot ve dikenim, toprak gibi hakirim; ey yeni ay, yüzünün güneşi toprağa bir parça nur verse ne olur? Ey güzel inci! Visalinin yağmuru otu dikeni biraz suya kandırsa ne çıkar? Gaflet içkisi seni şaşırtmasın, eski sırdaşı unutma! Ey gönlüme uygun vefalı dostum, ey benim gibi ve bana lâyık sevgilim! Yanıma gel, aşinalığı kesme! Bu vefasızlık yakışır mı? Sana hakikî bir âşık diyorlar, âşıkların âdeti böyle mi olur? Herkes kendi işinde yükselmeli: Âşıkın akıllı olması doğru mudur? Âşıkta hiç karar olmayıp boyuna sevgilisinin köyünü tavaf etmesi gerektir. Bu tarafa senin yolun hiç düşmüyor, yoksa başka bir sevgilin mi var? Eğer sevgilin bensem gözünü bana çevir, arasıra bu taraflara bir uğra! Eğer sende olan gönül hürriyeti bir bende bulunsaydı, dalgalı düğüm düğüm saçlar boynumda zincir olmasaydı, bilezik bağları aylarca ve yıllarca ayağımı bağlamasaydı, ayıplanarak adım çıkmasaydı, Allah bilir ki hemen yapacağım şey bu idi: Hayatım oldukça sen nurdan, gölge gibi ayrılmazdım. Fakat ne yapayım, kayıtlara esirim; boynu ve ayağı bağlı bir avım...

Leylâ bu şekilde gözyaşı döküp ağlarken ansızın garip bir sada duydu. Birisi Mecnunun Şiirini okuyor ve mealinden şunlar anlaşılıyordu :

«Ey aşk heyecanından dem vuran, Mecnunu da Leylâdan aşağı kalır zannetme! Leylâ ile Mecnun ayni derecededir derlerse inanma! Gerçi Leylâda dert çoktur, fakat dertli Mecnun kadar kederi olamaz. Leylânın eli bir iğneden yaralanmıştır, Mecnuna kılıçlar kâr etmiyor. İpekler giymek Leylânın gönlüne dokunuyor, Mecnuna zencir neş'e veriyor. Gama düşen Mecnundur; acaba Leylâ kimin gamını paylaşıyor? Mecnuna hummanın ateşi yeter; Yarabbi, Leylâ kimin derdine ilâç buluyor? Leylânın tuzağına tutulan Mecnundur; acaba Leylâ kime meyil vermiş?.»

Leylâ bu şarkıya kulak vererek kendi nağmesini unuttu. Düşünerek ateşinin kıvılcımlarında alev harareti olmadığını, dünyanın dert ve belâyı Mecnuna kendisinden daha çok vermiş olduğunu anladı.

LEYLÂNIN İBNİ SELÂMA VERİLMESİ

Leylâ gezip dolaşmadan teselli bulamıyarak yerine döndüğü zaman kendisini türlü türlü süslerle bezemişti. Her süsün içinde bir netice gizlidir. O da gözünden akıttığı kanı göstermemek için kırmızı şalvar, ve kırmızı gömlek giymişti. Ahının dumanına uysun diye başına menekşe rengi kordele bağlamış, feryadının sesini duyurmamak üzere ayağına çınlıyan halhaller takmıştı. Yüzünde gözyaşı belli olmasın diye yanağına inciler sarkıtmıştı. Güzel başına çiçekler serpmiş, eteklerini nazik beline dolamış, mum gibi yüzünü pervanesiz bırakmayıp gözyaşından inciler dökerek hayran olunacak bir şekilde güzel güzel yürüyordu.

O devirde, Araplar arasında aslı nesli itibarlı, büyüklerin takdir ettiği ve ahalinin sevdiği, akıllı, güzel, işleri uğurlu, iyi huylu bir adam vardı. Tanrı onun bütün muradını vermiş,

talih adını İbni Selâm koymuştu. Bu saadet ufuklarının hüması, dimağı müsterih ve kalbi asude insan, altında at ve elinde şahinle ava çıkmıştı. Bir yol üstünde Leylâya tesadüf ederek yüzüne baktı. Canında ve gönlünde takat kalmadı, ateşe düşmüş cıva gibi mahvoldu. İradesi elinden giderek avdan vazgeçti ve evine döndü. Onunla evlenmek yollarını araştırarak akıllı bir adam buldu. Bu zat güzel güzel söz söylemeğe başladığı zaman sözü taşın halini bile değiştirebilirdi. Kendisine bir çok mal verip Leylâyı istemeğe yolladı. Yıldızı parlak İbni Selâm gönlünün bu saadetine nail olduğu takdirde dünyanın bütün hazine ve malını sarfedeceğini ve sevgili yolunda icap ederse canını da vereceğini şart olarak ilâve etti. Adam gidip te bu gönül sırrını söylediği zaman kızın anası babası razı oldu. Ay güneşe lâyık görüldü ve Zühre bu Müşteriye verildi. İbni Selâma haber giderek saadet müjdesi verildiği zaman neşesinin denizi dalgalandı, bahtının fidanı göklere baş çekti. Mahzen mahzen cevahir açarak yığın yığın ortaya saçtı; altın ve inci hazinelerini çıkararak fakirleri zengin etti. Leylânın ayağı bağlandı, serbest iken kayıt altına girdi.

NEVFELİN MECNUNLA GÖRÜŞMESİ

Bu asırda, Nevfel adında, âdil, şerefli, hayırlı bir adam vardı: Kılıcı ile cenk müşküllerini halleder ve herkes onu tanırdı. Hem aşk yolunda çok uğraşmış hem de zamanın çok zulümlerini görmüştü. Bir gün meclisinde saklanan bir inci gibi Mecnunun şiiri okundu. Yanık sözünün manasını ve temiz tarzını çok beğendi. Vaziyetini sorduğu zaman dediler ki:

— Efendimiz, bir ay yüzlü onu perişan etmektedir. Kendisine rüsvaylığı âdet edinmiş, boyuna kurtla, kuşla gezip dolaşıyor.

Nevfel Mecnunu görmek istiyerek adamlarile sahraya çıktı. Onu bir köşede yalnız ve hakir, vaziyeti düzeltmekten uzak bir halde gördü. Etrafını kurtlar kuşlar almış, vahşî hayvanlardan dört yanına duvar çekilmiş. Etrafındaki korkunç canavar dairesi askeri görüp te çemberi açınca vefalı bir dost gibi Mecnunun yanına giderek kendisile nazikâne konuşmağa başladı:

— Ey zavallı hasta, bu çektiğin meşekkat nedir? Viranede hazine ziyan ediyorsun. Vahşi senin kadrini ne bilir? Saadetini soydaşlarından istesene! Sen halden anlıyansın, halinden anlıyanları ara, böyle perişan olarak çöllere düşme! Devlet diliyorsan hümadan, hazine arıyorsan onu bekliyen ejderhadan iste! Artık gam çekme! Ben senin derdine ortak olunca çok geçmeden sevgilin sana yar olur. Eğer iş altınla olursa yük yük altın dökerek nasibimizi alalım. Şayet iş cenk isterse biz kan dökelim, sen yağma et! Yalnız benimle arkadaş olmağa bak! Eğer sen benimle olursan o da senin olur.

Mecnun cevap verdi:

— Ey devrimizin biriciği! Halimi düzeltmeğe teşebbüs edenler çok oldu. Birçok dua ve büyü erbabı tedbirler aldılar, peri bu devin eline girmedi. Topraklara çok altın döküldü, fakat bu kimya bekleneni vermedi. Sürmenin göz nurunu artırdığını bilirim, fakat göz kör olunca ne fayda! Sende çok lûtuf ve himmet olduğunu görüyorum, ne çare ki bende baht yok. Talihime itimat edemem, benim muradım müşkül görünüyor. Ah! Bir de bu iş için uğraşıp beklediğin neticeyi alamazsan, hem dostum bana yar olmıyacak, hem de ne kadar dostum varsa düşmanım olacak. Ben bilirim, bahtım yamandır; istediğin fayda bana ziyan olur.

Nevfel tekrar etti:

— Ey kâmil edepli! Benim görüşümdeki feyizden gafil olma! Allaha şükür, gayretim, gayretim kadar da kudretim

var. Sen dua et, bu işle alâkadar olanlar bize yar olsunlar; onlar bize yar olunca iş kolaylaşır.

Mecnun bu ümitle bahtiyar olarak alıştığı yoldan ayrıldı. Başındaki saçların tozunu sildi, sakalını ve tırnağını kesti; vücudunu elbiselerle süsledi ve başına güzel bir sarık sardı. Nevfel de sözünü yapmağa girişerek canla başla ona yardım etti. Eline misk saçan kalemi alarak Leylânın kabilesine şu mektubu yazdı:

«Ey yüksek mevkili insanlar, aşinaya yabancılık yapmayın, iltifatınızla beni memnun ederek Leylâyı Mecnuna verin! O lâle ise bu nesterendir, o şimşir ağacı ise bu da karaağaçtır. O buna, bu ona lâyıktır; ey garezci insanlar, neden incitme yolunu tutuyorsunuz ? Eğer kavgasız bu zevke erişirsek işte size inci ve altın hazineleri. Ve eğer bu hayırlı işe engel çıkarılırsa mızrağın acı sözü ve kılıcın darbesi hazırdır.?

Vaziyet bu kabileye malûm olunca onlardan şu cevap geldi:

«Bizde deliliğe ilâç ve divanelere mahsus şeyler yoktur. İnci hazinelerinle öğünme, bize kendi hazinemizdeki inci yeter. Lâfla kılıçtan dem vurma, zira bizim de kılıcımız vardır.»

NEVFELİN LEYLÂNIN KABİLESİLE SAVAŞI

Nevfel bu cevabı duyunca güzeli ve şarabı terketti. Sayısız asker topladı, boru çaldırdı ve bayrak açtı. Öbür kabile de vaziyetten haberdar olarak kan dökücü askerler topladı. Her iki taraftan şefkat kalktı, cenk hengâmesini kızıştırdılar. Güneşin, Türk hükümdarının Hindistanı fethetmek istiyen Şamlıları Şeamete uğratması gibi doğarak karanlıkları yok ettiği bir sabah, meydanı yıldızlardan alıp kılıç çalarak kalkanı ortadan kaybettiği, günün hançeri meydana çıkarak

dünyanın zırhını parçaladığı bir sırada iki ordu satranç gibi birbiri karşısına çıktılar. Kâh kılıç can alıyor; kâh ok kan döküyordu. Birisi sevgilinin boyuna, diğeri gönül aldatan gamzesine benziyordu. Çınlıyan kılıcın dili vücuda ademin ahvalini anlatıyordu. Zırhın gözü halkın ahvaline ağlıyarak kan saçıyordu. Her an gürz ile bacak kemikleri parçalanarak zırhlara karışıyordu. Savaş belâ yağdıran bir kara bulut olmuştu: Gök gürültüsü ile şimşeği tüfekle kılıç, topuzlar ve oklar kalkanda zırh, zırhta kalkan gösterdi.

Mecnun onlara bakarak bir kenara çekilmişti. Bir meydanda mahcup ve gamlı olarak bayrak gibi korkusuz duruyordu. Ordulardan biri içinde bayrak çekmişti, fakat öbür ordunun galip gelmesini diliyordu. Bunlarla kargaşalığa giriyor, ötekilere zafer arıyordu. Kendisine yardımcı ve derdine ortak bu askerdi, fakat o sevgilisinin askerinin galebesini istiyordu. Kendi ordusunda ölen görürse Allaha şükrediyor, sevgilisinin askeri arasında ölen görürse dertlenip ağlıyordu. Mümkün olsa ot biçer gibi kendi askerine hançer vurmak istiyordu. Birisi ona dedi ki :

— Ey bahtı kara, insan düşmanının muvaffakıyetini ister mi? Biz senin için canımızı feda ediyoruz, sen düşmanın zaferini bekliyorsun! Bu iş akla delâlet etmez, şayet akıllı isen bu hal ne?

Mecnun cevap verdi:

— Ben kendimi sevgilime feda etmişim. Ona kavuşmak ümidini besliyorum. Cenk eden sevgilinin askeri olunca düşmanı öldürmek hoş olmaz. Hoş olan odur ki ben kavuşma fırsatı bulayım, galebe sevgilimin tarafında olsun; sevgilimin gönlü canımı kabul etsin, ya beni öldürsün, yahut esir alsın. Bu savaşta neş'e buluyorum, çünkü o tarafın bağına esirim. Müşkül işe düşmüşüm: Düşmanım dost, dostum düşman. Sevgili beni öldürmek için kılıç çekse bende razı olmaktan başka çare yoktur. Canımı vererek ona kavuşursam bu halden hoşnut olmaz mıyım?..

Suali soran Mecnundan bu cevabı alınca onun faziletine ve yüksekliğine inandı. Savaş ilerledikçe az kalsın Nevfel mağlûp oluyordu. O gün sabahtan akşama kadar çarpışma devam etti, muvaffakıyet nasip olmadı. Gecenin askeri meydana çıkarak yıldızlar göğün sahasını kapladığı zaman durup dinlenme fırsatı hasıl oldu, ölüm can almak için mühlet verdi. Saflar bir araya gelerek karşı karşıya oturdular. Nevfel arkadaşlarına derdini açtı:

— Bu müşkül vaziyeti halledin: Ben dünyanın en cesur adamıyım, savaş göklerinin güneşiyim. Sert kılıcımın kudreti ve harp işindeki düşüncem hiç kimsede yoktur. Fakat bu savaşta nasıl oldu bilmiyorum; galibiyet bize nasip olmadı. Elbette Tanrının arzusu böyledir: Bunda Allahın sevdiği bir kulun duası var.

Adamları :

— Ey cihangir, dediler, Mecnundan haberin yok. Biz onun uğruna canımızı feda ederken o düşmanlarımıza dua etti. Biz onun emeli için çalıştıkça o düşmanın galebesini bekledi.

Nevfel bu sözü duyunca artık bu işe devamdan vazgeçti. Mecnunun keramet sahibi olduğunu ve duasının kabul edildiğini anladı. Dua hâdiseye tesir ettiği için emellerine muvaffak olamıyacaklarına kanaat getirdi. Gayeye erişmek mukadder olamayınca tedbirin netice vermesi müşküldü. Vaziyetin tersine dönmesinden, savaşında muvaffak olamıyacağından korktu. Yaptığı işi uygun bulmadı ve galip gelirse Leylânın adını anmamağa, bu inadından vazgeçmeğe ahdetti.

Ertesi sabah gün doğarken ortalık aydınlanınca âdet üzere yine iki asker çarpışmağa başladılar. Pehlivanlar ellerine kılıçları aldılar, başlar kesilip kanlar döküldü. Can vücut evinden çıktı, ok onun çıkması için pencere açtı. Akıl başlarda belâyı çok görerek başka bir makama gitti. Ok demirleri gül dallarındaki goncalar gibi zırhlar üzerine saplandı. Neticede birinci savaşın hilâfına olarak Nevfel düşmana galip

geldi. Düşman mahkûmiyeti ve itaatı kabul etti, yalvarışlara ve şefaatlere başladı. Leylânın babası başını açıp gözlerini kanlı yaşla doldurarak acz içinde dedi ki:

— Ey akıllı ve âdil hükümdar! Bu kadar ıstırap çekmenin sebebi Leylâ ise istemiyerek veriyor değilim. Yalnız âdet ve usul var: Bir kadına iki erkek ayıptır. Leylâ bu kabile içinde nişanlanmış ve söz verilerek ebediyen bağlanmıştır. Mademki senin hükmün bu âdeti bozuyor, bari onu başkasına verme, sen al! Gül yaprağımızı yele verme, namusumuzu berbat etme!

Nevfel cevap verdi:

— Ey güzide eşraf, ben adalet ve insaftan ayrılamam. Vefanın ve mertliğin ta kendisi, lûtuf ve ihsan cevherlerinin hazinesiyim. Zulüm ve haksızlık tabiatımda yoktur, adalet sahasında ayarım tamamdır. Hem de bu işten, âcizlere ettiğim eziyetten dolayı mahcubum. Allah biliyor ki benim maksadım kendi arzumu hasıl etmek değildi. Ben bir zavallıyı korumak, bir hastaya şifa vermek istemiştim. Bu işin müşkül olduğunu, hastanın ilâç kabul etmediğini görerek yaptığım zulümden pişman oldum. İnşallah Tanrı bu yanlış hareketimi affeder. Senin malında ve çoluk çocuğunda gözüm yok, malın da kızın da senin olsun! Sen git artık, tehlikeden emin ol, bundan sonra kötülükten korkma.

Bu sözleri söyledikten sonra savaş takımlarını çıkararak kendi memleketine gitmek üzere yola koyuldu. Mecnundur itiraz edip bu büyük adama kötü sözler söylemeğe başlamaz mı:

— Ey sözü ve kararı boşa çıkan! Senin ahdine sadık olman böyle midir? Damgasız paradan ne çıkar? Neticesiz keremden ne fayda? Gölgen büyük, fakat neye yarar: İyiliği dokunacağı sırada kayboldu...

Yanında bulunanlar herne kadar: “Bu işi telâfi edelim, sana Leylâdan daha güzel bir kız bulalım, gel kolay işini

güçleştirme!„ diye kendisini iknaa çalıştılarsa da ona hiçbir nasihat para etmedi. Zincirden boşanan aşk arzularının önüne geçilir mi? Feryat ve figana başlıyarak üstünü başını parçaladı, gam içinde inleyerek sahralara düştü.

MECNUNUN KENDİSİNİ ZİNCİRE BAĞLIYARAK LEYLÂ TARAFINA GİTMESİ

Bir gün, seher vakti, vahşi hayvan sürülerile çölde dolaşıyordu. Ansızın karşısına zincirli bir esirle zavallı bir ihtiyar çıktı. Bu esire içi acıyarak ihtiyara:

— Bu esir nedir, dedi, bunun suçunu bana söyle!

İhtiyar içindeki sırrı söyledi:

— Bu düşman değil, dosttur. Ben hasta ve çoluk çocuk geçindirmeğe mecbur bir adamım. Bugün yoksullukla halim perişan. Bu da ben zavallıdan daha beter, hakir derbeder bir âvaredir. Bir parça rızık için hilekârlık yaparak her an insanları aldatıyoruz, ta ki çocuklara yiyecek bir şey temin edelim. Gördüğün vaziyet bir oyundan başka bir şey değildir. Bu kendisini kan etmiş gibi gösteriyor, ben de bunu tutmuşum gibi görünüyorum. Sözde ben diyet sahibiyim, bu katil; böyle gezip dilencilik yaparak kefaretini ödeyecek. Ekmek parası için oyunu gör! Ev ev dolaşarak az çok ne kazanırsa aramızda taksim ediyoruz. Kısmetin yarısını ben alıyorum, yarısını o...

Mecnun:

— İhtiyar, yanlış hareket ediyorsun, dedi; bu zincir divanelere gerektir. Gel benim dileğimi yap! Bu adamı bırakarak beni bağla! Gölge gibi seninle beraber dolaşarak ben kerem sahiplerinden hayır istiyeyim; az veya çok ne toplanırsa, sana teslim edeyim. Benim arzum şu: Evden eve müşteri gibi dolaşırken belki evin birinde o Zühre ile karşılaşırım.

İhtiyar menfaat ümidiyle sevindi ve evvelki esiri azad etti. Mecnun ürkerek zencire girip çılgınlara kanun yaptı. Zencir seslerine uyarak ağlamağa başladı:

— Ey benim sırrıma aşina olan zencir! Sen belâ hazinesini bekliyen bir ejderhasın, mihnet ve belânın ipucusun. Gamını anlatacak bin ağzın var. Kımıldadıkça figanın çoğalır. Baştan ayağa delik delik olan vücudun gönlündeki sırrı anlatıyor. Ey sevgilinin bakışını bekliyen, sevgiliye bakmak için bin gözün var...

Ev ev dolaşmak hevesiyle ihtiyarla birlikte yola koyuldular. Allahın yardımı onlara yoldaşlık ederek birden Leylanın kabilesi göründü. İhtiyar Mecnunun ipini eline alarak kabileyi ev ev bir bir dolaştı. Sıra Leylânın evine gelince dertli Mecnununda şaşkınlık galebe çaldı. Âlemin kararsızının ayağı bağlandı, sarhoş meyhane önünde düştü. Elinde olmadan bir ah çekince Leylâ ev içinden duydu. O da ah çekerek çadırının kapısını açtı. Nemli gözlerini mazlumuna çevirdi. Baktı ki zavallı gamdan okadar zayıf ve hasta düşmüş ki gözlere görünmez olmuş. Boyu kaşı gibi bükülmüş, yüzü gözyaşı gibi süzülmüş. Vücudu gam içinde bir cana benziyor. İdraki yalnız gözünde. Gamı aşikâr.

Letafet sultanı Leylâ misafirine yüzünü göstererek ziyafet verdi. Mecnun ona bakınca gönlünün sırrını meydana vurdu. Ahı ve figanı göklere çıkarak sultanından medet diledi:

— Ey yüksek değerli padişahım, günahımın ne olduğunu bana bildir. Senin fermanına aykırı mı hareket ettim, düşmanlara mı uydum? Bu işleri kötü ruhlu adamlar, bu dedikoduları fitneciler mi yapıyor? Benim bu dergâha imanım var, Allahım, reddedilmeme sebep nedir? Bana bu hile kimden geliyor, buna kim vesile oluyor? Kapının toprağından uzaklaşıp perişan halli ve hasta oluyorum: Kâh gam işkencesi çekiyor, kâh belâya tutuluyorum. Hayatım yalnız başıma geçiyor. Sahrada ne yakınım, ne dostum var. Güzelim, sen de hiç benim gamımı çekmiyor, o biçare nerdedir demiyorsun: Böyle benim halimden habersiz görünmen tuhaftır, bir kızgınlık ese-

rine benziyor. Ben neden böyle hakir ve perişan oluyorum ? Eğer günah işledimse işte geldim, boynumda zencirle yere çöktüm, Allahın adına yemin ediyorum ki hiçbir özür göstermiyeceğim. Ferman senden, kabulü benden; güzelim benim yüzümden melûl olma: Hançer ve ip olarak kirpiğin ve zülfün kâfidir; ister as, ister kes, hükmünü yürüt! Hattâ gel, arada pürüz bırakma, beni öldür, mahçup etme! Öldürmek için sebepler ararsan bu halimi anlamaz gibi görünüş te beni mahveder. Ey lâle yanaklı ve anber tüylü, hazine yüzlü ve yılan saçlı! Zülfüne öyle tutulmuşum ki deli zencirini seve seve takıyorum. Gam zencirine ayağım bağlı, divaneler içinde en baştayım...

Böylece bir an feryad edip sultanına aşk zulmünden şikâyet ettikten sonra zencirini parça parça yaparak gene halkın arasından çekildi. Vücudu kırık, gözü nemli, rüsvay ve harap, mest ve korkusuz, ilerledi. Ardınca sürü sürü çocuklar; ahvaline kimi gülüyor, kimi ağlıyor...

MECNUNUN KÖRLÜK BAHÂNESİLE LEYLÂYI GÖRMESİ

Mecnun Leylâyı görmek için bir gün de başka bir bahane buldu. Körüm, cihandan haberim yoktur diye iki gözünü bağladı, zayıf ve fakir görünerek ev ev dolaşıp dilencilik etti. Bu suretle sevgilisinin memleketine giderek Leylânın evinin önüne geldi. Sırrını o sevgiliye ızhar ederek «Ey dost!» diye bağırdı. Leylâ bu sesi duyunca eşiğindeki dilencinin kim olduğunu anladı. Evden çıkarak yüzünü gösterdi, yanağının zekâtını sadaka olarak verdi. Mecnun o güneşe gizli gizli bakarak gene söylemeğe başladı:

— Ey kara beni gözümün bebeği, can arzusu, gönül muradı! Eğer gözüm bağlı ise yeri vardır, çünkü belâ derya-

sının baş çeşmesidir. Zaman zaman önünü bağlamasam bütün âlem sele gider. Seni görerek dünya halkına rüsvay eden bir gözün senin düşmanın olduğuna kanaat getirdim; başımın üstünde ayağına yetiştirdim. Ey lâali bal ve gamzesi kılıç! Onu ister affet, ister mazur gör. Ey huri, senin dergâhına geldiğim zaman gözümdeki nur sermayemdi. Gamın bana ticaret öğretti : Yüz şükür olsun ki ziyan etmedim, göz nurunu vererek ayağının toprağını aldım, az kıymetli şeyimi çok pahalı sattım. Sultanım, ben dilenciye bir göz çevir, aşinaya yabancılık etme! Canımın bahçesine gam fidanı diktin, tenimin toprağına dert tohumu ektin. Gönül harareti ve gözyaşı nemi ile o tohum ve fidan çimlenip büyüdü. Gel mülküne, bağına uğra, mahsulüne bir göz gezdir!..

Şaşkın garip bunu söyliyerek eskisi gibi gene çölün yolunu tuttu.

İBNİ SELÂMIN LEYLÂ İLE EVLENMESİ

İbni Selâm vaziyeti öğrenince emel meydanının boş olduğunu gördü. Memleketinin büyüklerini ve zamanın ileri gelenlerini topladı. Nikâh için bir çok mal gönderip şart koştuğu bütün şeyleri yolladı : Mısır, Irak ve Hicaz cinslerinden altın nallı bin arap atı; ipekler ve dibalarla süslü bin gulâm ve cariye; şekerkamışı yüklü, nesrin derili, menekşe tüylü bin deve; bin tabla misk ve anber, yüz yük inci ile som altın... Bu suretle nikâh hazırlıkları yapılarak can pahasına nikâhı kıyıldı. Leylâ bu cefayı öğrenince baharına hazan erdi. Ümidinin gözüne toprak doldu ve emelinin fidanı yapraklarını döktü. Karşılaştığı vaziyet istediğinin aksi oldu, saadeti felâkete döndü. Gül isterken dikene takıldı, nur isterken ateşe yandı. Feryat ve figanı ile düğünü mateme, neş'e meclisini matem yerine çevirdi. Gelin süsliyen kadın yüzünün güzelli-

ğini arttırmak için zülfünü ve benini sildkçe o boyuna ah edip gözyaşı dökerek zülüflerini karıştırıyor, benini kaybediyordu. Kaşı rastığa baş eğmiyor, yaşlar gözünden sürmeyi çıkarıyordu. Saçları taraktan kaçıyor, inci boynuna yük oluyordu. Ah ettikçe yüzüne tutulan ayna dumanlanıyor, ay yüzü zülüf karanlığı istemiyordu. Kına ayağını öpmeğe yol bulamıyor, feryadı davulun sesini duyurmuyordu. Ateşi başındaki taca bile vuruyor, güzel kokular ona fena geliyordu. Kötü söz dikeninden korkmıyarak gül gibi giydiğini parçalıyor, her an ağlayıp sızlıyordu:

— Ey felek, feryad senin elinden! Benim senden istediğim bu muydu? Ben senin dönüşüne itikatla bağlıyım. Kendisine kavuşmayı umduğum sevgili bu değil, sakın yanılmış olmıyasın. O vefa sahifesinin nakışı, bu fanilik kitabının çizgisi. O ruh zevkinin denizine garkolmuş, bu cihan nimetlerile kendini mahvediyor. O hayır yoluna kılavuzluk yapıyor, bunun gittiği yol kötülüktür. O sevgilisi için can istiyor, bu sevgiliyi kendi canı için istiyor. Ezelden ben onunum, o benim, bu birliği bozma! Ey çarh bu akit yapıldığı zaman belki arada sen bile yoktun. Gel bu zulüm ve tahakkümden vazgeç, kerem et! Zayıfın malını kuvvetliye, dostlara helâl olan şeyi düşmanlara verme. Benim Mecnunumu kimseden aşağı sanma, o hem de bir belâ yolu adamıdır. Ey görgüsüz İbni Selâm, dünyanın sana ne hile yaptığını bilsen... Mecnuna Leylâ adı koyarak seni bu adla avutuyor. Sen gönül zevki istiyorsun, ben belâyım; sen belâ hazinesi ben ejderhayım. Fakat hata ediyorsun demem, bu benim için büyük bir lûtuftur. Beni anadan babadan kurtar, bir gam iki belâdan iyidir...

Dert ile ah edip inliyor, süs vasıtalarından tiksiniyordu. Istırabını ve sürünüp süslenmeden kaçtığını görenler biçarenin başka türlü bir derdi olduğunu, ana ve babasından ayrılmanın kendisini üzdüğünü zannediyor ve nasihat ediyorlardı:

— Ey yasemin kokulu, hakkın var anana babana alışmıştın; bugün onlardan ayrılırken gurbetin zulüm olduğunu düşünüyorsun. Ağlamana hiç mani yoktur, senin gibi ayrılık

yüzünden ağlıyan çoktur. Fakat mâdemki dünyanın âdeti buymuş, sen de fazla üzülme! Kız boyuna baba evinde kalamaz, sevdiği daima anası olmaz. Biraz gaflet şarabı içerek ananı babanı unutman lâzım...

Leylâ bu sözlere karşı boyun büküyor, benim başka bir derdim var demiyordu. Elâlemin kendisine kötü söz söylemesini kendisine yakıştıramıyordu. Kız herne kadar sevgilisini istese gene hayâsı galip olmak gerek. O ay yüzlü de illerin kötü sözünden korkarak ister istemez külfete girip süslendi. Utanan bir kişi, karşısında ısrar eden binlerce insan.. Yapmak istemediği iş ısrarla nihayet oldu. O zinete süsün parlaklığı öyle bir güzellik verdi ki dünya onu gördüğü zaman «Mecnundaki sabrın yüksekliğine hayret!» derdi. O ay süssüzken bir afetti, süslerle letafeti artarak gün yüzü öyle bir dereceye geldi ki güzelliğinin parıltısı ona nikap oldu.

Vaktaki akşam halvetinin gelini (1) yavaş yavaş odasına yerleşti, karanlıklar aydınlığı bastırarak yıldızlar meşalelerini yaktı, ve yıldız incileri kara geceyi aydınlatarak gündüzü kıskandıracak bir hale getirdi; herbiri elinde bir mum tutan gül yüzlü afetler toplanarak beşyüz gül yanaklı ve şeker dudaklı güzelden müteşekkil bir alayla şenlik ayinine başladılar. Yüz gonca ağızlı ay parçası ortalığa gül suyu serpiyor, ellerinde öd bohurdanı taşıyan yüz gül yanaklı havayı anberli bir hale getiriyordu. Yüz ay çehreli şarkı söyliyerek sazların sadasına seslerini uyduruyor, yüz mest olmuş nergis kadeh dolaştırarak ahbaba gülrengi şarap veriyordu. Saçılmak üzere yüz gülün başı üzerine yüz tabak altın konmuştu. Leylâ, bir tahtıravan içinde, bu şan ve ihtişama hiç meyil göstermiyerek her an ah ve figan ediyor, şaşkın ve muztarip gidiyordu. Zevk ve yiyip içme düşüncesinden uzak, selin sürüklediği bir çöp gibi idi. O ay harem dairesine geldiği zaman arkadaşları ve yoldaşları dağıldılar. Gül bahçesi güle halvet oldu, çörçöp sahneden uzaklaştı. Talih İbni Selâma o ayın kendisine teslim edildiği haberini verdi. O eşsiz inciye talip olan

(1) Güneş

İbni Selâm cevher hevesiyle cevher ocağına girdi. Bir de baktı ki nikap iç'nde bir nur, gönlü aydınlatan yanağı gözden saklı. Muhabbet zevki coşarak visal arzusu harekete geldi. Nikabı açıp ortadan hicabı kaldırmak üzere elini uzattı. Leylâ:

— Ey halden anlıyan yoldaş, dedi, sen kabilelerin başı ve büyüğüsün. Yüksek vasıflarını çok duydum, edepte ve hayada kâmilsin. Şunu söyliyeyim ki dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar halk insafını itiraf etmektedir. Ben zengin veya fakirim demiyorum, senin misafirin değil, esirinim. Ben esire zulüm yapma, ben zavallıya acı! Canımda ve tenimdeki ıstıraba bak, gönlümün halini sor ve cevabını dinle: Ben mektebe gittiğim ve ders öğrendiğim zamanlarda gözüme ansızın bir şahıs göründü; bunun peri olduğunu anladım. O peri soylu cinniler içinde benimle münasebet kurdu. Her an karşıma çıkarak bana: "İnsan oğlu ile evlenme, aksi takdirde bir vuruşta hem seni hem onu mahvederim,, diyor. Bunun için çok hile ve tedbirlere baş vuruldu, fakat bu zencir boynumdan alınamadı. Bu belâ hiçbir zaman başımdan gitmedi, bundan anam da babam da âciz kaldı. Kimse bu işe çare bulamayınca anam babam benden bizar oldu. Meczup olduğum herkese yayıldı, dostum ve arkadaşım benden nefret etmeğe başladı. Sen de bizim tarafa gelince bu hikâyeyi elbette işitmişindir. Bugün seninle evlenmemiz konuşulup sen beni almak isterken o hep karşımda duruyor ve kıskançlık kılıcına el uzatıyor. Vazgeç, zira bu kavuşmada can korkusu var, hem sana hem bana ziyan olacak. Bir müddet tahammül et, çare arıyarak tevekkül göster! İhtimal ki maksada nail olunur ve bu kapalı kapı senden uzaklaşır. Düşmanların kötü dilleri kesilerek hem sen hem de ben murada erişiriz...

Saf kalpli İbni Selâm buna inanarak cin haberini sahi zannetti. Sevgiliye kavuşurken canına ve mevkiine bir zarar gelmesinden korktu. O nakısın ömür ve mevkii sevgili yolunda önüne set çekti. Cihanda eski bir usuldür: Fayda isteyen ziyanı da göze almalı; sevgili diliyen cefayı, hazine arıyan ejderhayı düşünmeli. Âşıklar sevgilerini ifade etseler on-

ları evvelâ sevgili imtihan eder, onun cefaya sabrettiğini görürse noksanını güzelce tamamlar. Şayet böyle bir ihtimal görmezse ona kavuşmasının gölgesini salmaz. İbni Selâma da kaybetme korkusu bu kavuşmada hicranı kısmet edince o sevgiliye hiç meyletmedi ve asla ona gözünü çevirmedi. Çare aramağa kalkarak boyuna derdine deva sormağa başladı. Nerede kudretli bir insan görse ondan delisine zencir diledi.

ZEYDİN MECNUNA HABER GÖTÜRMESİ

Zeyd adlı, sözünü yerine getirmeğe muktedir, seyrek tesadüf edilir bir arkadaş vardı. Fazileti ve olgunluğu meşhur, şekli ve güzelliği maruftu. Put gibi güzel Zeynep adlı bir sevgiliye esir olmuş, muhabbetin cefasını çekmiş, melâmetin belâsını görmüştü. O garip ve mahzun âşık daima Mecnuna meyleder, ona aşkının yüksekliğini söyler, üstadına eserini gösterirdi. Bu dertli, tahkik ile Leylânın kocaya vardığından haberdar olunca, solgun yüzünün rengi gözyaşından kızarmış, gözü dolmuş, şekli bozulmuş, ağzında dili tutulmuş bir halde derhal Mecnuna koştu. Mecnun onu görünce:

— Ey vefalı dostum, gam merhalesinde dert ortağım, dedi; vaziyetin her zamanki gibi görünmüyor, neş'en her günküne benzemiyor. Sana ne oldu? Neden böyle ağlayıp duruyorsun, takatsiz, kararsız kalmışsın. Yoksa bugün ayın Akrep burcuna gelme zamanı mıdır ki yolun bu tarafa düştü? Bu kederin neden ileri geliyor? Gönlünün üzüntüsüne sebep ne?..

Zeyd bu kuru ota ateş verdi. Yanıp yakılarak dedi ki:

— Ey belâ çeken! Dün bahtının yıldızı karardı. Sen fakire devran zulüm etti. Sevgilin İbni Selâma kısmet oldu ve sana derdine yanmak düştü. Yar meclisine ışık oldu, sana gönül ateşinin parlaklığı kaldı. Leylâ başkalarına yar oldu, sen artık bununla teselli bul! Senin o feryat ve figanın, gece yanmaların, sabah zamanı ahların artık boşuna...

Mecnun bu haberi duyunca ahının alevi göklere çıktı. O tutkun, vahşiler içinde öyle dertli dertli ağlayıp sızlamağa başladı ki yılanı ve karıncayı feryada getirdi, kurtları kuşları ağlattı. Boyuna kalem gibi yaş dökerek ve kâğıt gibi beli bükülerek eline kalem aldı, sevgilisine bir sitem mektubu yazdı.

MECNUNUN LEYLÂYA SİTEM MEKTUBU

Sana ne oldu? Ahdini bozdun ve onu sındırmağa çalışıyorsun! Ey ahdine vefa göstermiyen, düşmanlarıma gül, bana diken olan sevgili! Yalnızlığa dayanamadın mı ki birlikte uyuyacak bir insan aradın? Bulunduğun yer karardı da mı orada mum yaktın? Gönül derdi mizacını incitti mi ki doktora ihtiyacın oldu? O gönül çeken servi soldu mu ki gayretle ona su vermek istedin? Gülzara kötü kalpli mi geldi ki böyle güle diken yarası açıldı? Hangi korku ile cevher saklamak istiyerek koca mukavelesine bağlandın? Beni unutmana ve beni terkederek başka bir sevgili tutmana sebep neydi? Kanlı gözyaşım her an halimin şahidi olarak kapının toprağına uğramaz ve benden sana haber vermez mi oldu? Bu vefasızlık ve yabancılarla aşinalık acaba niçin? Yeni sevgiliyi kucağına çektin, şimdi eskisine izin mi veriyorsun? Mihnet ve melâlin benim yüzümdendi, onunla birleşince halin hoş olsa gerek. Ben vefa ahdine aldanıyor ve ahdinde vefa olacak sanıyordum. İradenin böyle zayıf olacağını, tam ayın noksanı bulunacağını bilmiyordum. Daima sözünün benimle fakat gönlünün başkasile olacağını, senin yüzünden ben cihanda şerefimi kaybederek namı ve nişanı olmıyan bir insanın senden kâm alacağını umuyordum. Fakat mazursun, ey sevgili, zamanda bu dert meşhurdur: Gül gonca iken dikenle beraberdir, açılınca başka bir yar bulur; aslında azabını diken çeker, mevsimi gelince suyunu hakim alır. Ey yaralı gönlü-

mün arzusu, kahrı çok ve şefkati az sevgilim ! Ey adı vefakâr diye anılan, tenimde can, gözümde nur olan! Dimağımın sevdasının ilâcı, çılgınlığımın sebebi ! Sen gün yüzlü ve ay alınlısın, çok güzel ve nazlısın. Ben diken varlıklı ve toprak tabiatlıyım, çok kaba dilli ve kara yüzlüyüm. Sen halinle benden âr ederek seninle ne münasebetim var demek istiyorsun. Ben de sana bunun doğru olduğunu, benim sana ve senin bana lâyık olmadığımızı söyledim. Ben kendi hesabıma hayalinle kanaat ederim, sen de kendine lâyık olanı istesen bir mani yoktur. Fakat benden ve senden başka birçok kimseler var ki boyuna bizi konuşuyorlar. Bunlar benim vefakârlığımı ve senin cefanı görünce acaba kime vefasız ve kimin işine hata diyecekler ? Kimse insanı hayırla yadetmezse ve kötü adı çıkarsa iyi birşey midir? Gerçi sen âdetin aksine uyarak bir başkasına gönül bağladın, amma sana benim gibi bağrı yanık çoktur, kime baktınsa mecnun oldu. Ben de senden selâmı keserek bunun intikamını alayım diyorum; senin gibi bir başka sevgili bulmak istiyorum, fakat acaba senin gibisi var mı ? Başkası ile evlendiğini duydum, Allah bilir ki çok hayret ettim. Ey hayat suyunun pınarı, sen benim canımın içinde gizlisin. Bir an gözümden uzaklaşmadın, vısalin başkasına nasıl mukadder oldu ? Eğer İbni Selâma bir nevi Leylâ nuru göründü ise o Leylânın hayalini görmüş ve kendi vâhimesile safa sürmüştür. Leylâ bana gelmiştir demesin, zira onun yanına gelen Leylânın hayalidir. O hiç Mecnundan ayrılır ve başkasile aşinalık eder mi? Ey taç incisi ve baş tacı ! Muradına erişin mubarek olsun. Ahbapları toplıyarak neş'e ile ahenge başladığın, bu hayırlı işi yaptığın zaman çok zevk ile bekledim ki beni de hatırlıyasın. Eğer beni üzüntülü zannettinse bu neş'e zenginliğine lâyıktım. Benim de bu meclisten saadet duymam için bana da bildirmek şarttı. Allaha şükür, elim dar değil, can gibi bir serveti feda etmeğe muktedirim. Ve eğer beni bitkin, cihanın mihnetile incinmiş sandınsa bu takdirde de özürü anlatmak, bir sözle gönlümü almak lâzımdı. Ey gül ne öyle ne de böyle yaparak bilmezlikten gelmek doğru mudur? Ey canımın içinde cana düşman

olan ben sana nisbetle herne kadar düşkün isem de eski âdetini unutma, bin dost tut, fakat huyunu değiştirme! Başkalarile şad ve mes'ut olduğun zaman bu vesile ile bizi de yadet!..

Kalemin işi sona erince mektup Zeyde teslim edildi. Zeyd mektupla hızlı bir kanat açarak güvercin gibi yola çıktı. Sevgilinin bulunduğu yere gelince hile ile ona varmanın yolunu buldu. Afsundan ve büyüden dem vurarak İbni Selâmın yanına gitti. Leylânın halini, mihnet ve kederini işittiğini söyliyerek "Bunun ilâcının ne olduğunu bilirim, duası bende yazılıdır„ dedi. Sözüne itimat ederek Leylâyı kendisile yalnız bıraktılar. Zeyd, Leylânın yanına varınca talih maksadını hasıl etti. Bir an oturduktan sonra ayağa kalkarak hemen elini uzattı ve mektubu çıkardı. Hürmet gösterip dua okudu, önce mektubu öpüp sonra teslim etti. Dertli Leylâ mektubu alınca onda sevgilinin kokusunu duydu. Bunun başka bir şey olduğunu, Ahmedin Mehmedin bir muskası olmadığını anladı. Bu feyzi kendisi için bir saadet bilerek derhal gözbebeğine götürdü. Mektuba bakınca taze göz denizinden inci ve ciğer hazinesinden lâal almak ve bu mektubun bahşışını vererek itibarını çoğaltmak için can örtüsünü parça parça etti. Kutudan saklı bir inci alır gibi mektubu okudu ve mealini anladı. Manayı ve cümleyi idrâk ederek neye işaret edildiğini gördü. Sitem canına tesir etti ve hemen mektubun cevabını yazdı.

LEYLÂNIN MECNUNA CEVABI

Ey yaygısı toprak ve döşeği diken olan! Mustarip gönlümün ve taze gözümün neş'esi! Beni nekadar ayıplasan lâyıktır, sana karşı mahcubum, yüzüm karadır. Çektiğim mahcubiyet ve utangaçlığım yüzünden duyduğum tekdir bana yeter. Mademki günahım olduğunu itiraf ediyorum, sen de kendi lûtfunla benim kusuruma bakma! Ben bir inciyim, satın alan

başkaları; bu alış veriş benim elimde değil. Devran beni mezada çıkardığı zaman satan kimdi ve kim aldı bilmiyorum. Eğer benim elimde olsaydı senden başka sevgilim olamazdı. Herne kadar ittiham ediliyorsam da benden tiksinerek yüz çevirme! Ben hakkâkin eline aldığı zaman istediği gibi işleyebileceği bir inci değilim. Gerçi İbni Selâmın gönlünü aydınlatıyorum, onun gecesinin ışığı, gündüzünün güneşiyim. Fakat uzaktan nur almakla ve o benden ben ondan uzak kalmakla iktifa etmektedir. Uzaklaştığı zaman ışığımın parıltısını görüyor, yakın gelince azabımı çekiyor. Benim neş'elendiğimi zannetme, ayağım bir gam tuzağına bağlandı. Ara sıra içimden figan etmek arzusu gelse evvelâ ona bir bahane arıyorum. Ya anamı babamı anıyor, yahut ta kardeş ve arkadaşımı özlüyorum. Elbisemi parçalamak istediğim zaman terzisine kızıyor, "bu cep bu etek kusurlu, hatasını göstermemeğe çalış,, diyorum. Bazan sana kavuşmak istesem, halinin nasıl olduğunu anlamak arzu etsem, yıkanmak bahanesiyle bir pınara doğru gidiyor, orada tek başıma soyunarak saçlarımı dağıtıyorum ve suyun aynasına bakarak aynen senin halini görüyorum. Boynumda başka bir halka yükü dudağımda başka bir söz yok. Boynum havadan senin kolunu diliyor, ağzım meltemden senin dudağını soruyor. Senin gamınla canımdan ümidi kestim, cefa kılıcı ile şehit oldum. Al perde kanlı kefenimdir, ben mezardayım, kocada zannetme! Gel ahını mezarıma mum yap, ayağının tozu ile lahdimi süsle! Ben ayrılık bahçesinin inliyen bülbülüyüm, fakat kafes içine konuldum. Bu kafes içinde halim ne olacak bilmiyorum. Belâ, kolumu kanadımı kırdı. Eğer bir vahşi ile beraber bulunuyorsam bu ayıplanmamalıdır. Sen vahşilerle beraber yaşıyormuşsun, ben de senin gibi oldum. Ey zavallı garip âşık, ben garibi mazur gör! Bir müddet sabret, belki dünya bu günleri başka bir şekle çevirir. Dünyanın perişanı, ağlayıp inliyen yalnız kendinsin sanma!...

Gönlünün gamını mektuba yazdıktan sonra Zeyde dedi ki:

— Ey yüksek hakîm, duan ile gamım ve kederim gide-

rek halim iyileşti. Her gün gel ve böyle muska yaz, öylece sıhhatimin düzelmesini umalım. Yazın bana bir safa kitabı oldu, okuman tesirli bir dua. Bende de yazılı bir muska var, giderken Allah aşkına onu da al! Gerçi bir yazı olduğunu biliyorum, fakat doğru mu yanlış mıdır bilmem. Bunu güzelce izah ederek anlat, eğer yanlışı varsa düzelt!...

Bu vesile ile mektubu Zeyde verdi. Akıl sahiplerinin tarzı böyle gerek. Mektup Mecnuna gelince onu kanlı gözünün önüne aldı. Manadan maksadı anladı ve Leylâdan memnun oldu.

BABASININ MECNUNU SAHRADA BULMASI VE ONDAN AYRILIŞI

Perişan Mecnunun dünyanın gamına müptelâ babası gece gündüz melâmet içinde kalmıştı. Ne günü gün ne de gecesi gece idi. İradesi elinden gitmiş; gündüz sabrı gece kararı kalmamıştı. Hiç tereddütten kurtulmuyor, fakat bu derde bir çare bulamıyordu. Bir gün ona şu haberi verdiler :

— Ey zavallı gönlü yaralı ihtiyar, dün Leylânın babası, o kara yürekli, o alçak insanlar besliyen cahil ihtiyar, dertli Mecnundan bahsederek kabile reisine şikâyet ediyor: «Bu deli söz dinlemiyerek bizi elâleme rezil etti, boyuna bize verdiği eziyet yeter, işlerini Nevfeli kızdırmasından anla, teninde canı bulundukça namusumuza ziyan veriyor; şahsı engerek gibi kötülüğün ta kendisi olunca ortadan kaldırılması daima vacip görünüyor. Namus bizim değil, senindir. Bunun vücudunu kaldır, zira düşmanındır.» diyordu. Ona zarar vermeyi faydalı görünce kendisini ortadan kaldırmağa karar verdiler. Bu senin yabancın değil, oğlun olduğunu unutma! Düşmanı memnun etmemek için tedbir al!..

İhtiyar bin ıstıraba düşüp ister istemez sıkıntılara katlanarak sel gibi sahralara yüz tuttu, Mecnunu bulmağa çalışarak

her yanı gezdi, dolaştı. Menzil menzil kanlı gözyaşı ardından giderek ondan bir iz aradı. Gündüz geceye döndüğü ve gecenin karanlığı cihanı tuttuğu zaman artık menziller göze görünmez olunca ihtiyar için fazla tereddüt etmek imkânı kalmadı. Şaşkın bir şekilde ah edip gezerken ansızın gözüne bir alev göründü. İhtiyara yol göstererek ona kara geceyi gündüz etti. Öyle sandı ki arap kavmi bir ateş yakıyor, bütün kabileler ve adamlar bunu hazırlıyor. Pervane gibi bir ateşe koştu. Yanına gelip bakınca gördü ki bu alev çalı çırpı ateşinin ışığı değil, bir nefes. Bu baş çeken ah Mecnunun; bu ahla cihana ateş vermiş. Dünyadan gözünü çevirmiş, baştan, gözden, tenden ve candan geçmiş. Ne mülk ne mal arıyor, ne ana ne baba arzusu duyuyor. İtibarının yaprağı yele gitmiş, kendisi kalmış ölümü bekliyor.

İhtiyar oğlunun halini görünce solgun yanaklarına kanlı gözyaşlarını döktü. Kederle ağlayarak yanına oturdu ve elini uzatarak yüzünü silmek istedi. O, yaşlı gözlerini açarak :

— Ey yanıma gelen, kimsin? dedi. Eğer elçi isen haberini söyle! Bana o tam ayın müjdesini ver! Eğer yolcu isen gafil gibi oturma, kalk başka bir menzil ara!..

İhtiyar yalvarmağa başladı :

— Ey hayat nakdini sarf için kesesini açan! Ben bir mahfazayım, sen geceyi aydınlatan bir inci. Yani ben kara bahtlı senin babanım. Ey varlığımın bahçesinin mahsulü ve talihimin gözünün ışığı! Bana bir destek, şeref, iftihar ve ümit yeri olacağını bekliyordum. Bu taht benden boşaldığı zaman mülke ve memlekete sen hâkim olursun diyordum. Halkın seni gördükçe beni anacağını, adımın seninle yaşıyacağını düşünüyordum. Çocukluğunda sarhoş ve pervasız olarak sahraya düşüp yakanı yırttın, aşk yolunda meşhur oldun; o zaman mazurdun. Her devirde bir ilca galebe çalar, her çağın kendisine uygun bir hareketi vardır. Yeni yetişenler için aşk bir hünerdir, onlara olgunluğa doğru yol gösterir. Fakat bugün akıllı olacak yaşa geldin, yükseklikler tahsiline kabiliyet kazandın. Bu maceralar, bu ayıplanmağa sebep olan teza-

hürler sana lâyık mı? Vaktile cahillik ettinse şimdi akıllı ol! Sahralara düşüp gafil bir halde gezme! Bu vahşilerle birliğin nedir? İnsanla yaşamak hoş değil mi? Vahşi ile vahşilik etmek, kuşla uçmaktansa soydaşlarınla dolaşmak daha iyidir. Ben zavallı talihsize acı, bu sıkıntı ve belâda bırakma! Saf misk gibi siyah olan saçım sakalım ağarıp kâfur gibi bembeyaz oldu; bu sabahımın güneşi sen olacaksın. Dünyanın zulmü canıma yetti, başka bir yere gitmek istiyorum. Gel makamımı sana vereyim, hürmet içinde oturduğum yeri al! Boyuna mestolmaktan ne çıkar? Bu putperestliğin sebebi ne? Ey fazla kızgınlığile sarhoş olan, suçundan haberin yok! Aklın başına geldiği zaman muhakkak utanacaksın. Ey putperest mabetlerinin tapıcısı, bu sarhoşluk perdesi kalktığı zaman yaptığın işin kötü olduğunu göreceksin ve şüphesiz mahcubiyete düşeceksin. Öyle bir dilbere gönül ver ki sebatının temeli sağlam olsun, yolunda bu cihan toprak olsa gene eteği tozdan temiz kalsın. Seni avlıyan mes'ut şahin her an başka bir elde uçuyor. Kâh Nevfelin fermanına boyun eğiyor, kâh İbni Selâma can yoldaşı oluyor. Sen böyle belâlara tutulurken o başkalarının meclisine ışık saçıyor. Böyle bir aşk oyunundan, faydasız can eritmelerden utan! Farzet ki sevgili sana yar oldu, dünyanın bakası olmadıktan sonra ona kavuşmağa heves etme! Zira bir gün gelip ondan ayrılacağını biliyorsun. Bu boşuboşuna dolaşmayı bırak, Allahı zikret, başkasını anma! Zira nefse başlangıç ve son odur. Sözü ona kes, zira buna lâyık olan odur. Dünya bir iş yeri, onu yapan Tanrıdır, burada iş görmemek günahtır. Bu iş yerine gelen herkes bir iş görmelidir. Kim bir iş meydana getirirse Tanrı işine göre ücretini verir. Ey bu cihan işyerine dahil olan! Gafil olma, sen de bir iş gör! Artık benim tahtımı fani dünyaya terketmek ve şerefimle atımı ebediyete çekmek zamanım geldi. Gel yanıma, benim halimi düşün! Malımı mülkümü yabancıya verme Onu biriktirinceye kadar çok sıkıntı çektim, bu hazinenin başkasına nasip olmasına meydan bırakma! Aşkının böyle kalmıyacağını ve gamının seni daima bu hale düşürmiyeceğini biliyorum. Korkuyorum ki senin bahtın bu uykudan uya-

nıp ta ihtirasın arayıp koşmaktan yorulduğu zaman benim halim başka türlü olacak; dünyada ne ben kalacağım ne de malım. Sen kimsesiz kalarak daima yoksul olacaksın. Akıllı insan ileriyi görmeli; ümit dünyada bir destektir...

Akıllı ihtiyar öğüdü bitirince nasihat Mecnunu biraz tereddüde düşürdü. Büyük sözüne temayül göstererek bir an akıllı olmayı, çılgınlığının zencirlerini kırarak sevdasına esir olmamayı ve sevgili arzusunu terketmeyi düşündü. Onun fermanını şu sözlerle yaldızladı:

— Ey dünyada varı benden ibaret olan, senin bu can ve tende nen var? Benim canım var zannederek buna tamah etme; tenimi de bırak, zira benim başka bir yerim var. Benden geç ve can ile tenden ayrıl, varlığını terkederek bir başkasını bul...

Gül fidanı gibi kanı coşarak ve bülbüllüğü galeyana gelerek dedi ki:

— Ey nasihatı benim için aynen iyilik olan ve sözleri afiyet veren! Ben şuna da kailim ki öğüdün ve faydalı sözlerinin meali benim için kötülük değil, hayırdır; fakat işitmem kısmet olsa!.. Gerçi sözüne kulak verdim, ne fayda ki duydum ve unuttum. Sen bana "sözümden haberin olsun,, deme! Benim kendimden haberim yok. Benim içim dışım aşk oldu, sabrım ve sükûnum yele gitti. Ben akla çok uymak istiyorum, fakat sevda yolunu keserek "Yok! Yok!„ diyen ben nerde, aşkı terketmek nerde! Ezelî aşk candan çıkar mı? Beni tekdirin canıma yetti, ben seni terkettiğim gibi sen de beni terket! Lûtfederek zaman zaman bana nasihat verip düzelmemi bekleme! Ateşin havanın hareketiyle fazlalaşması gibi bu muameleden de benim elemim çoğalıyor. Parça parça olan bir şişenin yapıştırılmasına imkân var mıdır? Eve barka dönmemi teklif etme! Zamanın inkılâbının hızına bak! Mademki sen bu dünyayı terkedip gidiyorsun, beni onda bırakıp ta ne yapacaksın? Bana mal ve mülk veriyorsun, oğlunun da senin gibi olacağını düşün! Farzet ki malın başına geçti, gittikten sonra malı gene başkasına bırakacak...

Bu aşk ülkesinin padişahı, bu belâ ve dert göklerinin ayı ah ederek babasına gamını anlatırken ansızın mahzun vücudu titriyerek kolundan yenine kan doldu. Bu hal babasını hayrete düşürdü. Mecnun dedi ki:

— Düşünme! O peri soylu güzel kan aldırdı, cerrah onun koluna niştar vurdu, bende de onun eseri göründü. Biz iki bedende bir ruhuz. Bizde ikilikten eser yoktur, biribirimizin ayrı canı yoktur. O odur ben de benim sanma, iki ten bir canla yaşamaktadır. O sevinse ben de sevinirim, ona bir gam gelse bana da gelir...

İhtiyar hali görünce bu yükselişi takdir etti. Bunun esassız bir görünüş olmadığını, aşkın tedbir ile giderilemiyeceğini anladı. Artık nasihat ve tekdir etmekten vazgeçti. Çekişmek yolundan döndü ve ümidi keserek vedalaşmağa karar verdi. Oğluna dedi ki:

— Ey emel incilerimin ipliği, sevgi düşüncelerimin aynası! Bir lâhza bana acı, sözümü dinle ve cevap ver! Ben hali perişandan çekin, yola çıkmağa azmettim, hakkını helâl et! Benim gelişimden sen memnun olmadın, işte gidiyorum, artık hoşça kal! Sakın benden şikâyet etme, incindiğini söyleme! Hayatımda senden mürüvvet görmedim; serkeşlik ettin, el altına girmedin. Senin lûtfundan istediğim şudur: Öldüğüm zaman yasımı tut! Her an ağlayıp inliyerek mezarıma gel! Sana yiyip içme ve şenlik teklif etmiyorum ki bu işi bilmem diyesin. Matemin esası feryad ve figandır, sen ise bu sahada itirazsızsın. Kendi âdetin üzere feryad et ve sevabını bana gönder! İstediğim şu ki dost düşman seni matem ederken görsün de kimsesizliğim bana bir zül olmasın, vârisim bulunduğunu bilsinler...

Perişan ihtiyar vasiyet ettikten sonra ağlayıp inliyerek evine döndü. Dert ve elem kendisini harap etti, hayat mumunda nur kalmadı. Derdine bir ilâç bulunmadı ve nihayet "Mecnun!" diyerek can verdi.

MECNUNUN BABASININ MEZARINA GELİŞİ

Mecnun birgün Necid'de oturmuş kanlı gözyaşları döküyordu. Cefakâr bir avcı bin türlü ayıplamalarla o mahzunun yanına gelerek bağırmağa başladı:

— Ey elâlem içinde utanması olmıyan ve hicabının ayarı eksik olan! Sende şeref ve namustan eser yok, yazık ki hayasızsın, yazık ! Bu kadar zulüm etmek insaf değildir, insafsız olduğunu sen de itiraf et! Hayatında babanı mes'ut etmedin, bari öldükten sonra bir kere an. O ihtiyar senin sevginle can verdi de onu bir kere hatırlamadın, bu ne ihmaldir? Yaradılışında haya yok mu? Allahtan utanmıyor musun?..

Bu sada Mecnunun içini yaktı ve kara bahtlı, figanını fazlalaştırdı. Başını yağmur gibi taşa vurdu, şarap gibi gözyaşını ayağa döktü. Babasının mezarını sorarak ondan bir nişan aradı ve gözyaşı gibi akarak yola koyuldu. Babasının mezarını görünce zayıf vücudunu ona mum yaptı. Kederi gam ateşini parlattı, gönlü ateş ve gözü su verdi. Göğsünü tırnağiyle parça parça ederek mezara levha yaptı. Temiz mezarı bağrına basarak toprağını gül yaprağına çevirdi. Feryat ve figanla matemini tazeliyor ve iniltileri içinde her an şöyle diyordu:

— Ey varlığımın bünyesini kuran, rızasını yerine getirmek faydam, sözünü dinlememek ziyanım olan! İrşadını ganimet bilmedim. Yüz vah olsun ki fırsat kayboldu. Yüzlerce yazıklar olsun ki senin yolunu tutmadım, üç beş gün sana yoldaş olmadım. Senden feyiz almak bana nasip olmadı, sen hayır söyledin, ben kötülük yaptım. Sana cevirler cefalar ettim, yanlış yola saptım, hatalar işledim. Ey saadetim, benden uzak olma ! Ey ışık, nurunu benden esirgeme! Dünyanın gamına düştüğüm zaman yakınım ve dert ortağım yalnız sendin. Şikâyetim de sırdaşım, derdimi dinlemekte arkadaşımdın. Ne oldu? Gamıma dayanamadın, yoksa bu girdap seni korkuttu mu? Dünyadan gitmene sebep neydi ? Benden dolayı mı

Bu aşk ülkesinin padişahı, bu belâ ve dert göklerinin ayı ah ederek babasına gamını anlatırken ansızın mahzun vücudu titriyerek kolundan yenine kan doldu. Bu hal babasını hayrete düşürdü. Mecnun dedi ki:

— Düşünme! O peri soylu güzel kan aldırdı, cerrah onun koluna nişter vurdu, bende de onun eseri göründü. Biz iki bedende bir ruhuz. Bizde ikilikten eser yoktur, biribirimizin ayrı canı yoktur. O odur ben de benim sanma, iki ten bir canla yaşamaktadır. O sevinse ben de sevinirim, ona bir gam gelse bana da gelir...

İhtiyar hali görünce bu yükselişi takdir etti. Bunun esassız bir görünüş olmadığını, aşkın tedbir ile giderilemiyeceğini anladı. Artık nasihat ve tekdir etmekten vazgeçti. Çekişmek yolundan döndü ve ümidi keserek vedalaşmağa karar verdi. Oğluna dedi ki:

— Ey emel incilerimin ipliği, sevgi düşüncelerimin aynası! Bir lâhza bana acı, sözümü dinle ve cevap ver! Ben hali perişandan çekin, yola çıkmağa azmettim, hakkını helâl et! Benim gelişimden sen memnun olmadın, işte gidiyorum, artık hoşça kal! Sakın benden şikâyet etme, incindiğini söyleme! Hayatımda senden mürüvvet görmedim; serkeşlik ettin, el altına girmedin. Senin lûtfundan istediğim şudur: Öldüğüm zaman yasımı tut! Her an ağlayıp inliyerek mezarıma gel! Sana yiyip içme ve şenlik teklif etmiyorum ki bu işi bilmem diyesin. Matemin esası feryad ve figandır, sen ise bu sahada itirazsızsın. Kendi âdetin üzere feryad et ve sevabını bana gönder! İstediğim şu ki dost düşman seni matem ederken görsün de kimsesizliğim bana bir zül olmasın, vârisim bulunduğunu bilsinler...

Perişan ihtiyar vasiyet ettikten sonra ağlayıp inliyerek evine döndü. Dert ve elem kendisini harap etti, hayat mumunda nur kalmadı. Derdine bir ilâç bulunmadı ve nihayet "Mecnun!„ diyerek can verdi.

MECNUNUN BABASININ MEZARINA GELİŞİ

Mecnun birgün Necid'de oturmuş kanlı gözyaşları döküyordu. Cefakâr bir avcı bin türlü ayıplamalarla o mahzunun yanına gelerek bağırmağa başladı:

— Ey elâlem içinde utanması olmıyan ve hicabının ayarı eksik olan! Sende şeref ve namustan eser yok, yazık ki hayasızsın, yazık! Bu kadar zulüm etmek insaf değildir, insafsız olduğunu sen de itiraf et! Hayatında babanı mes'ut etmedin, bari öldükten sonra bir kere an. O ihtiyar senin sevginle can verdi de onu bir kere hatırlamadın, bu ne ihmaldir? Yaradılışında haya yok mu? Allahtan utanmıyor musun?..

Bu sada Mecnunun içini yaktı ve kara bahtlı, figanını fazlalaştırdı. Başını yağmur gibi taşa vurdu, şarap gibi gözyaşını ayağa döktü. Babasının mezarını sorarak ondan bir nişan aradı ve gözyaşı gibi akarak yola koyuldu. Babasının mezarını görünce zayıf vücudunu ona mum yaptı. Kederi gam ateşini parlattı, gönlü ateş ve gözü su verdi. Göğsünü tırnağiyle parça parça ederek mezara levha yaptı. Temiz mezarı bağrına basarak toprağını gül yaprağına çevirdi. Feryat ve figanla mateminı tazeliyor ve iniltileri içinde her an şöyle diyordu:

— Ey varlığımın bünyesini kuran, rızasını yerine getirmek faydam, sözünü dinlememek ziyanım olan! İrşadını ganimet bilmedim. Yüz vah olsun ki fırsat kayboldu. Yüzlerce yazıklar olsun ki senin yolunu tutmadım, üç beş gün sana yoldaş olmadım. Senden feyiz almak bana nasip olmadı, sen hayır söyledin, ben kötülük yaptım. Sana cevirler cefalar ettim, yanlış yola saptım, hatalar işledim. Ey saadetim, benden uzak olma! Ey ışık, nurunu benden esirgeme! Dünyanın gamına düştüğüm zaman yakınım ve dert ortağım yalnız sendin. Şikâyetim de sırdaşım, derdimi dinlemekte arkadaşımdın. Ne oldu? Gamıma dayanamadın, yoksa bu girdap seni korkuttu mu? Dünyadan gitmene sebep neydi? Benden dolayı mı

kalıyordun? Ey hayat cevherimin kaynağı! Kurtuluşum senin benden hoşnut olmandadır. Yaptığım işi biliyorum: Günahkârım. Sana geldim, hakir ve mahcubum. Seni dünyada ben ağlattım, fakat sen beni ahirette zelil etme! Beni cefa ateşine yaktın; gama, mihnete ve belâya saldın. Herşeyden elini ayağını çekerek rahat ettin, bir köşe tutup çekildin. Müşkülünü kim halletti? Seni bu endişeden kim kurtardı?

Hicran esiri Mecnun gece sabaha kadar matem tutup ah ve figan etti. Vaktaki misk üzerine kâfur tozu döküldü [1], nur şualarını karanlıklara yaydı, vecit ayinini tazeliyerek Necit çölünün çıkmaz yolunu tuttu.

MECNUNUN HALİ VE BAZI YÜKSELİŞ VASIFLARI

Bir gün gönlü kırık Mecnun hasta ve perişan bir halde sahrada dolaşıyordu. Bir yerde yanyana iki şekil, bir Leylâ Mecnun tasviri gördü. O gamlı ve perişan âşık buradan sevgilisinin nakşını güzelce oyarak sildi. Kendisine vaziyetin sebebini ve bu iki timsalin ne olduğunu sordular. Dedi ki:

— Hakikat bizim için birdir. İki suret birlikte olamaz. Bilgi sahiplerinin agâh olması lâzımdır ki biz ikilikten münezzehiz.

Soran tekrar ettiler:

— Sevgiliyi yok edip senin kalman bir âr değil midir? O siliniyor da sen niye kalıyorsun? Bari kendini sil de onu bırak!

Mecnun cevap verdi:

— Aşk yolunda sevenin sevgiliye örtü olması lâzımdır. Âşık ten, sevgili candır. Ten göze görünür, fakat can tende saklıdır. Sevgili örtülü kalırsa bundan ne korkusu olur, âşık elâlem içinde meşhur olmak gerektir, nitekim sevgilin kim olduğunu âleme faşeden âşıkın döktüğü gözyaşıdır...

[1] Sabah oldu.

Mecnun dert ülkesinin hükümdarı idi, zararlı ve zararsız hayvanlar sürüsü de onun ordusu. Ahunun miskinden baç alır, tilki samurundan haraç keserdi. Kerem ve adalet sahibi bir büyüktü ki adaleti bütün hayvanlara şamildi. O vefakâr, kan dökücü hayvanlara bağrının kanını içirir, boyuna kanlı gözyaşı dökerek canavarların rızkını eksik etmezdi. Devrinde yırtıcı hayvanlar boyun eğerek birbirlerile rahat otururlardı. Kurt kaplanla sırdaş, s.ğın kurtla arkadaş olmuştu. Aslan ceylânın aşinası olmus, ceylân aslanın südünü emiyordu. Yanında karıncalar ev yapıyor, gözyaşından oraya dane yağıyordu. Bazan gözyaşının seli yükseliyor, bin vahşi hayvan sele gidiyordu. Bazan vücudunda kendini yakar, bin canavarı kebap ederdi, Elinde tırnağı kürek olmuş, yerden başına toprak savuruyordu. Saçında sakalında toplanan toz gözyaşile zaman zaman nemlenerek ahının hararetile yeşerir, çılgınlık gülistanında bahar olurdu. Eğer sığınla beraber olsa gözünden o kadar su akardı ki o sudan tazelenir, dalı hem yaprak hem meyva verirdi. Her lâhza eline bir yılan alır ve zavallı buna kani olarak «O mis kokulu sümbül gibi zülfü tuttum, arzumun ipucunu ele geçirdim» derdi. Kaplan gibi canına bin yara açtı, aslan gibi tırnaklarını uzattı. Aslanların ve kaplanların önderi oldu.

MECNUNUN TANRIYA YALVARIŞI VE DUASININ KABUL EDİLMESİ

Bir gece... Aydınlığı yakan karanlık, gecenin zülfünü gündüze peçe yapmıştı. Sonsuz gök bir lâal yutarak yerine bin halis inci gösterdi; bin sancağı aşağı alarak bin bayrak âlemi meydana çıkardı, Göklerin hâkimi haşhaşlarından panzehir topladı. Dünva gelini kaftanına tane tane kıymetli inciler dikti, Ayın gemisi girdaba düşerek kendisine saman oğrusundan yol yaptı. Utarid'in mürekkebi dağılarak sahanın siyahlığını arttırdı. Zühre kara saçlarını yayıp yüzünü saçları içine sak'adı. Güneş kayboldu ve yıldız bekleme yoluna

göz açtı. Müşteri siyah elbiselere bürünerek güneşin gamile yasa battı. Devreden gök ayna olarak Zuhal ona bakıp aksini gösterdi.

Mecnun, şaşkın ve perişan, bu sema işine hayran kalmıştı. Âleme saf bir göz açıyor, yeryüzünü yıldızla dolduruyordu. Her yıldıza halini anlatıyor, bin olmaz arzu gösteriyordu. Göklere dönerek gönlünün gamını evvelâ Utarid'e anlattı :

— Ey hesaplı insanlara iş gösteren, dolgun akıllı ve yüksek düşünceli ! Ey gök işaretlerinin fihristi olan manevî kitabı yazan ! Maksatların ve isteklerin taksimcisi, mevkilerin ve rütbelerin tertipçisi ! Gönlümdeki derdin hesabı çoktur, bunu senden başka yazacak bulunamaz, Kerem et, derdimi bir mektuba yazarak sultanıma arzeyle! Belki kaleminin feyzi tesir eder de mektubun çılgınlığıma bir muska olur...

Utarid'in dert anlamadığını görünce başka bir terennüme başladı. Ondan yüz çevirip feryatla ağlıyarak Mirrih'e yalvardı :

— Ey kahramanlık mevkiinin valisi ! Kılıcına bütün âlem itaat ediyor. Sen yardım ve zafer sahibisin, silâh erbabına baş tacısın. Ben âcizim, başkaları kuvvetli; ben kimsesiz, düşman zalim. Lûtfeyliyerek âcizlere yardım et, kimsesizlerin başından belâyı kaldır ! Kılıcını çekerek düşmanı defet, tâki ben dostun yanına varabileyim...

Baktı ki muradı çok yükseklerde, ona ne ok yetişebiliyor ne de Behram. Kılıç ve kalemin yardımından ümidi keserek Tanrının huzuruna çıkacak yolu aradı. Yalvaran yüzünü onun dergâhına çevirerek derdini Allahına arzetti :

— Ey kılıca yardımcı, kaleme rehber! Behram [*] uşaklı ve ok kullu ! Ey emellerin başına taç giydiren, rızık beratını yazan! Ben zavallı fakire merhamet et! Gönlümün derdini devaya kavuştur ! Güzelliği cana ateş veren Leylâyı peri gibi yapan sensin... Onu âleme belâ sen yaptın, beni de o gamla incitti.

[*] Buradaki Behram, maruf hükümdarın adı olduğu gibi (Harp İlâhı) olan (Mars - Mirrih) manasına, ok (tîr) da kitabet ve hıtabet İlâhı sayılan ve ayni zamanda sür'ate delâlet eden (Utarit) yıldızıdır.

Ona dünyayı parlatan bir güzellik verdin, bana cihanı yakan bir ateş saldı. Beni dertle sen ağlattın... Ben nerde, cefakâr Leylâ nerde? Bir görünmekle kararımı alan ve beni belâya düşüren Leylânın hareketinde ihtiyarı yoktur ki aldığı kararımı geri verebilsin. O da kendi işinde bir biçaredir, bu yaraya merhem senden olur. Hem sen ilâcı bana kereminden vererek beni başkalarına muhtaç olmaktan kurtar! Ey beni derde düşüren, bana senden başka dert ortağı kimdir? Halimi pek çok hakîmlere söyledim, hastalığın teşhisinde dilsiz kaldılar. Anladım ki biricik hakîm sen, bütün dertleri bilen sensin. Gerek dert gerek deva senin olunca hâkim sensin, rıza senindir. Benim zevkimi kemale yetir! Şevkimi günden güne artır! Gözüme onun lâalinin hayalini sal, ruhuma onun güzelliğinin yüksekliğini ver! Daima onu bende göster, lütfeyle, iki şekli bir et! Onun gamile itibarımı yükselt, derdini bana o kadar kısmet et ki bu dert hiç kimseye nasip olmayarak kimse benimle beraber olmasın. Eğer yüzünü görmek mukadder olmazsa kan döken gözümde nur kalmasın! Eğer onun eleminin zevki kaybolursa yaralı vücudumda kudret bulunmasın!

Böyle mihnetlerine mükâfat istiyerek yanık yanık yalvarırken gündüz bahçesinin gülü açıldı, güneş mes'ut yüzünü gösterdi. Sabah kuşu ötmeğe başladı, karanlık gecenin kargası uçup gitti. Hem âlemin yüzü aydınlandı hem de yıldız buğdaylarının harmanı kaldırıldı. Dünya güneşe ayna tutarak ayağına kıymetli inciler döktü. Sabah saflıktan ve doğruluktan dem vurdu, âlemin neşesinin gülü açıldı. Gün kadehinin safalı tesiri gök gülistanını Cemşidin meclisine benzentti. Mecnun lâle gibi dağa çıkarak kanlı gözlerile etrafa baktı. Yüksek arkadaşı, eski sırdaşı, değerli Zeydin geldiğini gördü: Yanağında sevinç nuru, yüzüne neşenin gözü vurmuş. Zerre kadar gussası ve melâli yok. Hali Mecnuna tuhaf göründü. Kendisine sordu :

— Bu ferahlığın ve her zamanki gibi olmıyan neşen nedir? Emeline nail mi oldun? Sevgiline mi kavuştun? Hangi iti-

barla başını yükseltiyorsun? Neden dolayı böyle neşeleniyorsun?

Zeyd sır hazinesinin kapısını açtı :

— Ey azizlik göklerinin nadide hüması! Dün senin sevgilinin memleketini tavaf ettim, o serviye uğradım. Dua vesilesile bir an mahrem olarak yanında bulundum. Gördüm ki yanağının ayı ışıksız, yüzünün aynası cilâsız, ne dudağının lâlinde bir damla su, yanağının ayında bir zerre parlaklık. Taze lâaline göz yaşları inci karıştırıyor, nergis gibi gözü gül yaprağına çiy döküyor. Beni görünce ağlayıp inlemeğe başladı ve bana derdini açtı :

— Ey vefalı arkadaş, dedi, Necid'e yolun uğradı mı? O sevgilinin halini gördün mü? Eğer Mecnunumu gördünse, Allah aşkına, ben dertliyi ondan haberdar et! Ayı ve yılı nasıl geçiyor? Arkadaşı kim, kendisi ne halde? Allah aşkına, eğer o tarafa gidgrsen, ben zavallı düşküne acı, benim zayıf halimi ona anlat. Ben hasta tarafından onun halini sor, de ki: Gam hücumundan, sitem ve meşakkatin taşmasından nasılsın? Matemde olduğunu duydum, yakamı yırtarak feryat ettim. Bu çimenden ayrılan o serviyi sen değil, ben kaybettim. Dünyada gam çekerek benim seninle birleşmemi istiyen bir o idi. Zalim dünya bize yüz bin düşman içinde bir dostu çok gördü. Şüphesiz bu bir zulümdür, fakat ne çare, elden ne gelir? Bu dert az değil, çoktur, hem de sabır hoştur... Diyelim ki ben bir kalede bağlıyım, âr ve haya perdesile mahbusm. Eğer derdim muma açılsa gölgemden bin korkum olur. Eğer gönlümün gamını gölgeme söylesem mumun kıskançlığı karşıma çıkar. Ne mektup yazmak elimde ne de içimin derdini söylemek. Ben perişan gonca gibiyim : Ağzım tatlı, içim kan oldu. Sen ki arzu ülkesinin hükümdarısın, kimi istersen görebilirsin. Sana kalem gibi başkasının hükmü yoktur, hareketin daima kendi başınadır. Acaba niçin ihmal ederek gönlünün halini bana bildirmiyorsun? Kendi güzel ve gönül çekici şiirlerinden, hoş sözlerinden lûtfederek daima

yazıp göndermeyişin bir kusur değil mi? Bu hususta senden memnun değilim. Artık geçmişin aksine olarak kerem et, halinin ifadesini ve solgun yüzünle kanlı gözyaşının anlatılmasını nazmederek ben dertliye gönder, o cevhere canımı hazine yapayım. Sözleri daima benim adımı ansın, bu hâdiseler âleminde beni düşünmenin hayaline verdiği bakir güzellikler canının içine gam tasvirleri çizdiği zaman o şiirlere bu nakıştan çeşni kat!..

Mecnun bu haberi duyunca inatçı talih ona boyun eğdi. Saadetine inandı ve sevgilisine itimat etti. Kanlı gözyaşından nem çekerek gönlünün gülistanı neşe ile doldu. Hem yüzü meşaleler gibi güldü, hem de gönlü yaralar gibi açıldı. Zeyde dedi ki :

— Ey sadık arkadaş! Ben vahşiye uygun yoldaş! Bana merhamet müjdesi yetiştirdiğin ve sevgilimin haberini getirdiğin gibi benden de ona şükranlar götür, dualer arzet! Kapısının toprağına yalvarışımı ulaştır ve sırrımı dergâhına aç! Ona de ki : Ey dudağı gönlüme bal olan, gönlümün rahatı, gözümün ışığı! Tanrıya şükür, bana yar imişsin, benim istediğim gibi hareket etmeğe hazırmışsın. Nihayet ahdinde vefa olduğu görüldü ve balında şifa bulundu. Ey ay, beni sevdiğini anladım. Ne güzel, ne iyi yaptın! Lûtfunun haberi kararımı, tatlı sözün elimden ihtiyarımı aldı. Lûtfunu işitince içim ateşleniyor, tatlı, sözüne mukavemet edemiyorum. Ah, eğer başka bir âdet edinir, ansızın zulüm yolunu tutarsan, sözün şarap gibi acılaşır, arada lûtuf olmayıp kahır olursa ne yazık! Güzellerin işi cevir ve cefadır, fakat sen bana vefa gösteriyorsun. Başka nazeninler sana kurban olsun, idrakine yüz binlerce aferin! Senin gibi vefakârlıkta hiç kimsenin yetişemediği bir sevgiliye insan canını verse kaybolmaz. Sevgili olduğun halde vefakâr olmakla âşıklığını da gösterdin. Bana bütün âlem âşık diyormuş, bense kendimi buna lâyık görmüyorum. Ey değerli dost, ben kusurluyum, aşk yolunda kâmil olan sensin! Aferin sana, zira bu zamanda bir tanesin, sen

öyle bir cansın ki uğrunda can verilse yerindedir. Eğer bu tavır her şuhta olsaydı sen dünyada bir tane olmazdın ve eğer bu hal başkasına da kısmet olsaydı sen cihanda meşhur olmazdın. Ben senin gamının yadı ile mes'ut oldum, sen şad ol, ben senden daima uzak kalayım. Ben dertliyi işte böyle şadet, zaman zaman acıyarak an! Ey yasemin göğüslü ve gül vücutlu servi, sabır ve sükûn metaını yağmaya veren: Ey güzellik ülkesinin sultanı, gecenin mehtabı, rahatın neşesi! Mademki kuluna acıyarak sevgi gösterdin, artık bundan sonra şefkat yolunu tut, evvelki usulünü unut! Feryat ve figanımın haddinden fazla çıkmasına ve hasret içinde can vermeme razı olma! Ben kararsız hastaya meylet, ara sıra bu tarafa bir uğra! Eğer benim dert ortağımsan bana yar ol, dert ortaklığın yoksa var ol. Sen öyle naz mevkiinde oturuyorsun, ben böyle belâ ve dert içindeyim. Sen yiyip içme meclisinde mesut, ben dert köşesinde gönlü yaralı. Gözüm, bu aşk sahasında lâyık mıdır? Vefakârlık yolu ve hareketi midir? Eğer vefa hususundaki sözün doğru ise benden niçin uzaklaşıyorsun? Gel, ayrılık derdini kaldıralım, iştiyakı ateşe verelim. Gece gündüz benimle beraber dolaş, mademki ben seninim, sen de başkasının olma! Eğer İbni Selâm engel olur, kavuşmamız yolunda bir set teşkil ederse, bildir, bir ahla onun bahtını siyah ve tahtını tarumar edeyim...

Mecnun gönlünün sırrını anlatıp bitirince Zeyd sevgilinin köyüne doğru yola koyuldu. pervanenin sözünü muma söyledi, bülbülün haberini bağa ulaştırdı.

İBNİ SELAMIN ÖLÜMÜ

Dünya İbni Selâmı Mecnunun ahının okuna hedef yaptı. O seddi aradan kaldırmak için iki taraftan da gözyaşı aktı. Zavallı genç boyuna visal şevkile mihnet ve gam çekiyordu. Hasret elemi yaman elemdir, gam adem yolunun kılavuzudur. Gizli hasret, dert ve gam onun servi boyunu saza döndürdü. Gittikçe sıhhati bozuldu ve vücudunun zayıflığı öyle bir dereceye geldi ki şekli döşeklere işlendi, hüzel endamı yataktan kalkamaz oldu. Hali günden güne harap olarak iyileşmek ihtimali kalmadı. Derdine deva ve yarasına şifa bulunamıyordu. Yaşamak ümidi kesildi, can verdi ve hakka ulaştı.

Bu vaka Leylâyı figana getirmeğe bir bahane oldu. O vurgun matem tutarak tırnağı ile yüzünü ysraladı. Dünyadan elini çekerek üstünü başını parçaladı, feryadını büyüğe küçüğe duyurdu. Evini yaktı, tahtını devirdi, süslerini dağıtıp mahvetti. Anber gibi saçlarını yele vererek ah ve feryadını göklere çıkardı. Dünya gibi elbisesini suya garketti, ateş gibi başına kül savurdu. Kocası ölüp te kadın kalırsa feryat ve figan ederek bir iki yıl matem tutmak Araplarda âdetti. Leylâya bu âdet çok hoş geldi, feryat ve figana sebep buldu. Evini matem yeri haline getirerek sabahını akşamını matem içinde geçirdi. Bir müddet orada ağlayıp sızladıktan sonra gene muztar kalarak babasının evine döndü. Fakat gece gündüz figan ediyor, bağrından kanlı yaş döküyordu. Ara sıra feryada başlayınca içinden şöyle diyordu:

— İbni Selâma Allah rahmet etsin, aşkımın cereyanına hız verdi. Mudara perdesini kaldırdı ve gizlediğim gamı meydana çıkardı.

Mecnunun dert ortağı olan Zeyd bu vakadan haberdar olarak çölün yolunu tuttu. Mecnunu zararlı ve zararsız hayvanlar içinde mahzun ve perişan bir halde buldu. Vaktaki selâm verip zamanın İbni Selâma ne yaptığını bildirdi, Mecnuna rakibinin helâk olduğu müjdesini verdi ve dünya İbni Selâmı mahvedince Leylânın sevinerek kendi evine döndüğünü söyledi; Mecnun ah çekerek feryada başladı ve figan ederek bu hale ağladı. Vaziyetin sebebini anlıyamıyan Zeyd hayretlere düştü, bu hal ona garip göründü; Rakibin ölümüne âşıkın ağlaması değil, gülmesi lâzımdı. Bu hali anlamak istiyerek hâdiseyi sordu. Mecnun şöyle cevap verdi :

— Ey benim vefalı dostum, bu sahada ben utanmamalı mıyım? Sevgiliye can veren kavuşur, can vermiyen arada kaybolur. O benim düşmanım değil, dostumdu; Leylâya hem o hem ben âşıktık. O canını vererek kavuştu, kendi mertebesinde en yükseğe çıktı. Benim noksanım kemal bulmadı. Bu hale ağlarsam beni ayıplama !.

İBNİ SELÂMDAN SONRA LEYLÂNIN VAZİYETİ

Leylâ babasının evine gelince daima figan etmek istiyerek zaman zaman yasını tazeleyip matemliler gibi hareket etmeğe başlamıştı. Nerde belâ ve kedere düşmüş bir dertli varsa bulur, onları toplıyarak meclis kurar ve inleyiş nağmelerine başlardı. Bu figanın bahanesi İbni Selâm ise de sebebi Mecnundu. Ağzında başkasının zikri, fakat gönlünde başkasının düşüncesi vardı. Başkasının adını söyliyerek içinden başkasını anardı. Bu suretle dünyadan el etek çekip daima feryat ederdi.

Bir gece dostları ve arkadaşları gönlünün ateşine dayanamıyarak dağıldılar. Kendisile birlikte yalnız mum kaldı, onu da bir ahla söndürdü. Sanki "âhımın şimşeği varken kara

gecemin muma ihtiyaç göstermesi doğru mudur?„ diyordu. Yalnız kalarak ah ve feryat etti, dert ve gama karşı âciz kaldığını itiraf etti:

— Ey zamanın derdi ve gamı, Allah aşkına, bu gece benimle yoldaş olmayın! Ben yalnızlığa alıştım, siz başka bir arkadaşa yüz tutun!

Dert ve gama nihayet olmadığını görünce karanlık geceden şikâyet etti:

— Ey kara bahtımın eşi, ben esiri perişan eden! Eskiden sen kararsızdın, vaktin dolaşmakla geçerdi; bugün neden yerinde kalıyor, âdetini terkediyorsun? Kendini son menzile mi ulaştırdın? Yoksa karanlık içinde yolunu mu kabydettin? Matemlisin, elbisen siyah; kimin öldü, neden dolayı böyle yas tutuyorsun? Dert ve elemimin denizi taştı, belâ selleri başımdan aştı. Feleğin okuna hedef, dünya değirmenine buğday oldum. Bu gece âlem bir matem yeri, ben bahtı kara da bir matemliyim. Ne sabrım, ne rahatım kaldı; bilmem ki âkıbetim ne olacak! Bu gece gökteki bütün yıldızlar beni yaralamak için akrep olmuşlar. Sabahın aynasını pas kaplamış, Felek seherin feyzini unutmuş. Ey sabah, senin halin ne oldu? Nefes almıya mecalin kalmamış. Eğer gönlün hoşsa gülümse, şefkatin varsa acı, feryadıma horozun ötüşünü kat! Sesime davulun sadasını karıştır, seher kuşunu dile getir, sabah zamanından bir eser göster!

Çok ağlayıp inledi, mahzun gönlünün derdini tekrar etti. Sabahın imdadına koşmadığını, gecenin gönlünün derdine çare bulmadığını görünce umumî feyzi bu medara sabahı ve akşamı çekene dönkü. Dertli gönlünün sırrını anlatmıya başladı:

— Ey, her hale vâkıf olan ve her sırrı bilen! Gam ve derdime nihayet yok, gamdan kime şikâyet edeyim? Gam hudutsuz, ben çok zayıfım. Mademki böyle gama tutuldum, ya bana mihnetimde takat ver, yahut ta mihneti takatim nis-

betinde ver. Sabrımın elbisesini yırtsam hükmünün yolu tehlikeli görünüyor, gönlümü avutayım desem gam ve keder takatimce değil. Namustan ayrılarak Mecnunla âşinalık etsem iffetimin ayaklar altına alınacağından, halim takdire uygun olmıyacağından korkuyorum. Bu vaziyette namusumu muhafaza ederek bana yaklaşılmaktan kendimi korursam Mecnunun ahının halimi başka şekle sokmasından endişe ediyorum. Tanrıya sadık olanların ahının hatırı sayılır, ondan sakınmamak tehlikelidir. O öyle, bu böyle, ah, ne yapayım! Ben âcize ne tedbir düşüyor, bilmiyorum. Yarabbi, ben dertli hayretteyim, mihnetlere tutuldum. Emniyetin hakikî menziline gidecek yolu bulamıyorum, senden başka sığınacak yerim yok. Beni gaflet şarabı ile şaşkın görerek lûtfunun perdesi ile hatamı ört! Zulüm gören Mecnunun ben müptelâya meftun olduğunu söylüyorlar. Ben başsız ayaksız, bir kimsenin güzelliğime âşık olmasına lâyık mıyım? Ben toprağa düşmüş bir diken parçasıyım; yolun tozu toprağıyım. Tenimdeki ruhum senindir, bende ne varsa senindir. Ben senin güzelliğinin hazinesine bir bekçiyim, nazenin olmama da sebep sensin. Yarabbi, bana yardım et, bu emanet kıyamet gününe kadar saklansın. Taki senin yanına yaklaştığım zaman yüzüm ak ve alnım açık olsun!..

Ay yüzlü Leylâ acz içinde Allaha yalvararak dua ederken ansızın göç çanı çalındı, deveci yol hazırlığı yapmıya başladı. Göç oldu, çadırlar çözüldü; ay yüzlü güzeller bahtiyarları mahfelere bindirdi. Dertli Leylâ bir mahmile girerek gamının dağını deveye yük yaptı. Figanı çan sesini bastırarak aşkının şarabı deveyi sarhoş etti. Devede vecit neş'esi görünce ona halini anlatmıya başladı:

— Ey misk tüylü ve anber kokulu, gül yüzlü, diken yiyen iyi huylu! Ey yalınayak, başaçık! Nice defalar hareme kavuşmuş olan! Dimağın neden sevdaya düşmüş, göğsündeki bu yaran ne? Sana kimden zulüm geldi, her an niçin feryat ve figan ediyorsun? Bu tuttuğun yol âşıklar yoludur, eğer âşıksan arkadaşın benim. Sevgili aşkının gamile inliyorsun,

sen de bizim zümredcnsin. Benim gibi iraden elinde değil, yuların başkasında. Mademki seninle bir oldum, bana acı, hasretimi gör! Lûtfct, bir hayır işi yap, Mecnunun bulunduğu diyara git! Bu perişanı o aya, bu derdi devaya ulaştır.

Giderken ansızın aklı başından çıktı, kendini büsbütün unuttu. Bu kendini kaybedişi esnasında yol arkadaşlarından uzak düştü. Gecenin karanlığı okadar fazla idi ki deveci bundan haberdar olmadı. Kendine geldiği zaman bu halden şaşırdı. Göz açıp kendisini yatmış ve arkadaşları onu bırakıp gitmiş gördü. Derdine dert katıldı. Yol alan devesinin yularını kımıldatarak çok gayretle koşturdu, çok yol arıyarak her tarafı yokladı. Ne yol, ne kılavuz, ne de kafileden bir eser bulundu. Yasemin göğüslü Leylâ karanlık içinde parlak ay gibi tekbaşına ilerlemeğe başladı. Vaktaki göklerin Leylâsı olan ay gecenin kafilesinden ayrıldı, ansızın güneş Leylâ gibi tekbaşına doğarak deveye altın bir mahmil yükledi. O yasemin yanaklının yolu dertli Mecnunun bulunduğu diyara düştü. O ay her yana bakarak gezerken ansızın garip bir şahıs karşısına çıktı. Menzillerden bir alâmet sormak için o hazin şahsa doğru yürüdü. Nezaketle konuşmıya başlıyarak:

— Kimsin? diye seslendi,

O mahzun esir başını kaldırarak cevap verdi:

— Ben Mecnunum!

Leylâ tekrar etti:

— Ey kendisini büyük sanan! Bir karınca ben ejderhayım der mi? Hâşâ, karga ben bülbülüm diyemez; diken ben gülüm diye lâf edemez.

Mecnun:

— Ey biricik inci, dedi, Mecnunun bir alâmetini bilir misin? O perişanın nişanı nedir? Onu görünce neresinden tanırsın?

— O peri yüzlüdür, yanağı ve boyu gönül alıcıdır. Sen

yüzü buruşmuş, beli bükülmüş, matem esiri bir zavallısın. Sen hakirsin, o âlemin azizi; sen başsız ayaksızsın, o muazzamdır.

— Âşıklar böyle hakir olur. Safa güzellere yakışır.

— Ey dertli gönlümü büyülemek istiyen yalancı! Farzedelim ki şeklin gamdan bozuldu, yahut belin sitemden kamburlaştı. Anlıyanlar bana Mecnunun şiirlerinin güzel ve lehçesinin temiz olduğunu söylediler. Hani sende o yanık eda, gönlü aydınlatan şiirler ve hikâyeler?...

— Aşk heyecanına düşenler dilsiz olur. Onların haline şahit gözyaşı yeter. Fasih cümleler tertip etmek âşıkların rahatta dulunduğuna delildir. Benim gibi rahattan uzak olan sessiz kalırsa mazur değil midir?

— Mademki senin hakkında şüpheye düştüm, eğer Mecnunsan kendini göster! Eğer Leylâyı seviyorsan bir şiir söylîyerek geçen zamanını yâdet!

Dertli Mecnun onun ant verdiğini ve şiir istediğini görünce gamının tafsilâtını toplıyarak ona halini anlattı:

— Ey derdimin çimenliğine su veren! Ateşimin başlangıcından söz açan! Bana "hayatın nasıl geçti, aşk içinde perişan halin ne oldu?„ diye sorma! Ah, sevgili gamını mı söyliyeyim, vatan sevgisini mi, kötülük istiyenlerin ettiği cefayı mı? Nice günler akşama kadar mektep cefası çektim. Nihayet düşmanların dil uzatması çoğalınca sevgili, ben perişandan, ayrıldı. Efsanem âleme yayılınca anam babam benim için tedbir aramıya başladı. Kâh doktor üzüntüsü gördüm, kâh gayretle Kâbeye baş vurdum. Hiçbir yandan bir kapı açılmadı, ahbaplar derdime çare bulmaktan âciz kaldılar. Kâh Nevfele yalvardım, lûtfundan bir ümit çıkmadı; kâh sevgilim İbni Selâma yar olarak ben düşkünü yaraladı. Kâh Zeydin haberine inandım, verdiği her vaadi doğru zannettim. Ömrüm ümitle zayi oldu, talihimin zayıflığı halimi perişan etti. Hasılı vücudum berbat oldu, Feleğin elinden bir an şâd olmadım.

LEYLÂNIN MECNUNU TANIMASI VE MECNUNUN LEYLÀYA LÂKAYT KALIŞI

Leylâ konuştuğu adamın kimin olduğunu anlayınca gözyaşı seli yanaklarına aktı. Ağlıyarak dedi ki :

— Ey gözümün ışığı, vahşilere dost bana yabancı ! Sen benim söylediğim sevgili imişsin; gönül derdimin doktoru imişsin. Gece gündüz dilimde sözüm, gönlümde hayalim ve düşüncem sensin. Eğer tanıyamadımsa yerindedir; ben sarhoşum; sarhoş işi hatalı olur. Kendinden haberi olmıyan bir kimse başkasını nasıl tanısın ? Senin kokun dimağıma geldiği ve gözüm ay yüzünün ışığını gördüğü zaman canım kendinden geçti, aklım çığırından çıktı ve vücudumda bin ıstırap peyda oldu. Hayret denizine garkolarak seni başkalarından ayıramadım. Ey put ! Bu halimi mazur gör, beni ayıplama ve darılma ! Ben sensiz hatırı kırılmış bir haldeyim, yüz şükür olsun ki nihayet sana kavuştum; ümidimin gülistanı suya kandı. Allahım ! Bu hayal midir, yoksa rüya mı? Zevk ve neşemin ışığı yandı, demek ki bahtım uykudan uyanmış. Ey gönlüm, boyuna kavuşmayı gözliyerek ah ve feryat ederdin, işte kavuşma saadeti ve sevgilinin yüzünü görme zevki ! Allah aşkına artık ağlayıp inleme ! Ey gözüm, her an kanlı yaş dökerek «Mecnun nerede?» derdin, o yasemin göğüslü işte karşında, ayağına inciler saç ! Ey canım, daima sevgiliyi görmek istiyerek bekleme derdi çekerdin, işte ona kavuştun, gel artık tenden çık, benden ayrılarak sevgiliye git !..

Mecnun cevap verdi :

— Ey bana derdini açan ve sözile beni yükselten ! Kimsin? Bana adını söyle ! Bu çölde ne arıyorsun? Tatlı tatlı lehçenden ve sözünün güzelliğinden can tazeleniyor. İyi huylu,

cana can katan sözlüsün. Öyle görünüyor ki bana aşinasın. Allah aşkına hangi diyardan, hangi yoldan geliyorsun? Lâle isen hangi dağdan, susen isen hangi bağdansın? Tatlı tatlı söylüyor, gönlümün haline acıyorsun. Bu hali yabancıdan ummam, bu işte bir tanışıklık var. Böyle gönlümü almak, gelip başımın üstüne gölge salmak boşuna değil. Eğer aklım başımda olsaydı ahvalini anlardım. Gam gönlümü takatsız düşürmese, kanlı yaş gözüme perde olmasaydı, gaflet kargaşalığından kurtulur ve kim olduğunu elbette bilirdim. Ey temiz insan, bende idrak ihtimali olmadığı için kendini sen söyle, kimsin?

Leylâ tekrar etti:

-- Ey ruhumun yakını, düşkün ve yaralı gönlümün saadeti! Müjde, zaman beklediğin zevki verdi, kadehin içilecek şarapla dolu. Müjde, maksadına ulaştın, nihayet sevdada kazandın. Müjde, muradın hasıl oldu, Tanrı seni emeline nail etti. Leylâ benim, senin canının arzusu, dertli ve zayıf gönlünün saadeti. Her zaman yüzümü görmeğe hasret, bana kavuşmağa muhtaçtın. Bugün sevgilini karşında görmek kısmet oldu, sakın ihmal ve tereddüt gösterme! Bana kavuşmak devletini ganimet bil, gel yanıma, fırsat kaçırma! Gönlümü senin endamına kavuşmaya adamıştım, canımsa senin emanetindi. Mademki elinde kudret var, ihmal etme! Gel sözünü tut ve emanetini al! Hasta isen doktorun ben, âşıksan sevgilin benim. Gel kavuşma meclisine mahrem ol, benimle bir an beraber bulun! Nergis gibi gözümü senin lâle olmuş gözünle parlat, reyhan kokulu saçlarınla benim sünbül gibi zülfümü süsle! Firuze gibi yüzünü yakut yanağımın yanına getir, papağan gibi ağzıma senin dudağının halis şekerinden rızık ver. Erguvanı gülle birleştir ve karanlıklar diyarına hayat suyu ulaştır!.. Şayet düşkün bir âşık gam ve belâ yaralısı değilsen taklitle aşıklık alâmetleri göstererek kendine ve bana kötü söz getirme! Bir parça akıl ve düşünce sahibi ol, boşuboşuna bizi halka rüsvay etme! Ey gül, benimle ayni renkte olmazsan ben yüzümün güneşini arzettiğim halde sen hararet göstermezsen, ben

kadeh tutarak «gel, al!» dediğim halde sen derhal ayağa kalkmazsan, bu bana bir âr değil midir? Çok müşahede ettim. Âşıkın sevgiliye naz etmesi, gül yüzünü gösterdiği halde bülbülün bunu görerek anlamazlıktan gelmesi az tesadüf olunan şeylerdendir.

Mecnun:

— Ey peri yüzlü, dedi, zavallı kuru ota ateş verme! Beni yakmağa senin hayalin yeter, visaline takatım yoktur. Ey yasemin göğüslü, sakın yanağının aynasını beraber getirme: Vücudu olmıyan bir zerreye aynadan fayda yoktur. Ey huri, gözümde nur bulunduğu zaman yüzünü gözümden kaçırdın da bugün sana bakmak müşkül olunca niçin karşıma çıkıyorsun? Aşk kavuşma binasını kurarak beni mânâ âleminde seninle birleştirdi. Şekle itibar ortadan kalktı, hâşâ, surete esir olmam. Gönül alıcı sevgilinin yanağından lezzet bulan candır, heyhat, can nerede? Benim canım gideli çok zaman oluyor, şimdi vücudumdaki baska bir candır. Bugün tenimdeki can, gözümdeki nur, bağrımdaki kan sensin. Sen beni benden uzaklaştırdın, ben seni kime arzedeyim? Bende görünen sensin, ben kendim yoğum, var olan sensin. Sen daima bende tecelli ediyorsun, ben artık bundan başkasına muhtaç değilim. Eğer ben ben isem sen nesin, ey sevgili! Ve eğer sen sen isen ben zavallı neyim! Ben seninle dolu olduktan sonra hariçte senden eser aramam ve yerinden başka yer bilmem, vahdet yolunda hoş bir şey değildir. Dünya bu işi kurduğu zaman ben çocuktum o üstattı. Beni sana bağlamıştı, sanki Ebced okutuyordu. Bugün tekâmül etmiş bulunuyorum, kâmil bir adam Ebced dersi okur mu? Aşk yazısı kemale eriştikten sonra ancak bu yazıyı görüp meşk ederim. Benim bir kere rüsvaylıkta adım tanıldı, bu yola sen de düşme! Sen masumluk perdesi içinde yer tut! Rüsvay benim, sen iyi nam al! Dünyanın halkı Mecnun bana diyor, çılgınlık yalnız bana vergidir. Sen âlemin diline destan olma! Mecnun işi Leylâya lâyık değildir. Ey vefalı sevgili, Mecnun benim, divaneliğe ben lâyıkım. Sen halini değiştirme! Leylâ ne diye Mecnun olsun! Ey peri yüzlü güzel, gam yiyor-

sun, daima perde arkasına çekilerek hicabı âdet edinirsen bu sana kâfi bir gam çekmektir. Gün gibi her zaman dolaşmağa çıkarak başkalarına yüzünü gösterme! Zira sende ne âdet görülürse benim hareketlerime delil olur. Ben aşk yolunda toprağım, cümle âlem benim temiz olduğumu bilir. Ey vefalı sevgili, bana acı, sakın kötü söz söyliyenlere ağız açtırma! Benim gibi aşk yolunu tutma, namusunu her lekeden koru!

Leylâ şu cevabı verdi:

— Ey kâmil insan, Tanrıya günahsızlıkla yaklaşmağa muktedir oldun. Senin yüksekliğinin derecesini, halinin nasıl olduğunu soruyordum. Şimdi ne halde bulunduğunu anladım. Allah için, bu hoş bir mertebedir. Sen cidden temiz bir zat imişsin, bu toprağın mümtaz bir vücudu imişsin! İnsanda insaf ve kanaat olunca nefis ve arzuyu dindirmeğe kudret bulabilir. Ben senin aşkında riya var zannediyor ve hareketlerini imtihan ediyordum. Allaha şükür, senin tuttuğun yolda sevgili ile birleşmenin makbul olmadığını anladım. Kederliydim, beni şadettin ve bu kayde bağlanmaktan kurtardın. Ben kendine tapan bir gafildim, cahillikle daima sarhoştum. Zülfümü ve benimi süsler, boyuna senin benimle birleşerek zülfüme ve benime bakmak istiyeceğini düşünürdüm. Bugün halin bana ayan oldu, kemalinin hakikaten yüksekliğini gördüm. Benim bu zülfü ve beni, kara gözü, al yanağı gece gündüz besleyişim kendi canım için değil, senin bir bakışın içindi. Ben bunları senin bir bakışına vakfetmiştim ki bir an bakarak yaralı gönlünün gamını dindiresin; hem sen muradına erişesin hem de ben sevap kazanayım. Senin bakmağa temayülün olmadıktan sonra bende bu güzel yüzün ne işi var? Ten mahfazasında ruhumun incisi, bedenimin hazinesinde canımın nakdi senin yoluna harcansın, seni gördüğümde onları derhal ayağına dökeyim diyordum. Sana kavuşmakta Tanrının lûtfunu idrak edeyim, ayrılık endişesinden temizleneyim. Bugün mademki bu saadet nasip olmadı, arada kötü adlı olmağa ne lüzum var? İtibar yazısının hükmünü kaldırdım,

adem yolunu tuttum. Daha ne zamana kadar ruhumun aynası vücut tozu ile bulanacak! Artık aynanın parlak olacağı, zatın sıfatlarından müstağni kalacağı zaman geldi. Gönlüm gamın kanlı yaşile dolmuş, gonca gibi tutulmuştu. Sevgiliye ulaşma feyzinin tesirile bu goncanın açılıp gülme zamanı geldi. Yaygımı toplamam, kendimden alâkamı kesmem farzoldu. Adem örtüsile tenimi saklamalı, yüzüme fanilik peçesini çekmeliyim. Tâki sevgilimin istemediği yüzümün gözümün güzelliği başkalarının gözlerine nasip olmasın. Zira kabiliyetli güzelliğin nasibi kendisine âşıkın temayül göstermesidir. Mademki âşık güzelliğimi kabul etmiyor, böyle bir noksanla kalmama ne lüzum var !...

Ay yüzlü Leylâ sözünü bitirmeden ansızın deveye binmiş birisi göründü. Baktı ki deve ile yüksüz bir nefer rüzgâr gibi hızla geliyor. Yasemin kokulu, gül yanaklı güzel bu koşmanın kendisi için olduğunu anladı. Bildi ki rakip kötü düşüncelidir, gönüle gam, cana belâdır; kendisi kaybolduğu zaman hızla onu aramağa çıkmış.

Diken henüz gül bahçesine gelmeden gül gülistan içine veda ederek ayrıldı. Mecnunla konuştuğuna o yabancı vâkıf olmadan hızlı koşan deveyi kımıldattı. Arayan adam o güneşi görünce koşmayı bıraktı. Tanrının muradını vermesine sevindi, dönüp gene menziline doğru yola koyuldu. Şahini yuvaya getirdi, fidanı bahçıvanına teslim etti.

Mecnun yine hicran ve figan içinde, konuştuğu yılanlar ve beraber yaşadığı karıncalarla kaldı. Ne duracak kararı ve takatı, ne de dolaşmak için elinde iradesi vardı.

Mihnet ve keder ülkesinin büyük hükümdarı dertli Mecnun öyle temiz bir insandı ki bu yeryüzü onun gibi birisini daha görmemişti. Onun yeri Tanrı yakınlığının mamureleri idi ve ona hürmet etmek bütün ruhlara farzolmuştu. İnsan oğlunun kötülüğünden nefreti kendisini vahşet sahasına sevkettiği zaman her canavarı bir melek tutmuş ve bu suretle vahşî hayvanlar kendisine arkadaş olmuştu. Görünüşte arka-

daşları kurtlar, kuşlardı, fakat hakikatte o meleklerle geziyordu. İtidalde gösterdiği üstünlük onu çokluğun eleminden kurtarmıştı. Bu cihan seyyahı dünyada sıcak derdi ve soğuk üzüntüsü çekmezdi. Cihanın değerini takdir etmiş, varını yok saymıştı. Yiyip içme külfetinden uzak kalan temiz vücudu nurla dolmuştu. Temiz huylar edinmeğe muvaffak olarak mecaz vasıtasile hakikati bulmuştu. Görünüşe itimadı yoktu, eseri istemekten maksadı onun sanatkârını aramaktı. Güzel söz bilen ruhu şiirle doluydu ve her nüktenin manevî taraflarına vâkıftı. Sesi çok tatlı, üslûbu dürüst, usulü düzgündü. Serbestçe her ses çıkardığında kuşlara uçuş yolu açardı. O zulme uğramış bazı gazel bazı kaside tanzim ederek vakitli vakitsiz yanık yanık okurdu. Kendisile beraber bulunan bir çok azizler şiirini tamamile yazarlar ve boyuna okurlardı. O ayrılığa düşen garip ekseriya bu sebeple âlemlere meşhur oldu. Sesi, zekâsı ve güzelliği halden anlıyanları kendisine bağlamıştı.

LEYLÂNIN ÖLÜMÜ

Leylâ kavuşmadan teselli bulamıyarak Mecnundan uzaklaşınca cihandan alâkayı kesmiş, canını gözden çıkarmıştı.

Kışın yağmacı eli gülistanın yaygısını dürüp topladığı bir mevsimdi. Bahçenin içi matem yeri olmuş, kargalar matemli seslerile inlemeğe başlamıştı. Lâle, Leylâ gibi örtünmüş, erguvan dalı Mecnun gibi uryan olmuştu. Ağaçlar sarılık hastalığıyle titrek, sayıf ve solgun yüzlü bir hale gelmişti. Gülün ve lâlenin meşaleleri sönmüş, kasırga bahçeyi karanlığa boğmuştu. Gül havanın taarruzu korkusile süslü elbiselerini bağlarda saklamış, lâle rüzgârın nefesinin zulmünden çekinerek lâalini dağlarda gizlemişti. Irmak bir yılan gibi olmuş, her hareketinde su yerine zehir döküyordu. Yağmur gökten yere indiği zaman her damla bir ok kesilerek bahçeye zulmetmek istiyormuş bigi esen rüzgârın uyunculuğu da bir büyü ile suyu demir haline getirerek ondan bahçenin vücuduna zırh yapmıştı.

Dertli Leylâ bu havada bir gün gamını gidermek arzusile bahçelere çıktı. Baktı ki ne gülden ve lâleden eser, ne de ağaçlarda yaprak ve yemiş var. Çimenliğin safası kaybolmuş, neş'e yokluğu son dereceye varmış. Ne yeşilliğin üzerinde parlaklık, ne de yaprağın yüzünde su kalmış. Çiçek bahçelerini böyle matem yeri görünce canı ince bir duygu ile yanmıya başladı. Bağrının yarasile yana yana gamını bahçeye açtı:

— Ey bahçe, bu soğuk ahın nedir? Ben hastaya derdini söyle! Ben de senin gibi dertliyim, bir gülden uzak, solgun ve iniltiliyim. Ne köyünün bahçesine varabiliyorum, ne de yanına varmak devletine nail ediliyorum. Sen gerçi güze tutulmuşsun, fakat muhakkak bahara kavuşacaksın. Bende ise kavuşma ümidi yok, gam ve gussam senden fazla...

Gam derdini gittikçe arttırdı, ağlıyarak yüzünü göğe çevirdi. Sırrını Tanrısına açarak gönlündeki yalvarışlarını ifade etti:

— Ey Kıyamet meydanının hâkimi, ebediyet tahtının Sultanı! Ümitsiz kalma ateşine yandım, vallahi bu vücuttan bıktım. Sevgili tarafından kabul edilmedikten sonra bu hayattan üzgünüm. Ben sevgili ayrılığının gecesinde bir mumum, bahtım kara ve yanık. Dünyanın cefası beni yaktı, ölmedikçe bir an dinlenemem. Birbirimize kavuşmak ihtimalini düşünerek vücudum baki kalsın diyordum. Fakat güneşim Pertev burcunda. Anladım ki aramızda perde vücutmuş. Yarabbi, beni yokluğa karıştır, zira Hak yolu yok olma yolu imiş...

Samimî duası tesir gösterdi, hemen mizacı değişti. Ona yakışmıyan bir havanın tesirile vücudunda zayıflık çoğaldı, gittikçe derdi fazlalaştı. Nöbet ateşi rahatını kaçırdı. O peri yüzlü, ateş gören bir mum gibi nöbet içinde mahvoldu. Terden suyu giden bir gül gibi güzelliğinin parlaklığı eksildi. Zayıflığı o dereceye geldi ki vücudu döşek içinde kayboldu. Kendisini yatakta arayan, bitkin vücudunu göremezdi. Sıhhat alâmetleri kaybolarak ölümüne birçok deliller göründü. Çekinme örtüsünü kaldırarak gizli sırrını annesine açtı:

— Ey gönlümün derdine deva olan, emel mumumun ışığı anne! Derdimi saklamak canıma yetti, mümkün olduğu kadar tahammül ettim. Şimdi gitmek icap edince bu sırrı meydana vermek lâzım geldi. Ey zavallı, şunu bil ki beni helâk eden sevgi kılıcıdır. Vücudumda aşk gamının ıstırabından başka bir derdin ateşi yok. Ben dertli ve kimsesiz bir âşıkım, bir ay yüzlüye tutkunum. Onun sevdası ile varım yok oldu, ömrüm hevesile geçti. Yüzünü çok arzu ettim, bir gün ona kavuştuğumu göremedim. Bugün ölürken de gene gönlümde onun ateşi var. Kısmet böyleymiş, elden ne gelir! Yalnız ben perişan onu severek gamiyle ağlamakta değilim; o da ben dertliye vurgundur ve belâ vadisinde hayrandır. Onun çılgınlığı benden daha fazla, adı Kays iken Mecnun oldu. Daima günle-

rini benim derdimle geçirdiği halde bir gün muradına erememiştir. Benim yüzümden zemaneye rüsvay ve dillere destan oldu. Ahı ve figanı boşuna değildir. Ona karşı işlediğim bu günah beni yakmaz mı? Ben bu yeryüzünden giderken derdim şu ki ona karşı mahcubum. Ey benim dünyada yakınım, dert ortağım, teselli vericim anne! Ben dünyaya veda ederek baka ülkesine gittikten sonra sen bensiz ahlar çekip figanlar ederek sahralara düştüğün zaman eğer yolun onun bulunduğu yere uğrarsa derdimi o sevgiliye anlat! Onunla karşılaştığın zaman sakın gafil olma, o iyi bir insandır. Eteğini tutarak rızasını iste, ben suçlu için duasını al! Ona de ki:

— Ey vefalı sevgili, dertli Leylâ senin yolunda can verdi. Aşkında sözünü yerine getirdi, iddiasının aksi görülmedi.

Ve benim tarafımdan ona hitap et:

— Ey aşkta vefadan dem vuran! Ben Tanrıya yaklaşma halvetine mahrem oldum, herşeyden âzâde, şad ve mes'ut oldum. Tereddüt edip gecikmeden sen de gelmeğe bak, ben bekliyorum, bilmezlikten gelme! Eğer sen de bu yolda sadıksan sabretme, dünyadan ayrıl! Ağyarın bulunmadığı bir yerde gönlümüzün istediği zevki duyarak birbirimize yar olalım, Ben dost ayıplamalarından ve kötü kalplilerin cevrinden uzak kalarak hoş bir emniyet menziline yol buldum. Benden, seni haberdar etmek. Eğer iraden varsa Tanrı adıyle başla!..

Dünya misafiri Leylâ vasiyetini bitirince yolculuğa hazırlandı. Şefkatli sevgilisini andı ve kovuşma arzusu ile canını verdi. Zavallı anası başını açarak kanlı yaşını başından aşırdı. Kâfur gibi ak saçlarını safran gibi sarı yüzüne döktü, içinin ateşile figan ederek çok ağladı sızladı, ah etti. Bütün âlem matem tutarak gelip toplandı. Hürmetle sabır göstererek cenaze merasimini yaptılar. Kabrini düzelterek taşını yaptırdılar. Ten toprak içine çekildi, ruh göklere çıktı. Hasret duyanlara Tanrıya yaklaşma nasip oldu, damla ummanına ulaştı.

MECNUNUN ÖLÜMÜ

Dertli Zeyd vak'adan haberdar olunca derhal yola çıkarak vaziyeti hazin Mecnuna bildirdi :

— Ey bahtı kırık şaşkın, heyhat, emeklerin zayi oldu ! Kötü talihini bozmak için baş vurduğun tılsım essasız çıktı. Artık bu uğraşmandan ne çıkacak? Pazar bozuldu, yaygını topla ! Bu işe devamdan vazgeç ! Leylâ canını sana verdi. Sen baki kal, o fani oldu. Ey belâ çeken, senin canını yoluna vakfettiğin güzel senin uğrunda kendini feda etti. O huri Cennete gitmek üzere yola çıktı ve Cennettekti yerini mamûr etti...

Mecnun bu haberi duyunca içinin ateşile öyle bir ah çekti ki sesinin dalgalanışını sevgilisi öbür dünyadan işitti. Feryadı ile az kalsın Leylâ ecel uykusundan uyanacaktı. Bir an çağlayışı yükseldikten sonra aklı başından giderek yere yıkıldı. Kendisine geldiği zaman ah edip solgun yüzünün üzerine çiyler yağdırdı. Zeyde kötü sözler söyliyerek feryada başladı :

— Ey zulüm meclisinin sâkisi ! Ben sana ne yaptım ki canıma ve takatsiz gönlüme kasdettin? Ben zavallı dertliye kıydın, canıma zulüm ateşi verdin Bu sunduğun kadeh meğer zehirmiş, zira ölüm haberi bildirildi. Bir karıncacığa karşı bu hınç nedir? Sürahi çeliğe mukavemet edebilir mi? Yaptığın zulmün neticesinden sakın! Bu günahına mukabil bari bir de sevap işle ! Beni sevgilinin bulunduğu yere götür, onun mezarına mum yap !..

Zeyde arkadaş olarak yola düştü, öyle bir hal ile ki Allah korusun !.. Gül yüzlüsünün mezarını gördüğü zaman üzerine kapanarak mezarı kucakladı. Göğsünü lâhit gibi yararak mezar gibi başına toprak saçtı. Kanlı gözyaşlarını mezar üstüne akıttı, gözyaşları mezar taşını lâale çevirdi.

Yaşları yeri doldurarak toprağa su geçti. Kararsız gözyaşlarının incisi mezar içindeki sevgilisine hediyesi oldu. Ve gözyaşlarına hitap etti:

— Ey kara ayrılık gecesi yıldızı, şimdi senin için doğmak vacip oldu, zira o güneş battı. O ay öyle bir burçta yer aldı ki ona rüzgâr yoldaş olamaz. Aman, eğer mürüvvetin varsa, durma, toprağa girerek onu ara! O biricik incinin nerede olduğunu, zaman felâketinin ona neler ettiğini gör! Ayağını öperek yalvarışlarımı ona yetiştir ve şu yalvarışla sırrımı söyle :

— Ey meşalem, bu çekinmen, ben bahtı karadan saklanman nedir? Dünya gam şarabının kadehini sunduğu zaman bu kadehi hem sen içtin hem de ben. Demek bu şarap seni sarhoş etti ki mecliste fazla kalmadın. Geceyi aydınlatan nadide bir mumdun, aşk zevkinden içine ateş düştü. Gerçi bir hayli zaman yandın, fakat gönül ateşine mukavemet edemedin, usandın. Uyanık kalmağa dayanamadın, şehlâ gözün uykuya meyletti. Ey ay, bu yolda benim yoldaşımdın, yoldaş yoldaşını bırakıp gider mi?.. Ey toprak, göklere karşı öğün, zira o temiz inci seninle beraber oldu. Ey yılan, onun zülfüne dokunma, zira benim dertli gönlüm onun içinde bulunmaktadır. Ey karınca, onun benine taarruz etme, zira benim benden ayrılan canım ona bağlıdır.. Ey hayat, artık sen de sona er, çünkü âlema gözüme zından oldu. Dünya sevgili varken güzeldi, sevgili kalmadıktan sonra ne varsa yok olsun! Ey can, ben hastaya veda et, bir hasta ile uğraşman yeter! Ey ecel, sana hasretim, kerem et! Elemimi gider, gamımı kaldır! Beni gamın ıstırabından kurtar, vücuduma ademden müjde ver! Aynamı pasından temizle, itibarımın perdesini yırt! Arada ne engel varsa kaldır, beni o sevgiliye kavuştur! Ağyarın bulunmadığı bir halvette sevgili bana visal teklif ediyor. Eğer ben gitmezsem hatadır, senden bana bir medet lâzım. Allah aşkına, bana bu yardımı ihmal etme! Zira talihime saadet yüz gösteriyor. Tanrım! Bana can ve ten gerekmez, sevgili olmadıktan sonra cihanın lüzumu yok. Ar-

tık beni zelil ve hakir yapma, dünyada şaşkın ve perişan bırakma!..

Gönlünün sırrını söyleyinc Takdir arzusuna uygun düştü. Hakkın inayeti imdat ederek onu maksadına ulaştırdı. Emel bahçesinden gül topladı, ecel sürahisinden şarap içti. Sevgilinin mezarını kucaklıyarak canını bu mezara feda etti. Bu kararsız ve bitkin âşık tatlı canını Leylâ diyerek verdi. Sanki canı elinde idi ve daima bu zamanı bekliyordu. Zaman geçip te bu an gelince cana çıkması için izin verildi. Sevgilisi bulunduğu müddetçe onun yeri dünya idi, sevgilisi dünyayı terkedince o da dünyadan ayrıldı.

Gamlı Zeyd bu hali görünce figan ederek yakasını yırttı Feryat edip bağırmağa başladı, sesi göklere çıktı. Öyle yanık yanık ağladı ki o anda ahının ateşine âlem geldi. Halk toplanarak kara bahtlı Necnunu gördüler. Baktılar ki mezarın üstüne yıkılarak sevgilisine canını vermiş. Haline hep ağlıyarak defnetmeyi kararlaştırdılar. Zayıf vücudunu yıkayarak sevgilisinin mezarını açtılar ve kendisini de o mezara koydular. Gamlı gam dağıtıcısına yetişti, göklerde ruh ruhla anlaştı, yerde ten tenle birleşti. Aradaki engeller ortadan kalktı, arıyan isteğine ulaştı. Bir meclis iki sultana yer, bir burç iki aya makam oldu. Mezar üzerine alâmet koydular. Bu macera bütün cihana yayıldı. Bu kabri tavaf edenlerin muradı hasıl olduğundan halk ona sevgi gösterdi. Zaman geçtikçe hürmet kâzandı, bütün halkın derdini söyleme ve deva isteme yeri oldu.

Zeyd bu şehitler mezarına komşu olarak sadakat eserleri gösterdi. Tamir için çok şeyler verdi, zamanla binalar yaptırdı. daima içi yanarak mezarın kandiline ışık verirdi. Su ve süpürge yerine sanki gözyaşı ile kirpiğini kullanırdı. Her an matemini tazeler, ah ve figanını eksik etmezdi.

Bu şefkatli ve uygun arkadaş bir gece sabaha karşı hasta vücudunda tâkat kalmıyarak mezara yaslanıp uykuya dalmıştı. Uykuda bu yaralıya bir bahçe içinde iki ay parçası

göründü: Zevkten yanaklarında nur ışıldıyor; gam, gussa ve dert korkusundan uzak bulunuyorlar; ağyar taarruzundan âzâde, zevk ve neş'e ile şâd, hoş vakit geçiriyorlardı. Her, ay yüzlüye bin melek şekilli mahlûk sevgi ve itaatle hizmet ediyordu. Zeyd bunların nasıl aylar, ne rütbeli sultanlar olduğunu, bu bahçenin hangi ilâhî bahçe olduğunu ve bu mahlûkların ne nazik bir zümre olduğunu sordu. Burası cennettir, dediler, bu mubarek mahlûklar huriler ve Gılmanlardır. Bu nur yüzlü iki ay da vefalı Leylâ ile Mecnun. Aşk vadisine temiz olarak girip bu temizlikle toprak oldnklarından yerleri Cennet bahçesi ve uşakları Hurilerle Gılmanlar oldu. Bu dünyada takdire razı olarak bütün belâlara sabrettiklerinden vefasız dünyadan gidince o gam ve belâdan kurtuldular.

Zeyd uykudan uyandığı zaman bu nükteyi halka anlattı. Halkın itikadı daha fazlalaşarak kabri ziyaret etmek âdet oldu.

SON SÖZ

Sakî! Halim değişti, söz söylemeğe mecalim kalmadı. Artık fazla şarap verme, acı, zira, çok sarhoşum. Bu gafletle günler geçirdim, yaptığım işten fayda görmedim. Ah bu cevirden! Dünya ahvalimi bozdu. Dün gözümden inci gibi taze yaşlar dökerek dünyaya dedim ki:

— Ey cefakâr! Bir gün gam ve mihnet tuzağından kurtulmadım ve gidişinden şâd olmadım. Ahbapların vaziyetine zıt olarak dönüyor, kemal sahiplerine cevrediyorsun. Mecnun eğer cahil olsaydı ona itaattan çekinmezdin. Fermanına baş eğer, gönlünü şâd ederdin. Hüner ve görüş sahibi olduğundan dolayı onu akranı içinde hakir ve şerefsiz ve itibarsız yaptın. Eğer Leylâ bir hayasız, yahut senin gibi bir şefkatsiz ve vefasız olsaydı, ona boyuna cevretmez, daima gönlüne göre dönerdin. Fazilet sahiplerine temayül gösterdiği ve uygun idrakli olduğundan kendisini mütemadiyen gam elinde ağlattın, dünyanın perişanı yaptın. Ben de bir müzevir olsaydım bana yardımda kusur etmezdin. Senden istediğim olur, devrinde rahat ederdim. Fakat vakar ve haya sahibi olduğum için cevrinle daima hakir oluyur ve inliyorum. Senin dönüşün bu şeklide imiş, ben de işte sana itibar etmiyorum.

Dünya benim sitemimi işiterek şu eda ile cevap verdi:

— Ey halin vaziyetinden haberi olmıyan, her hikmeti göremiyen hünersiz! Ben emre uygun olarak dönmekteyim, ettiğim cevir hikmete vefadır. Yalnız sen hatâ ediyorsun, zira tarikatının piri arzu ve hevestir. Şairlikle iftihar ediyorsun; yalanı kendine âdet edinmişsin. Mecnun dediğin o yüksek

varlık her türlü bilgi kabiliyetini senden aldı. Ona divane adını sen verdin, zulüm ve sitem de ona senden geldi. Leylâ dediğin tam ay'ı ben aziz olarak perde arkasında sakladım. Onu âleme sen rüsvay ettin, bin tekdire lâyık bir hale getirdin. Kâh Nevfele gadir yaptırdın, kâh İbni Slâma zulüm isnat ettin. Utan! Bu ne herzedir, bu ne manâsızlık? Ne İbni Selâmı, hangi Nevfel? Efsane anlatmak istedin, sözüne bunları bahane yaptın. Ölmüş insanları ittihamlara düşürerek sözünle onları incittin. Ölülerin zulmüne girerek bu âsudelere azap verdin. Halk cürmüne karşı ses çıkarmasa da bu iftira senden sorulur. Bu sana vicdan azabı vermez mi? Bu meseleye ne cevap vereceksin?

MESELENİN CEVABI

Ey söz bahçesinin bülbülü, söz sarrafı, yanık Fuzulî! Eğer oyuncu dünya sana dil uzatarak yalancı dedi ise aldanma! Şiire fena deyip bıkma, nazım sermayesini kolay zannetme! Gönül hazinesinin incisi, insanın evsafını gösteren sözdür. Eğer insan bilirse söz ruhtur, sözün idraki insana başka bir ruh verir derler. Allah aşkına, bugün senin sözle ölülere hayat vermen fena bir şey midir? Mecnun ile Leylâyı anarak ruhlarını şâd ettin.

KİTABIN YAZILIŞI VE TARİHİ

Ey ilerliyen kalem, ne güzel, ben yolcuya yoldaş oldun! Bin gayretle işimi bitirdin ve beni nihayet menzilime ulaştırdın. Rahmet sana, zira sen yardım ederek bu eski binayı imar ettin: Dışı gözyaşı ile gümüş işlemeli, içi ahla anber renkli. Mahzenleri dert cevherinin hazinesi, pencereleri soğuk nefes menfezi. Hasılı bir bahçe tanzim oludu ki her lâlesinin bağrında yüz yara var. Bağır kanı ırmağının suyu, kirpik ucu ilkbahar bulutu. Bu kitap Leylâ - Mecnun namına yazıldığı zaman Vahdet işaretleri meydana çıktı, hikâye vahdetle biterek iki âşıkın birleşmesi tarihine uygun düştü.

VEFA SAHİPLERİNİN KUSURA BAKMAMASI ÜMİDİ VE ZEKÂ SAHİPLERİNDEN DUA TEMENNİSİ

Ey kıskanç, insaf et, insaf! Dil uzatma, zira kendi cevherin saf değil. Harap ve muztar, zamane gamlarından mükedder ahvalime bak! Bu ahval söz dairesi değildir, dilsiz kalmayışımı takdir et! Benden hatasız fikir isteme, sözüm ahvalimle mütenasiptir. Halis cevehri azdır deme, ne fiyat verdiklerini sor! Allah bilir ki eğer bir alıcı olsaydı meydana bin gizli hazine çıkarırdım. Hususile bu yazılan da bir zevk ve şevkten mahrum değildir. Hünerin ayıbını arama yoluna gitme, şiirime haset etmeyi kendine âdet yapma! Boşuna taarruz ettiğin yeter, elinden geliyorsa buna benzer bir şey de sen yap. Taarruz ve inadı terket, zira bu vadi cehalet vadisidir. Daima hayır sözünden dem vur ve eğer hayırlı söz söylemezsen sus, sus !

SON

Cumhuriyetin 20 inci yıl dönümüne yetiştirmek için hazırladığımız 20 kitap arasında çıkan bu kıymetli eserin basımı tabiatile aceleye geldi. İkinci basımı birçok izaha mühtaç noktalarının şerhleri ve ayrıca bir lûgatçe ilâvesile çıkarılacaktır.